

Perspektywy rozwoju przedsiębiorczości w kontekście zarządzania firmą

Perspektywy rozwoju przedsiębiorczości w kontekście zarządzania firmą

pod redakcją Renaty Lisowskiej i Tomasza Miszczaka

SIZ

wydawnictwo

ŁÓDŹ 2017

Renata Lisowska
Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Przedsiębiorczości i Polityki Przemysłowej
90–237 Łódź, ul. Matejki 22/26
e-mail: zppp@uni.lodz.pll

Tomasz Miszczak
Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Przedsiębiorczości i Polityki Przemysłowej
90–237 Łódź, ul. Matejki 22/26
e-mail: zppp@uni.lodz.pll

Recenzja naukowa
Jacek Gad, Paweł Głodek, Sławomir Jędrzejewski, Andriy Pekhnyk, Jarosław Ropęga

Projekt okładki
Klaudia Kosiorek

Projekt typograficzny, skład i łamanie
Mateusz Poradecki

Redakcja językowo-stylistyczna i techniczna
Monika Poradecka

© Copyright by the Authors
© Copyright for this edition by Wydawnictwo SIZ, Łódź 2017
Pewne prawa zastrzeżone
Opracowanie opublikowane na licencji No Derivative Works (ND)
Zezwala się na kopiowanie, dystrybucję, wyświetlanie tylko dokładnych
(dosłownych) kopii dzieła, niedozwolone jest jego zmienianie i tworzenie
na jego bazie pochodnych

ISBN 978-83-65766-07-6

Wydawnictwo SIZ
ul. Matejki 22/26, pok. 117
90–237 Łódź
tel.: 42 635 47 91
e-mail: biuro@wydawnictwosiz.pl

Spis treści

Wstęp	7
Część 1	
Uwarunkowania rozwoju współczesnej przedsiębiorczości – wybrane zagadnienia	
Rozdział 1	
<i>Storytelling</i> jako narzędzie w procesie edukacji przedsiębiorczości	11
Anna Piotrowska	
Rozdział 2	
Przedsiębiorczość kobiet – wybrane mechanizmy wsparcia	25
Karina Skrabulska	
Rozdział 3	
The Johari Window – a Model for Disclosing and Giving Feedback as a Way to Improve Relations in Small and Medium Companies	37
Iga Trocka	
Rozdział 4	
Crowdfunding as a new money raising method. A case study of the Polish platform – Polakpotrafi.com and the American platform – kickstarter.com	47
Jagoda Ochocka	
Rozdział 5	
E-biznes i możliwości jego zastosowania	57
Kamil Podsiadły	
Rozdział 6	
Innowacyjne rozwiązania IT w przestrzeni miejskiej – analiza wybranych konceptji	67
Konrad Henryk Bachanek	

Rozdział 7	
Problems in communication between different cultures	79
Weronika Malińska, Iga Trocka	

Cześć 2

Rola systemu rachunkowości w zarządzaniu przedsiębiorstwem

Rozdział 8	
Wpływ zmian polityki rachunkowości na wyniki finansowe jednostki	93
Anastazja Jędrzejewska	

Rozdział 9	
Sprawozdanie finansowe jako miernik rozwoju przedsiębiorstwa	105
Natalia Ronowska	

Rozdział 10	
Informacyjna funkcja sprawozdań finansowych, ich istota i cel	117
Adrianna Jaśkowiak	

Rozdział 11	
Sprawozdanie finansowe a założenie kontynuacji działalności	
– case study	129
Natalia Pyrka	

Rozdział 12	
Znaczenie sprawozdania finansowego w zarządzaniu	
przedsiębiorstwem	139
Ewa Bartnicka	

Wstęp

„Przedsiębiorczość” to termin, który pojawił się na przełomie XVIII i XIX wieku i był utożsamiany z prowadzeniem własnego przedsiębiorstwa. W literaturze ekonomicznej pojęcie to rozumiane było jako działanie przekładające się na wyniki ekonomiczne oraz proces wyrażający się sprawnością kierowania. Obecnie uznaje się, że przedsiębiorczość to zespół cech charakteryzujących grupę społeczną nazwaną przedsiębiorcami, działanie przedsiębiorcy zorientowane na dostrzeganie szans i wykorzystywanie okazji w warunkach niepewności i ryzyka oraz świadome wykorzystywanie przez przedsiębiorcę wiedzy i umiejętności w celu realizacji określonych pomysłów.

Zainteresowanie problematyką przedsiębiorczości dynamicznie wzrasta w obliczu zachodzących procesów globalizacji, powodujących zmienność warunków prowadzenia działalności gospodarczej. Skala tych zmian jest coraz większa, stawiając przed przedsiębiorcami nowe wyzwania zorientowane między innymi na doskonalenie procesów zarządzania, wybór modelu prowadzenia biznesu i budowanie strategii rozwoju pozwalającej zapewnić przedsiębiorstwu wzrost i rozwój oraz utrzymać się na rynku. W tym kontekście ważne jest również ciągle rozwijanie własnych kompetencji, silne kształtowanie postaw przedsiębiorczych oraz budowanie orientacji przedsiębiorczej.

Jak wskazują obecne badania GUS, przeżywalność firm po pierwszym roku funkcjonowania wynosi około 70%, a po trzech latach spada już do 50%. To pokazuje, że najtrudniejszym momentem nie jest okres zakładania i rejestracji przedsiębiorstwa, a późniejsza aktywność oraz nieprzerwane i konsekwentne rozwijanie własnego przedsiębiorstwa. Dla przedsiębiorcy kluczowe jest zatem wykorzystywanie szans istniejących w otoczeniu, planowanie, organizowanie oraz kontrolowanie procesów związanych z prowadzeniem własnego biznesu. Taką właśnie perspektywę przyjmują Autorzy opracowania.

Celem monografii jest analiza wybranych zagadnień dotyczących rozwoju współczesnej przedsiębiorczości jako istotnych kwestii w kontekście zarządzania firmą, przy jednoczesnym uwzględnieniu istoty roli systemu finansowo-księgowego, będącego dla przedsiębiorcy ważnym źródłem informacji, przyczyniającym się do podejmowania kluczowych dla firmy decyzji.

Niniejsze opracowanie stanowi zbiór tekstów studentów i absolwentów uczelni wyższych: Uniwersytetu Łódzkiego, Politechniki Łódzkiej i Uniwersytetu Szczecińskiego. Jest wynikiem II Międzynarodowej Konferen-

cji pt. „Perspektywy rozwoju przedsiębiorczości w ujęciu międzynarodowym”, organizowanej przez Studenckie Koło Naukowe „Globalni” i Katedrę Przedsiębiorczości i Polityki Przemysłowej Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego przy współpracy z Lwowskim Uniwersytetem Narodowym im. Iwana Franki.

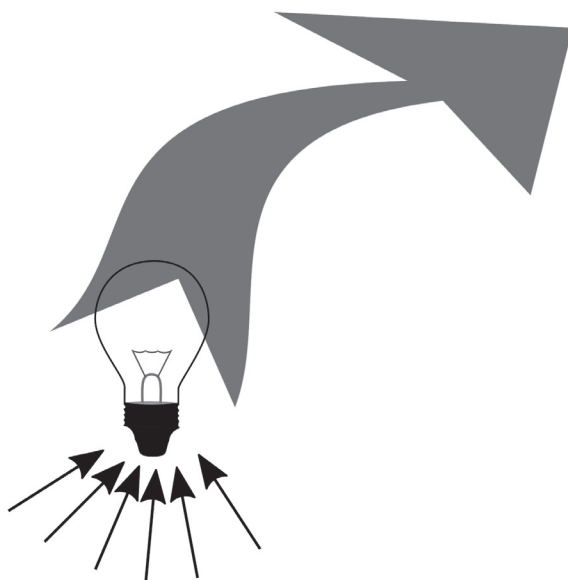
W części pierwszej Autorzy przedstawili wybrane zagadnienia związane z rozwojem współczesnej przedsiębiorczości. Zostały tu poruszone między innymi kwestie przedsiębiorczości kobiet oraz ciągle rozwijającego się e-biznesu, ale także bardzo nowoczesnych narzędzi i systemów wykorzystywanych we współczesnych przedsiębiorstwach, takich jak storytelling oraz crowdfunding (na przykładzie platform polakpotrafi.com oraz amerykańskiego kickstartera).

W części drugiej ukazano rolę systemu finansowo-księgowego w zarządzaniu przedsiębiorstwem. Przedstawiono istotę sprawozdań finansowych oraz pokazano znaczenie i sens właściwego ich konstruowania w odniesieniu do funkcjonowania organizacji. Podkreślono również informacyjną funkcję sprawozdawczości.

Renata Lisowska
Tomasz Miszczak

Część 1

Uwarunkowania rozwoju współczesnej przedsiębiorczości – wybrane zagadnienia

Rozdział 1

Storytelling jako narzędzie w procesie edukacji przedsiębiorczości

Anna Piotrowska¹

Wprowadzenie

W ostatnich latach zauważa się, iż współczesna gospodarka stopniowo ewoluuje z gospodarki materiałochłonnej, która opiera się głównie na ekonomii skali, w kierunku gospodarki opartej na zasobach niematerialnych, takich jak wiedza i innowacje, zasoby ludzkie czy też nowe technologie². Oznacza to, że na ewentualny sukces działalności gospodarczej w coraz większym stopniu mają wpływ takie czynniki, jak potencjał intelektualny przedsiębiorcy i umiejętność korzystania z wiedzy dotyczącej najnowszych rozwiązań technologicznych, co wymusza na przedsiębiorcy konieczność uaktualniania i adaptacji procesów zachodzących wewnątrz przedsiębiorstwa do dynamicznych zmian ekonomiczno-społecznych, postępu technologiczno-informacyjnego oraz procesów globalizacji.

Zgodnie z koncepcją gospodarki opartej na wiedzy (GOW), ważnymi czynnikami, które determinują rozwój gospodarczy, są innowacyjność oraz proces korzystania z zasobów wiedzy, zarówno tej zapisanej w postaci książek, projektów, opracowań na różnego rodzaju nośnikach danych, jak i wiedzy nieskodyfikowanej, przejawiającej się w postawach ludzkich, przekonaniach, umiejętnościach³.

Warunkiem dynamicznego rozwoju gospodarki jest tworzenie nowych rozwiązań produktowych, procesów organizacyjnych i sposobów zarządzania przez skuteczną realizację polityki technologicznej i innowacyjnej. Z kolei efektywność implementacji tego typu rozwiązań będzie konsekwencją działalności badawczo-rozwojowej, która ma umożliwić społeczeństwu szeroki dostęp do oryginalnych rozwiązań naukowo-badawczych, usług technologicznych, doradczych i edukacyjnych⁴.

1 Doktorantka Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

2 A. Kukliński (red.), *Gospodarka oparta na wiedzy. Perspektywy Banku Światowego*, KBN, Warszawa 2003, s. 123.

3 <http://europejskiportal.eu/gospodarka-oparta-na-wiedzy/> [dostęp: 2.09.2016].

4 Ibidem.

Rysunek 1. Model gospodarki opartej na wiedzy

Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Bylicki, *Uwagi dotyczące realizacji w Polsce programu budowy gospodarki opartej na wiedzy*, [w:] A. Kukliński (red.), *Gospodarka oparta na wiedzy. Perspektywy Banku Światowego*, KBN, Warszawa 2003, s. 123.

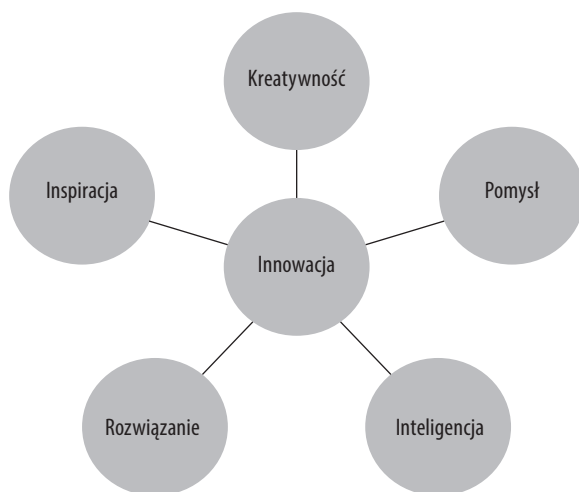
Istnieje wiele definicji terminu „gospodarka oparta na wiedzy”, a jedna z pierwszych została opracowana przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), według której ten rodzaj gospodarki opartej jest na procesie produkcyjnym i dystrybucyjnym oraz stosowaniu technologii i informacji⁵. Z kolei zdaniem A. Koźmińskiego gospodarka oparta na wiedzy to gospodarka, w której działające przedsiębiorstwa wykorzystują zdobytą wiedzę w celu budowania przewagi nad konkurencją⁶. Definicja GOW została doprecyzowana przez A. Bylickiego, który wskazał na mechanizmy zachodzące wewnątrz przedsiębiorstwa w postaci przekazu i wzajemnego przenikania się wiedzy, technologii, innowacji, które przyczyniają się do zwiększenia przewagi konkurencyjnej⁷. Należy tu jednak zaznaczyć, że nie sama wiedza będzie determinować wzrost gospodarczy, lecz jej umiejętne wykorzystanie w procesach produkcyjnych i zarządczych, dzięki ciągłej aktualizacji i zastępowaniu starych zasobów nowymi. Z kolei przewagę konkurencyjną można budować, wdrażając w przedsiębiorstwie rozwiązania innowacyjne, na przykład wprowadzając na rynek całkowicie nowy produkt lub zastępując dany produkt bardziej nowoczesnym. W procesie tym chodzi o wskazanie konsumentom nowej potrzeby, której zaspokojenie będzie możliwe dzięki zastosowaniu rozwiązań innowacyjnych. W konsekwencji innowacja jawić się może jako szansa na rozwój, na zdobycie przewagi nad konkurencją, ale z drugiej

5 *The Future of the Global Economy. Towards a Long Boom?*, OECD, Paris 1999, s. 82.

6 A. Koźmiński, *Jak tworzyć gospodarkę opartą na wiedzy?*, [w:] *Strategia rozwoju Polski u progu XXI wieku*, Kancelaria Prezydenta RP i Komitet Prognoz Polska 2000 Plus, PAN, Warszawa 2001, s. 87.

7 A. Kukliński (red.), op. cit., s. 123.

strony nieumiejętne korzystanie z rozwiązań innowacyjnych może być postrzegane jako zagrożenie dla społeczeństwa, burzące dotychczasowy ład⁸.

Rysunek 2. Czynniki umożliwiające innowacje

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Penc, *Innowacje i zmiany w firmie*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1999, s. 157; J. Baruk, *Zarządzanie wiedzą i innowacjami*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006, s. 104.

Dynamiczny rozwój gospodarki opartej na wiedzy możliwy jest dzięki wsparciu ze strony instytucji naukowo-badawczych oraz szkół wyższych, które są głównym źródłem wiedzy i przyczyniają się do postępu technologicznego oraz innowacyjnego. Upowszechniany obecnie model gospodarki, która jest źródłem innowacji, powoduje konieczność wprowadzenia zmian w obszarze edukacji i szkolnictwa wyższego w kierunku generowania nowych form współpracy świata nauki i gospodarki. Współpraca ta powinna polegać na tworzeniu nowych pozytywnych relacji z przedsiębiorstwami, głównie sektora MŚP, oraz podejmowaniu prób wyzwolenia potencjału przedsiębiorczości wśród pracowników naukowych oraz słuchaczy szkół wyższych⁹. Przedsiębiorczość jest powszechnie uznawana za bodziec do rozwoju gospodarki, generator nowych miejsc pracy oraz inicjator rozbudzania konkurencyjności w obrocie gospodarczym. Istnieje wiele definicji przedsiębiorczości,

8 J. Stacewicz (red.), *Pomiędzy polityką stabilizacyjną a polityką rozwoju*, „Prace i Materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH”, nr 88, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2012, s. 169–194.

9 G. Banerski, A. Gryzik, K. Matusiak, M. Mażewska, E. Stawasz, *Przedsiębiorczość akademicka (rozwój firm spin-off, spin-out) – zapotrzebowanie na szkolenia służące jej rozwojowi*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2009, s. 31–33.

w zależności od rodzaju dyscypliny naukowej. Na gruncie nauk ekonomicznych przedsiębiorczość może być rozumiana w trzech aspektach¹⁰:

- 1) osobowościowym – koncentrując się na cechach i umiejętnościach,
- 2) behawioralnym – odwołując się do techniki działania i zarządzania,
- 3) konkretyzując funkcje ekonomiczne przedsiębiorcy w gospodarce.

Ewolucja gospodarki z materiałochłonnej w tę opartą na wiedzy, procesy globalizacyjne oraz poszukiwanie metody działania pozwalającej zwiększyć przewagę nad konkurencją powodują konieczność zastosowania świadomych metod i instrumentów w postaci innowacji i kapitału ludzkiego, w celu rozbudzenia i upowszechnienia przedsiębiorczości. Zmiany dotyczące podejścia do kształcenia przedsiębiorczości miałyby polegać na takim kształtowaniu aktywnych postaw wśród uczniów, studentów czy też aspirujących przedsiębiorców, które umożliwiłyby i ułatwiły im samodzielne funkcjonowanie na rynku. Działania na potrzeby innowacyjności i przedsiębiorczości powinny mieć na celu pobudzanie wyobraźni, wynalazczości, pomysłowości i chęci odniesienia sukcesu, kształtowanie umiejętności oceny i chęci podejmowania ryzyka, rozwijanie umiejętności dostosowywania się do otoczenia i elastyczności w działaniach. Takie umiejętności i zachowania jednostek mogą być podstawą do tworzenia nowoczesnych przedsiębiorstw, realizacji inwestycji dzięki upowszechnianiu i aktywizowaniu przedsiębiorczości oraz wprowadzaniu innowacyjnych metod kształcenia przedsiębiorczości.

Edukacja w zakresie przedsiębiorczości

W literaturze przedmiotu można spotkać się z różnymi próbami definiowania pojęcia przedsiębiorczości – jedni autorzy skupiają się na poszukiwaniu zarówno cech i zachowań charakterystycznych dla przedsiębiorców, jak i przedsiębiorczych rezultatów ich działań¹¹, inni z kolei koncentrują się na sposobie zachowania się przedsiębiorców oraz procesie decyzyjnym w aspekcie otoczenia przedsiębiorcy¹². Podjęte do tej pory próby zdefiniowania znaczenia edukacji w rozwoju przedsiębiorczości wskazują, iż coraz rzadziej pojęcie przed-

10 A. Richert-Kaźmierska, *Instytucjonalne formy wspierania przedsiębiorczości akademickiej w Polsce*, <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/35/id/749#spis2> [dostęp: 3.09.2016].

11 W.B. Gartner, *Who is an Entrepreneur? Is the wrong Question*, „American Journal of Small Business” 1988, vol. 12, no. 4, s. 11–32.

12 A.R. Johnson, F. Delmar, *The Psychology of Entrepreneurs: a Self-Regulation Perspective*, [w:] H. Landstrom, F. Lohrke, (eds.), *Historical Foundations of Entrepreneurship Research*, Edward Elgar, Cheltenham–Northampton 2010, s. 298–299.

siębiorczości utożsamiane jest wyłącznie z zespołem cech, które jednostka dziedziczy w chwili narodzin i że przedsiębiorcą trzeba się urodzić, ponieważ pewnych cech i talentu nie sposób zdobyć w procesie kształcenia¹³. Obecnie coraz częściej można spotkać się z argumentacją wskazującą na możliwość wykształcenia pożądanych cech i kompetencji przedsiębiorczych przez działania edukacyjne¹⁴. Te ostatnie poglądy dominują w środowiskach badaczy, którzy argumentują przydatność cech i kompetencji przedsiębiorczych w każdej dziedzinie życia, nie zawężając płynących z niej korzyści wyłącznie do sfery zawodowej¹⁵.

Połączenie przedsiębiorczości z edukacją ma niewątpliwie korzystny wpływ na rozwój gospodarczy i odgrywa ważną stymulującą rolę obok klasycznych czynników wzrostu, takich jak nakład i wydajność pracy czy kapitał¹⁶. Właściwa edukacja w dziedzinie przedsiębiorczości przyczynia się nie tylko do tworzenia nowych przedsiębiorstw, ale kształtuje również pożądane postawy i zachowania jednostek, przydatne praktycznie w każdej dziedzinie życia. Dlatego kwestie związane z kształceniem przedsiębiorczości stały się ciekawym tematem do dyskusji wśród przedstawicieli środowisk akademickich oraz instytucji i organizacji zainteresowanych pobudzaniem rozwoju społeczno-gospodarczego. Jedną z wytycznych strategii lizbońskiej jest wspieranie rozwoju form współpracy ośrodków szkoleniowych, edukacyjnych i akademickich z gospodarką oraz komercjalizacja badań naukowych, ponieważ stanowi to podstawę rozwoju innowacji i postępu technologicznego. Konsekwencją tego będzie intensyfikacja działań w zakresie¹⁷:

- 1) instytucjonalnych form wspierania postaw przedsiębiorczych wśród studentów i pracowników naukowych,
- 2) organizacyjno-prawnych form transferu wiedzy i nowych technologii,
- 3) nowoczesnych programów nauczania, umożliwiających nabywanie umiejętności przedsiębiorczego działania.

13 D.F. Kuratko, *The Emergence of Entrepreneurship Education: Development, Trends, and Challenges*, „Entrepreneurship Theory and Practice” 2005, vol. 29, no. 5.

14 T. Piecuch, *Przedsiębiorczość. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 63; A. Fayolle, *Entrepreneurship Education at a Crossroads: Towards a More Mature Teaching Field*, „Journal of Enterprising Culture” 2008, vol. 16, no. 4.

15 A. Brzezińska, J. Schmidt, *Przedsiębiorczość jako warunek udanego startu w dorosłość*, [w:] A. Andrzejczak (red.), *Przedsiębiorczość w edukacji*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2008, s. 30.

16 M. Kocińska, H. Nowak (red.), *Edukacja w zakresie przedsiębiorczości. Doświadczenia Polski i Hiszpanii*, Difin, Warszawa 2014, s. 9.

17 E. Okoń-Horodyńska, *Strategia Lizbońska – założenia i szanse realizacji Unii Europejskiej*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2003, nr 2(22), s. 14–19.

Nauczanie przedsiębiorczości wywiera szeroki wpływ na rozwój aktywności gospodarczej oraz postaw i zachowań przedsiębiorczych poszczególnych jednostek. Promocja rozwoju tej dziedziny jest obecnie jednym z priorytetów polityki unijnej obejmującej zalecenia w obszarach polityki edukacyjnej, systemów wsparcia nauczycieli przedsiębiorczości oraz zachowań przedsiębiorczych w placówkach oświatowych. Zgodnie z zaleceniami procesu bolońskiego priorytetem w nauczaniu przedsiębiorczości powinno być¹⁸:

- 1) kształtowanie określonych umiejętności;
- 2) rozwijanie pasji i zainteresowań przedsiębiorczych wśród studentów, w tym umiejętności samooceny, automotywacji, poszukiwania nowych obszarów zainteresowań;
- 3) szkolenie studentów w zakresie uruchamiania i prowadzenia firmy, w tym szkolenia z zakresu: współpracy i współdziałania, negocjacji, metod i narzędzi zarządzania;
- 4) wzmacnianie umiejętności z zakresu przedsiębiorczości w celu identyfikacji i praktycznego wykorzystania szansy biznesowej.

Jedną z najważniejszych kwestii, na których powinno koncentrować się przy tworzeniu programów edukacyjnych służących rozwojowi przedsiębiorczości, jest jasne ustalenie celów, którym ta edukacja ma służyć. Dopiero na ich podstawie należy dobrać odpowiednie treści i metody nauczania przedsiębiorczości, służące osiągnięciu celów, które jednak powinny być dostosowane do poziomu zaawansowania wiedzy słuchacza. Przede wszystkim celem tych działań jest dążenie do wzmocnienia wiary we własne możliwości, motywacji do realizacji swoich pomysłów, do bycia kreatywnym i innowacyjnym. Oczekuje się gotowości do podejmowania decyzji w warunkach ryzyka i niepewności, niezależności, kreatywności i innowacyjności w działaniu. Zdaniem M. Fretschnera i S. Webera akademickie programy edukacyjne powinny rozbudzać świadomość w zakresie przedsiębiorczości przez właściwe kształtowanie postaw służących przekonaniu, iż rozpoczęcie działalności gospodarczej jest realną ścieżką kariery zawodowej, przy czym należy przedstawiać studentom zarówno korzyści płynące z własnej działalności, jak i negatywne aspekty bycia przedsiębiorcą¹⁹. Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości powinno obejmować zarówno aktywne rozwijanie umiejętności potrzebnych do rozpoczęcia działalności gospodarczej, jak i kłaść nacisk na jej społeczno-gospodarcze znaczenie. Właściwe jest włączenie do procesu

18 http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/entrepreneurship_en [dostęp: 7.05.2017].

19 M. Fretschner, S. Weber, *Measuring and Understanding the Effects of Entrepreneurial Awareness Education*, „Journal of Small Business Management” 2013, vol. 51, no. 3.

nauczania przedsiębiorczości elementów analitycznych w postaci oceny pojawiających się na rynku okazji, analizy wykonalności przedsięwzięcia oraz planowania finansowego²⁰. Osoby kształcące się zwracają szczególną uwagę na konieczność „odteoretyzowania” zajęć rozwijających przedsiębiorczość przez włączenie do procesu dydaktycznego praktyków biznesu i stosowanie aktywizujących metod dydaktycznych. W nauczaniu należałoby stosować nowe, aktywizujące metody działania, takie jak:

- 1) gry dydaktyczne,
- 2) projekty, szczególnie te, które pokazują, jak rozwiązać problem w danym przedsiębiorstwie,
- 3) mapy pojęciowe,
- 4) dyskusje dydaktyczne.

Do najbardziej skutecznych metod nauczania zalicza się:

- 1) grupowe i zespołowe techniki generowania nowych pomysłów biznesowych,
- 2) wykorzystanie studiów przypadków,
- 3) warsztaty dotyczące opracowania biznesplanu,
- 4) wykłady otwarte prowadzone przez praktyków biznesu,
- 5) symulacje prowadzenia przedsiębiorstwa,
- 6) wideohistorie biznesowe.

Wideohistorie biznesowe jako innowacyjne narzędzie nauczania przedsiębiorczości w świetle badań własnych

W Unii Europejskiej wykorzystanie potencjału przedsiębiorczego i skuteczność nauczania przedsiębiorczości wciąż nie są satysfakcjonujące, głównie z powodu braku odpowiednich materiałów dydaktycznych i umiejętności trenerskich szkoleniowców. Innowacyjny sposób przedstawienia problematyki propagowania przedsiębiorczości został zastosowany w projekcie DIST – *Digital Storytelling for Spreading and Promoting Entrepreneurship (Promocja przedsiębiorczości poprzez wideohistorie biznesowe)*, finansowanym z programu ERASMUS+, Działanie Kluczowe 2 „Współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk”, Działanie „Strategiczne partnerstwo”²¹. Celem projektu jest zwiększenie poczucia inicjatywy i przedsiębiorczości zarówno wśród obecnych i aspirujących przedsiębiorców, jak i trenerów kształcenia i doskonalenia zawodowego, przez wykorzystanie do tego innowacyjnych na-

20 M. Kocińska, H. Nowak, op. cit., s. 43.

21 <http://www.distproject.eu/> [dostęp: 7.05.2017].

rzędzi, jakimi są historie biznesowe (ang. *storytelling*), które pozwalają wygenerować wysoki poziom emocji wśród słuchaczy z racji swojego mocno angażującego charakteru. *Storytelling* jest sposobem komunikowania swojej idei przez narrację²², polega na opowiadaniu historii z życia bohaterów i jest naturalnym sposobem przekazywania oraz zbierania informacji, bazując na doświadczeniach ludzi. Umiejętne wykorzystanie narracji sprawia, że przekazywane treści angażują, zblizają odbiorców, którzy zaczynają utożsamiać się z bohaterami, wczuwać w ich rolę. *Storytelling* jest narzędziem, które pozwala w sposób logiczny i uporządkowany przedstawić prezentowane fakty z własnej perspektywy, zabarwione emocjonalnym postrzeganiem otoczenia i przekazem wyznawanych wartości. Efektem kreowania ciekawych historii jest skuteczne dotarcie do odbiorców, ich emocjonalne zaangażowanie i umożliwienie swobodnego przepływu informacji²³. *Storytelling*, wzbudzając zainteresowanie wśród docelowych adresatów przekazu, aktywizuje więcej obszarów mózgu, niż w przypadku przedstawiania suchych faktów i liczb, przez co historie pozwalają skuteczniej osiągnąć zamierzone efekty zastosowania tego narzędzia. Właściwie skonstruowana narracja powinna być prosta, emocjonalna i zrozumiała dla odbiorcy, powinna skłaniać do przemyśleń i inspirować do działania, docierając do najgłębszych obszarów emocji odbiorcy. *Storytelling* charakteryzuje się kreatywnością, zaangażowaniem odbiorców i dynamiką przekazu²⁴.

Zastosowanie mikronarracji w kształceniu przedsiębiorczości powoduje, iż możliwe jest przedstawienie wydarzeń życiowych w sposób bardziej przystępny dla słuchacza. W ramach projektu partnerzy przeprowadzili po dwa wywiady pogłębione z każdym z 60 przedsiębiorców. Długość każdego wywiadu wyniosła od 45 do 60 minut. Pierwszy wywiad dotyczył rozwoju biznesu i obejmował aspekty biograficzne oraz motywacyjne. Drugi koncentrował się na codziennym zarządzaniu, przy wydobyciu wszechstronnych kompetencji wymaganych w zarządzaniu firmą. W trakcie wywiadów badaniu poddany został przebieg procesu przedsiębiorczego, w szczególności początkowa faza biznesu i motywacja przedsiębiorcy, co sprowadza się do procesu identyfikacji przez jednostkę obrotu gospodarczego szansy na poprawę swojej sytuacji życiowej oraz procesu wprowadzenia pomysłu biznesowego w życie. Badaniu poddane zostały również kwestie dynamiki zachowań i postawy

22 C. Augustynowicz, *Uwagi o storytellingu jako strategicznej koncepcji brandingu i operacyjnego narzędzia komunikacji*, „Zbliżenia Cywilizacyjne” 2016, nr XII(1), s. 163.

23 K. Stopczyńska, *Wykorzystanie storytelling w kreowaniu wizerunku marki w social media*, „Handel Wewnętrzny” 2016, vol. 62, nr 3(362), s. 317.

24 Ibidem, s. 323.

przedsiębiorcy, które determinują go do podjęcia ryzyka i decyzji o uruchomieniu działalności gospodarczej. Uproszczony proces przedsiębiorczy, którego efektem finalnym jest decyzja o uruchomieniu działalności gospodarczej i podjęciu wiążącego się z nią ryzyka, oraz wprowadzenie swoich pomysłów w życie przedstawiono na rysunku 3.

Rysunek 3. Proces przedsiębiorczy

Źródło: opracowanie własne na podstawie B.A. Sypniewska, *Cechy i postawy przedsiębiorcze szansą własnej działalności gospodarczej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 422, „Zasoby organizacji. Zagadnienia epistemologiczne i metodologiczne”, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2016, s. 213–214.

Cele badania i charakterystyka próby badawczej

Celem badania zrealizowanego w ramach projektu było:

- 1) uzyskanie informacji dotyczących procesu uruchamiania i prowadzenia działalności gospodarczej, obejmujących takie aspekty, jak: rola rodziny w uruchamianiu działalności gospodarczej, motywacja, związek między wykształceniem a obraną ścieżką zawodową, rozwój pomysłu na biznes, przeszkody napotkane w trakcie uruchamiania i prowadzenia działalności gospodarczej, wpływ kompetencji i umiejętności na rozwój biznesu, proces decyzyjny i komunikację wewnątrz przedsiębiorstwa, naukę przez doświadczenie;
- 2) dostarczenie konkretnych wniosków i rekomendacji w tym zakresie.

Narzędziem zastosowanym w badaniach były wideohistorie biznesowe, które miały charakter wywiadów pogłębionych i przeprowadzone zostały na przełomie lat 2015 i 2016 wśród 60 przedsiębiorców prowadzących własną działalność gospodarczą, którzy nie ukończyli 45. roku życia. Wyboru przedsiębiorców dokonano, mając na uwadze wytyczne projektowe oraz kryteria opracowane przez zespół badaczy. Głównym kryterium, na podstawie którego dokonano selekcji, było kryterium wieku. Tylko ci przedsiębiorcy, którzy nie ukończyli 45. roku życia, mogli wziąć udział w badaniach. Kolejnym kryterium, w oparciu o które dokonano wyboru, była wielkość firmy – do projektu zakwalifikowane zostały wyłącznie firmy należące do sektora MŚP, obejmującego mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 250 pracowników, a ich roczny obrót nie przekracza 50 milionów euro

i/lub ich roczny bilans nie przekracza 43 milionów euro. Ostatnim kryterium wyboru był sektor przedsiębiorczości, w którym firma działa, dlatego zgodnie z wytycznymi projektu wybrano tylko przedsiębiorców należących do innowacyjnych sektorów i branż o korzystnych perspektywach rynkowych. W rezultacie wybrani przedsiębiorcy prowadzili działalność gospodarczą w następujących sektorach: zasoby ludzkie, transport i spedycja, usługi poligraficzne i reklamowe, grafika komputerowa, handel, projektowanie wnętrz, edukacja, kosmetyka, fitness, usługi wysokościowe, usługi gastronomiczne, turystyka, ICT, zdrowie, ekoinnowacje.

Wnioski z przeprowadzonych badań

Przeprowadzenie pogłębionych wywiadów umożliwiło przyjrzenie się mechanizmom procesu przedsiębiorczego, który jest determinowany przez intencje jednostki do uruchomienia działalności gospodarczej, wyrażające się w jej zachowaniu, planowaniu i chęci podjęcia ryzyka w celu zmiany swojej sytuacji zawodowej. Przeprowadzone badania pozwoliły bliżej zidentyfikować sekwencję zachowań jednostki, jej sposób myślenia, proces podejmowania decyzji i skłonność do ponoszenia ryzyka bez pewności odniesienia sukcesu, w celu wcielenia w życie swojego pomysłu polegającego na uruchomieniu działalności gospodarczej. Z badań wynika, iż w odniesieniu do wcześniejszego doświadczenia przedsiębiorców, w większości przypadków pracowali oni w charakterze pracowników najemnych – procent respondentów z takim doświadczeniem sięga ponad 56%. Niewielu z nich (11,6%) rozpoczęło działalność biznesową zaraz po ukończeniu edukacji, co przemawia za koniecznością wzmocnienia postawy przedsiębiorczej wśród studentów i wskazuje na konieczność upowszechniania i promocji przedsiębiorczości. Jeśli chodzi o zależność między edukacją a ścieżką zawodową przedsiębiorców, zauważyć należy, iż w zdecydowanej większości przypadków (50 z 60 badanych) istnieje ścisły związek między wykształceniem przedsiębiorców i ich ścieżkami zawodowymi. W odniesieniu do roli, jaką odegrały szkolenia i edukacja w zarządzaniu firmą, zdecydowana większość respondentów stwierdziła, iż uzyskane przez nich wykształcenie wpływa na zarządzanie firmą.

Wideohistorie biznesowe to narzędzie umożliwiające skuteczne dzielenie się nie tylko doświadczeniami, ale i metodami pracy oraz emocjami, które towarzyszyły ich bohaterom w trakcie procesu zakładania działalności gospodarczej. Daje ono również możliwość wpływania na docelową grupę przez wzbogacanie wiedzy i umiejętności odbiorców. Słuchacze mieli możliwość

zapoznania się z poradami oraz mogli doświadczyć poszczególnych etapów drogi, jaką musieli pokonać przedsiębiorcy, aby osiągnąć zamierzone cele. Dzięki osobliwym cechom narracji, takim jak bezpośredniość, prostota, zaangażowanie, oryginalność, zdolność przekonywania i dostarczania rozrywki, opowiadanie jest w stanie wpłynąć pozytywnie na ludzi. Opowiadanie historii ma za zadanie bawić, informować, instruować i inspirować. Opowieści pomagają zrozumieć otaczającą rzeczywistość, pozwalają dzielić się naszą pasją i pomysłami, zrozumieć intencje i powody, które skłaniają ludzi do podejmowania konkretnych przedsięwzięć. Opowieści są fundamentalne z racji tego, iż ułatwiają zrozumienie działań i reakcji jednostki oraz pozwalają zaplanować naszą przyszłość, mając na uwadze wnioski płynące z doświadczeń innych, co jest szczególnie ważne w nauczaniu przedsiębiorczości i kształtowaniu cech przedsiębiorczych.

Podsumowanie

W literaturze przedmiot podkreśla się fakt, iż nie ma jednej uniwersalnej metody kształcenia w zakresie przedsiębiorczości ze względu na niejednorodne próby zdefiniowania tego pojęcia. Problem wpływu edukacji na rozwój przedsiębiorczości jest wieloaspektowy. Z pewnością jednak można pokusić się o stwierdzenie, iż przedsiębiorczość łączy w sobie względnie stałe cechy i kompetencje, które obejmują wrodzone zdolności i inteligencję emocjonalną jednostki, mające wpływ na przyswajanie wiedzy i rozwijanie nowych umiejętności oraz kompetencje dynamiczne, które mogą być nabywane i wykształcane w procesie uczenia się dzięki ćwiczeniom i praktyce²⁵. Współczesny system kształcenia w zakresie przedsiębiorczości stoi niewątpliwie przed wyzwaniem, ponieważ interdyscyplinarność tej dziedziny zmusza do łączenia ze sobą zagadnień z dziedziny ekonomii, nauk społecznych oraz psychologicznych. Kształcenie przedsiębiorczości wymaga łączenia teorii z praktyką przez inspirowanie słuchaczy przykładem, dzielenie się z nimi doświadczeniami zawodowymi. Taki rodzaj fuzji można osiągnąć, wykorzystując narzędzia, jakimi są wideohistorie biznesowe, dające studentom oraz obecnym i przyszłym przedsiębiorcom możliwość bliższej identyfikacji z uczestnikami nagrań oraz pozwalające zauważyć i wzmocnić w nich zachowania przedsiębiorcze, wiarę we własne możliwości, a także przekonanie o swoich umiejętnościach przedsiębiorczych. Wywiady pozwoliły poznać historie biznesowe

25 M. Kokocińska, H. Nowak, op. cit., s. 39–41.

oraz tzw. dobre praktyki, a także zidentyfikować poszczególne czynności podejmowane w trakcie zakładania i prowadzenia biznesu. Dzięki zastosowaniu wideohistorii biznesowych w kształceniu przedsiębiorczości studenci czy też aspirujący przedsiębiorcy mogą doświadczyć całego procesu przedsiębiorczego poprzedzającego osiągnięcie sukcesu, poczynając od identyfikacji intencji przedsiębiorcy, zauważenia szansy i podjęcia decyzji o uruchomieniu biznesu. Mają oni możliwość poznania szeregu przeszkód, z jakimi spotkali się obecni przedsiębiorcy podczas uruchamiania i prowadzenia działalności, jak również mogą zaznajomić się ze sposobami ich przezwyciężania. Osoby oglądające/słuchające mogą również odczuwać entuzjazm samych przedsiębiorców, ich dylematy oraz wyobrazić sobie, jak innowacyjny pomysł oraz poniesione nakłady i ryzyko przyczyniły się do osiągniętego przez nich sukcesu.

Bibliografia

- Augustynowicz C., *Uwagi o storytellingu jako strategicznej koncepcji brandingu i operacyjnego narzędzia komunikacji*, „Zbliżenia Cywilizacyjne” 2016, nr XII(1).
- Banerski G., Gryzik A., Matusiak K., Mażewska M., Stawasz E., *Przedsiębiorczość akademicka (rozwój firm spin-off, spin-out) – zapotrzebowanie na szkolenia służące jej rozwojowi*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2009.
- Baruk J., *Zarządzanie wiedzą i innowacjami*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006.
- Brzezińska A., Schmidt J., *Przedsiębiorczość jako warunek udanego startu w dorosłość*, [w:] A. Andrzejczak (red.), *Przedsiębiorczość w edukacji*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2008.
- Bylicki A., *Uwagi dotyczące realizacji w Polsce programu budowy gospodarki opartej na wiedzy*, [w:] A. Kukliński (red.), *Gospodarka oparta na wiedzy. Perspektywy Banku Światowego*, KBN, Warszawa 2003.
- Fayolle A., *Entrepreneurship Education at a Crossroads: Towards a More Mature Teaching Field*, „Journal of Enterprising Culture” 2008, vol. 16, no. 4.
- Fretschner M., Weber S., *Measuring and Understanding the Effects of Entrepreneurial Awareness Education*, „Journal of Small Business Management” 2013, vol. 51, no. 3.
- Gartner W.B., *Who is an Entrepreneur? Is the wrong Question*, „American Journal of Small Business” 1988, vol. 12, no. 4.
- http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/entrepreneurship_en [dostęp: 7.05.2017].
- <http://europejskiportal.eu/gospodarka-oparta-na-wiedzy/> [dostęp: 2.09.2016].
- <http://www.distproject.eu/> [dostęp: 7.05.2017].
- Johnson A.R., Delmar F., *The Psychology of Entrepreneurs: a Self-Regulation Perspective*, [w:] H. Landstrom, F. Lohrke, (eds.), *Historical Foundations of Entrepreneurship Research*, Edward Elgar, Cheltenham–Northampton 2010.
- Kocińska M., Nowak H. (red.), *Edukacja w zakresie przedsiębiorczości. Doświadczenia Polski i Hiszpanii*, Difin, Warszawa 2014.

- Koźmiński A., *Jak tworzyć gospodarkę opartą na wiedzy?*, [w:] *Strategia rozwoju Polski u progu XXI wieku*, Kancelaria Prezydenta RP i Komitet Prognoz Polska 2000 Plus, PAN, Warszawa 2001.
- Kukliński A. (red.), *Gospodarka oparta na wiedzy. Perspektywy Banku Światowego*, KBN, Warszawa 2003.
- Kuratko D.F., *The Emergence of Entrepreneurship Education: Development, Trends, and Challenges*, „Entrepreneurship Theory and Practice” 2005, vol. 29, no. 5.
- Okoń-Horodyńska E., *Strategia Lizbońska – założenia i szanse realizacji Unii Europejskiej*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2003, nr 2(22).
- Penc J., *Innowacje i zmiany w firmie*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1999.
- Piecuch T., *Przedsiębiorczość. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Richert-Kaźmierska A., *Instytucjonalne formy wspierania przedsiębiorczości akademickiej w Polsce*, <http://www.e-mentor.edu.pl/arttykul/index/numer/35/id/749#spis2> [dostęp: 3.09.2016].
- Stacewicz J. (red.), *Pomiędzy polityką stabilizacyjną a polityką rozwoju*, „Prace i Materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH”, nr 88, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2012.
- Stopczyńska K., *Wykorzystanie storytelling w kreowaniu wizerunku marki w social media*, „Handel Wewnętrzny” 2016, vol. 62, nr 3(362).
- Sypniewska B.A., *Cechy i postawy przedsiębiorcze szansą własnej działalności gospodarczej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 422, „Zasoby organizacji. Zagadnienia epistemologiczne i metodologiczne”, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2016.
- The Future of the Global Economy. Towards a Long Boom?*, OECD, Paris 1999.

Rozdział 2

Przedsiębiorczość kobiet – wybrane mechanizmy wsparcia

Karina Skrabulska¹

Wprowadzenie

Założenie własnego przedsiębiorstwa to dla wielu osób przełomowy moment w życiu. Współcześnie nie jest to już trend zarezerwowany głównie dla mężczyzn. Rozpoczęcie działalności gospodarczej przez kobiety jest coraz bardziej popularną tendencją oraz alternatywą dla pracy najemnej. Jak pokazują wyniki badania przeprowadzonego przez ARC Rynek i Opinia w roku 2016, tyle samo kobiet co mężczyzn z pokolenia Y myśli o założeniu własnej działalności. Wyniki badania wyraźnie obrazują, że kobiety urodzone w latach 1980–1995, należące do pokolenia millenialsów, nie boją się ryzykować, są otwarte na niepewność związaną z prowadzeniem firmy na własny rachunek². Biorąc pod uwagę skalę prognoz obrazujących zjawisko przedsiębiorczości wśród pokolenia millenialsów, to właśnie w kobietach z pokolenia Y należy upatrywać dominującego grona przyszłych przedsiębiorców.

Przedsiębiorczość kobiet to zjawisko coraz częściej omawiane w ramach dyskusji publicznej. Ma ono charakter interdyscyplinarny. Dotyczy nauk z zakresu zarządzania oraz socjologii.

Rozpatrując temat przedsiębiorczości kobiet z perspektywy zarządzania, punktem wyjścia do dalszych rozważań powinno być zdefiniowanie terminu przedsiębiorczości.

Patrząc z perspektywy czasu oraz zmian zachodzących w środowisku biznesowym, Polki zyskały możliwość realizowania się w roli przedsiębiorców dzięki różnego rodzaju europejskim instrumentom pomocowym – finansowym oraz doradczym. W przeciągu kilku ostatnich lat bardzo wzrosła również aktywność prywatnych inwestorów, którzy wspierają rozwój przedsiębiorczości kobiet. Dostępne instrumenty wsparcia mają zachęcić kobiety do podejmowania nowych wyzwań przedsiębiorczych. Polityka wsparcia

¹ Absolwentka studiów drugiego stopnia, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

² <http://www.portalspozywczy.pl/technologie/wiadomosci/tyle-samo-kobiet-co-mezczyzn-mysli-o-wlasnym-biznesie-raport-o-millenialsach,126318.html> [dostęp: 12.03.2017].

dla firm z sektora MŚP jest szczególnie ważna ze względu na fakt, że firmy wchodzące w jego skład tworzą podstawowy typ przedsiębiorstw działających na terenie Polski. Firmy te wytwarzają blisko połowę PKB³.

Przedsiębiorczość można zaliczyć do fundamentalnych kompetencji rozwoju gospodarczego. Przedsiębiorca, który posiada wiedzę, umiejętności oraz wyróżnia się dużym zaangażowaniem w prowadzenie własnej działalności gospodarczej, w znaczący sposób oddziałuje na otoczenie zewnętrzne, w którym funkcjonuje – gospodarkę rynkową. Z jednej strony wpływa na rozwój procesów gospodarczych zachodzących w jego najbliższym regionie, a z drugiej strony na postęp w spójności społecznej i gospodarczej.

Twórcą współczesnej koncepcji przedsiębiorczości jest J. Schumpeter. W prezentowanej teorii została wyszczególniona rola przedsiębiorczości jako postawy i sposobu działania. W działaniach wyróżnia się między innymi gotowość do podejmowania nowych, niekonwencjonalnych przedsięwzięć o właściwym dla przedsiębiorczych działań poziomie ryzyka. Konieczne jest także wykazywanie inicjatywy przy poszukiwaniu i wdrażaniu nowych rozwiązań⁴. Przedsiębiorczość to także umiejętność polegająca na dostrzeganiu bądź wyszukiwaniu racjonalnych powodów do samorealizacji w niepewnych warunkach, a także działalności w turbulentnym otoczeniu⁵. Determinantami przedsiębiorczości rozumianej w kategorii umiejętności są wiedza, zasoby finansowe oraz rzeczowe⁶.

Z kolei N.F. Krueger określił przedsiębiorczość jako zaangażowanie, którego efektem finalnym będzie rozpoczęcie nowej działalności gospodarczej. Pojawienie się intencji, zamiarów ze strony przedsiębiorcy jest rozpatrywane jako szansa na rozpoczęcie własnej działalności w przyszłości.

Inspirujące stanowisko zajmuje P. Davidsson. Model przez niego zaprezentowany wyróżnia jako jeden z obszarów, który wpływa na podejmowanie działań o charakterze przedsiębiorczym, tło osobiste, do którego zalicza się również płęć⁷.

3 *Curriculum Vitae mikro, małych i średnich przedsiębiorstw 2014. Finansowanie działalności i rozwoju*, Konfederacja Lewiatan, Warszawa 2014.

4 A. Panasiuk, *Ekonomika turystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 200.

5 R. Lisowska, K. Szymańska, *Determinanty rozwoju przedsiębiorczego małych i średnich przedsiębiorstw w województwie łódzkim*, [w:] M. Matejun, K. Szymańska (red.), *Perspektywy rozwoju przedsiębiorczości w warunkach niepewności i ryzyka*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2013, s. 15.

6 Z. Mietlewski, K. Szlągowska, *Przedsiębiorczość a cykl życia organizacji*, [w:] A. Stabryła (red.), *Doskonalenie systemów zarządzania w społeczeństwie informacyjnym*, t. II, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2006, s. 335.

7 P. Tomski, *Intencje przedsiębiorcze a płęć. Ku identyfikacji determinant*, [w:] Ł. Sułkowski, A. Marjański (red.), *Firmy rodzinne – doświadczenie i perspektywa zarządzania*, t. XVI, z. 7, cz. 3, Społeczna Akademia Nauk, Łódź 2015, s. 82–83.

Takie rozróżnienie skłania badaczy do zainteresowania się przedsiębiorczością z perspektywy płci, co determinuje prowadzenie zwiększonej liczby badań dotyczących przedsiębiorczości kobiet.

Rozpatrując przedsiębiorczość w wymiarze społeczno-kulturowym, w którym główną rolę pełnią przekonania, konieczne jest przeanalizowanie posiadanych praw oraz pozycji społecznej zajmowanej przez kobiety w poszczególnych regionach świata. Bieżące wydarzenia wyraźnie pokazują, że przedsiębiorczość kobiet jest w jednych państwach ograniczana przez prawa religijne czy normy społeczne (np. Afganistan), w innych natomiast zjawisko to jest bardzo silnie wspierane przez dedykowane programy finansowane ze środków prywatnych oraz publicznych (np. Stany Zjednoczone)⁸.

Polki są jednymi z najbardziej przedsiębiorczych kobiet w Unii Europejskiej (wskaźnik wynosi około 36%)⁹. Jednocześnie wciąż wyraźnie widać dysproporcję dotyczącą przedsiębiorczości kobiet i mężczyzn – zarówno pod względem procentowego udziału kobiet wśród osób prowadzących działalność gospodarczą, jak i doświadczenia oraz wielkości prowadzonych firm.

Z danych przedstawionych w raporcie z roku 2011, przygotowanym przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, dotyczącym przedsiębiorczości kobiet, wynika, że mężczyźni nieprowadzący działalności w formie jednoosobowej działalności gospodarczej zatrudniają średnio 9 pracowników. Natomiast w tym samym przypadku kobiety zatrudniają tylko 5 pracowników. Biorąc pod uwagę wielkość przedsiębiorstw, kobiety w nielicznych przypadkach są właścicielkami dużych firm, czyli zatrudniających powyżej 250 pracowników. Na zatrudnienie pracowników decyduje się mniej niż co czwarta właścicielka – pozostałe to firmy jednoosobowe, w których popularne jest tzw. pozorne samozatrudnienie. Jednocześnie wśród kobiet przedsiębiorców znacznie bardziej powszechne jest posiadanie wyższego wykształcenia, co zwiększa szanse na lepsze przygotowanie do otwarcia i prowadzenia działalności, a także wcześniejsze zdobycie doświadczenia w trakcie pracy na etacie. Kobiety decydujące się na założenie własnej działalności gospodarczej wyróżniają się na tle przedsiębiorczych mężczyzn lepszym wykształceniem oraz większą chęcią rozwoju potencjału osobistego¹⁰.

8 *Global Startup Ecosystem Ranking 2015*, Compass, Silicon Valley 2015.

9 E. Rolnik-Sadowska, *Przedsiębiorczość kobiet w Polsce*, Difin, Warszawa 2010, s. 119.

10 *Przedsiębiorczość kobiet w Polsce 2011*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011.

Bariery przedsiębiorczości kobiet w Polsce

Przyczyną mniejszego udziału kobiet w grupie przedsiębiorców jest szereg trudności, z którymi muszą się zmierzyć. Należy przy tym zaznaczyć, że bariery edukacyjne i ekonomiczne są uniwersalne dla obu płci. Różnica dotyczy barier społecznych.

W literaturze przedmiotu można spotkać się z wieloma ograniczeniami funkcjonowania przedsiębiorstw w Polsce. Bariery te można podzielić na trzy główne grupy¹¹:

- 1) bariery edukacyjne,
- 2) bariery ekonomiczne,
- 3) bariery społeczne.

Do barier edukacyjnych można zaliczyć czynniki związane z samym przedsiębiorcą, na przykład postawy oraz umiejętności przedsiębiorcy, poziom wiedzy, który jest potrzebny do zarządzania przedsiębiorstwem.

Odrębną kategorię ograniczeń tworzą bariery ekonomiczne, do których można zaliczyć między innymi brak środków finansowych niezbędnych do uruchomienia działalności, wysokie obciążenia podatkowe, skomplikowane uwarunkowania organizacyjne i prawne, nadmiar spraw administracyjnych.

Bariery społeczne dotyczą uprzywilejowania wybranych grup społecznych względem innych. W przypadku tej kategorii barier u jej podłoża leży tradycyjne myślenie o rolach kobiety i mężczyzny w społeczeństwie. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na brak pełnej akceptacji ze strony społeczeństwa dla kobiet, które decydują się na karierę zawodową równoległą do rodziny lub zamiast niej. Stereotypy dotyczące płci umieszczają kobietę przede wszystkim w domu, jako matkę i żonę. Przyzwolenie społeczne dla kobiety na osiągnięcie sukcesów na polu zawodowym występuje tylko w sytuacjach, kiedy nie traci na tym rodzina oraz nie są zaniedbywane obowiązki domowe. Opisany proces przebiegu socjalizacji nie sprzyja wykształceniu postaw przedsiębiorczych wśród młodych dziewczyn¹².

Następstwem presji wywieranej przez społeczeństwo jest często spotykany wśród kobiet brak pewności siebie i wiary we własne możliwości, a także mała siła przebicia¹³. Widoczny jest również brak solidarności i chęci współpracy wśród kobiet przedsiębiorców¹⁴.

11 E. Rolnik-Sadowska, op. cit., s. 134–135.

12 E. Lisowska, *Bariery przedsiębiorczości kobiet*, [w:] B. Kożuch (red.), *Przedsiębiorczość kobiet – wyzwanie XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2001, s. 29.

13 M. Gawrycka, J. Wasilczuk, P. Zwiech, *Szklany sufit i ruchome schody – kobiety na rynku pracy*, CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa 2007, s. 109.

14 M. Godowska, *Spoleczno-kulturowe uwarunkowania przedsiębiorczości kobiet w Polsce*, „Państwo i Społeczeństwo – Czasopismo Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego” 2011, nr 4, s. 74–75.

Do kluczowych barier ograniczających przedsiębiorczość Polek można zaliczyć bariery o charakterze ekonomicznym i społeczno-kulturowym. Utrudnieniem jest pozyskanie środków finansowych potrzebnych na założenie działalności gospodarczej. Znaczące obciążenie wynika także z nierównomiernego podziału obowiązków domowych, gdzie większość zadań opiekuńczo-wychowawczych spoczywa na kobietach i konieczne jest pełnienie dwóch ról społecznych jednocześnie¹⁵.

Niezwykle istotne jest zaproponowanie instrumentów wsparcia, które pozwolą zmniejszyć liczbę barier ograniczających rozwój przedsiębiorczości kobiet. Wprowadzone rozwiązania powinny mieć na celu umożliwienie kobietom osiągnięcia satysfakcji na płaszczyźnie zawodowej, bez negatywnego oddziaływania na życie rodzinne. Wsparcie powinno umożliwić kobietom elastyczne łączenie obowiązków wynikających z pozazawodowej roli kobiety z możliwością prowadzenia działalności biznesowej.

Zjawisko przedsiębiorczości kobiet jest także przedmiotem zainteresowania wielu organizacji rządowych oraz pozarządowych, które mają na celu zapewnienie wsparcia.

Przedsiębiorcze kobiety w Polsce coraz częściej decydują się na możliwość skorzystania ze środków unijnych, dzięki czemu sukcesywnie wzrasta liczba kobiet w biznesie. Dzięki funduszom UE około 60 tysięcy Polek skorzystało z dofinansowania, które umożliwiło założenie własnej firmy. Łączna kwota wszystkich dofinansowań to ponad miliard złotych.

Przedsiębiorczość kobiet – wybrane formy wsparcia ze strony Unii Europejskiej

Wspieranie idei przedsiębiorczości u kobiet, które chcą podjąć działalność gospodarczą na własną rękę, ma w Unii Europejskiej szerokie poparcie. Istnieje wiele systemów wsparcia rozwoju zawodowego dla tej grupy odbiorców. Kobiety należą do bardzo aktywnej grupy osób biorących udział w projektach dofinansowywanych z Europejskiego Funduszu Społecznego, stanowią one ponad połowę wszystkich uczestników Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Program ten stał się jednym z flagowych narzędzi, które ułatwiają Polkom zakładanie własnych firm, w tym w szczególności, priorytet VI PO KL, mający na celu wsparcie i promocję samozatrudnienia i przedsiębiorczości.

¹⁵ *Przedsiębiorczość w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2013, <https://zielonalia.nia.gov.pl/-/raport-miesiaca-przedsiębiorczosc-w-polsce-52444> [dostęp: 15.03.2017].

Do grupy instrumentów, które wspierają rozwój zawodowy kobiet, należy również zaliczyć program Pomost. Działanie to jest finansowane z programu Innowacyjna Gospodarka. Program ten ma na celu między innymi ułatwienie młodym naukowcom wychowującym dzieci powrót do pracy naukowej, jak również zapewnienie wsparcia dla kobiet w ciąży pracujących naukowo. Owe narzędzia również pomagają kobietom łączyć i równoważyć obowiązki zawodowe z życiem rodzinnym¹⁶.

Fundusze przeznaczone na rozwój i rozpoczęcie działalności gospodarczej, pochodzące ze środków Unii Europejskiej dla przedsiębiorczych kobiet, odnotowują coraz większą popularność. Z roku na rok wzrasta ilość środków pozyskanych przez przedsiębiorcze kobiety. Działania UE dotyczące wspierania i rozwoju przedsiębiorczości kobiet opierają się na kompleksowym programie na rzecz aktywizacji zawodowej. Programy obejmują takie rodzaje wsparcia, jak¹⁷:

- 1) indywidualny plan działania,
- 2) szkolenia i kursy zawodowe umożliwiające przekwalifikowanie,
- 3) wsparcie doradcy zawodowego, psychologa, coacha,
- 4) staże zawodowe,
- 5) subsydiowane zatrudnienie,
- 6) pośrednictwo pracy.

Bardzo często przedsiębiorcze kobiety uczestniczące w programie wsparcia otrzymują zwrot kosztów dojazdu na szkolenia, warsztaty, spotkania, a organizator zapewnia środki na opiekę nad dzieckiem do 6. roku życia w czasie uczestnictwa w spotkaniach. W ramach projektów „Wsparcie przedsiębiorczości i samozatrudnienia” osoby uczestniczące mają możliwość otrzymania¹⁸:

- 1) **wsparcia o charakterze szkoleniowo-doradczym związanym z przygotowaniem biznesplanu**, otwarciem i prowadzeniem działalności gospodarczej, udziału w warsztatach motywacyjnych, pomocy coacha w ustalaniu, określeniu celów osobistych i zawodowych;
- 2) **dotacji bezzwrotnej przeznaczonej na rozpoczęcie działalności gospodarczej** w wysokości do sześciokrotności przeciętnego wynagrodzenia za pracę w gospodarce narodowej;
- 3) **wsparcia tzw. pomostowego, w postaci szkoleń, doradztwa, coachingu, mentoringu**, związanego z rozwiązywaniem problemów pojawia-

16 <http://www.fnpp.org.pl/oferta/pomost-wsparcie-dla-kobiet-w-ciazy/> [dostęp: 12.03.2017].

17 <https://www.power.gov.pl/strony/o-programie/zasady/formy-wsparcia/> [dostęp: 16.03.2017].

18 <http://mamopracuj.pl/fundusze-europejskie-dla-kobiet-na-co-mozna-otrzymac-wsparcie/> [dostęp: 16.03.2017].

jących się w pierwszym okresie prowadzenia działalności gospodarczej (tj. w pierwszych 12 miesiącach prowadzenia działalności);

- 4) **wsparcia finansowego w pierwszym okresie prowadzenia działalności;** w ramach tego wsparcia młoda przedsiębiorczyni otrzymuje co miesiąc określoną kwotę na bieżące wydatki firmy.

Wymienione formy wsparcia mają wymiar finansowy, jak również doradczy. Dzięki takiemu podejściu zapewniona jest kompleksowa pomoc na start dla kobiet chcących otworzyć własną działalność.

Unia Europejska stworzyła portal internetowy poświęcony przedsiębiorczości kobiet – Women Entrepreneurship Portal (WEP). Platforma wspiera przedsiębiorczość, a także ma na celu zachęcić do rozwijania kontaktów krajowych i międzynarodowych między kobietami prowadzącymi działalność gospodarczą. Jednocześnie daje możliwość skorzystania z bazy, w skład której wchodzi:

- 1) wykaz narodowych organizacji kobiet przedsiębiorców;
- 2) wykaz międzynarodowych organizacji kobiet przedsiębiorców;
- 3) wykaz sieci zajmujących się promocją przedsiębiorczości;
- 4) lista projektów promujących kobiecą przedsiębiorczość¹⁹.

WEP jest wspierany przez byłych lub obecnych posłów Parlamentu Europejskiego, którzy są zaangażowani w kwestie przedsiębiorczości kobiet, na przykład Danutę Hübner i Dariusza Rosatiego²⁰. Takie osoby nazywane są „mistrzami”, do ich zadań należy wsparcie krajowych organizacji dedykowanych przedsiębiorczości kobiet, a także promowanie działań WEP.

Stworzona platforma to pomocne rozwiązanie, koncentrujące w jednym miejscu niezbędne informacje mające na celu rozpowszechnienie przedsiębiorczości kobiet. Portal umożliwia wymianę doświadczeń między kobietami z różnych części Europy, co jest pomocne w budowaniu sieci kontaktów biznesowych.

Ponadto dzięki unijnej inicjatywie została powołana Sieć Menterek Kobiecej Przedsiębiorczości (European Network of Mentors for Women Entrepreneurs). Jej założycielem oraz inicjatorem była Europejska Sieć Kobiet Ambasadorów Rozwoju Przedsiębiorczości (European Network of Female Entrepreneurship Ambassadors – ENFEA).

Głównym zadaniem powołanej organizacji jest udzielanie wsparcia na rzecz przedsiębiorczych kobiet, które rozpoczynają działalność gospodarczą, a także tych prowadzących i rozwijających swoje przedsiębiorstwa na wczesnym

19 https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/we-work-for/women_pl [dostęp: 16.03.2017].

20 <http://womenentrepreneurshipplatform.eu/mep-champions/> [dostęp: 15.03.2017].

etapie ich istnienia. W skład Sieci Ambasadorów wchodzi 270 przedsiębiorców z 22 państw europejskich. Podstawowym celem Sieci Ambasadorów jest organizacja kampanii promującej oraz zachęcającej kobiety w każdym wieku do założenia własnej działalności gospodarczej. Kolejnym zadaniem jest przyczynienie się do wzrostu wiary kobiet we własne możliwości oraz do podniesienia zaufania w biznesie, co jest niezbędne do odniesienia sukcesu. Sieć ma również na celu zainspirowanie innych kobiet do rozpoczęcia działalności gospodarczej i rozwoju ich innowatorskich pomysłów na firmę. Spotkania z przedstawicielami Sieci Ambasadorów organizowane są zazwyczaj na uniwersytetach. Część spotkań dedykowana jest wybranym grupom społecznym oraz mediom²¹.

Europejski Portal Małych Przedsiębiorstw jest instrumentem Komisji Europejskiej, którego rolą jest udzielenie wsparcia i pomocy zarówno dla przedsiębiorców z dłuższym stażem, jak i osób zamierzających dopiero rozpocząć działalność gospodarczą. Portal zawiera wszystkie informacje związane z działaniami UE na rzecz sektora MŚP. Dostępne są w nim informacje na temat norm prawnych, przepisów. Portal zawiera wiele porad praktycznych, dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej. Znajdują się w nim także dane statystyczne, wykaz partnerów biznesowych, kontakty publiczne oraz informacje o finansowaniu przedsięwzięć²².

Kolejnym centrum informacji na temat przedsiębiorczości jest sieć Enterprise Europe Network (EEN). Liczy ona około 600 organizacji członkowskich z ponad 50 krajów, w większości z Europy. Jest to największa tego typu sieć w Unii Europejskiej. Wśród organizacji znajdują się izby przemysłowe oraz handlowe, ośrodki technologiczne, uniwersytety i agencje rozwoju. W swoich działaniach sieć oferuje wsparcie i doradztwo dotyczące unijnych przepisów i funduszy. Oferuje pomoc w zakresie znalezienia partnera biznesowego poza granicami kraju oraz proponuje doradztwo związane z rozwojem innowacyjnych pomysłów. EEN została powołana w ramach Programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji, a w nowej perspektywie finansowej UE na lata 2014–2020 w ramach Programu na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw²³.

W 2009 roku powołany został program Erasmus dla młodych przedsiębiorców. Jest on szansą rozwoju dla osób, które myślą o rozpoczęciu działalności gospodarczej, ale wcześniej zależy im na zdobyciu doświadczenia

21 *The Polish Network of Women Entrepreneurship Ambassadors*, Embassy of Women Entrepreneurship (Poland), Warszawa 2012.

22 http://ec.europa.eu/small-business/index_pl.htm [dostęp: 16.03.2017].

23 <http://www.een.org.pl/index.php/o-nas.html> [dostęp: 16.03.2017].

międzynarodowego przez staże, praktyki i wymiany. Jest to transnarodowy program wymiany, który daje możliwość uczenia się od przedsiębiorców prowadzących firmy w krajach UE. Wartością dodaną dla programu Erasmus dla młodych przedsiębiorców jest wymiana wiedzy i doświadczenia, możliwość budowania sieci kontaktów na terenie Europy, nawiązywanie nowych stosunków handlowych i poznawanie rynków zagranicznych. Pobyt może trwać od 1 do 6 miesięcy i jest on częściowo finansowany ze środków UE²⁴.

Komisja Europejska, w celu rozpowszechnienia działań instytucji pomocowych, zainicjowała również konkurs, którego zwycięzca otrzyma Europejską Nagrodę Promocji Przedsiębiorczości. Wyróżnienie może zostać przyznane instytucjom, które rozwijają ideę przedsiębiorczości i zwiększają świadomość na temat dobrych praktyk w dziedzinie przedsiębiorczości, a także inspirują do podejmowania działań przedsiębiorczych. Dodatkowo celem konkursu jest wyłonienie i nagrodzenie osiągnięć instytucji, które realizują projekty na zasadach partnerstwa publiczno-prywatnego. Konkurs adresowany jest do władz lokalnych, regionalnych i krajowych, do miast, regionów, wspólnot, organizacji biznesowych, instytucji realizujących programy edukacyjne, jak również do jednostek samorządu terytorialnego. Współzawodnictwo ma na celu wyłonienie najlepszych propagatorów przedsiębiorczości. Organizowane jest od 2006 roku przez Dyрекcję Generalną KE ds. Przedsiębiorczości i Przemysłu²⁵.

Wyznaczanie i rozwój postaw kreatywnych należy do jednej z głównych inicjatyw Unii Europejskiej, wpisuje się również w priorytety Europejskiej Agendy Europa 2020. Rozwój przedsiębiorczości jest szczególnie istotny w czasach zachwianej równowagi społeczno-gospodarczej. Przywódcy stojący na czele państw europejskich dostrzegają potencjał w kobietach, dlatego starają się stworzyć warunki sprzyjające rozwojowi ich przedsiębiorczości.

Podsumowanie

Kobiety myślące o rozpoczęciu działalności gospodarczej lub już prowadzące własną firmę napotykać na wiele trudności ograniczających rozwój przedsiębiorstw. Dlatego ważne jest zaproponowanie dobrze dobranych instrumentów wsparcia.

24 <http://www.parp.gov.pl/erasmus-dla-mlodych-przedsiębiorcow-edycja-7> [dostęp: 16.03.2017].

25 <https://www.mr.gov.pl/strony/aktualnosci/ruszyl-nabor-projektow-do-konkursu-europejskie-nagrody-promocji-przedsiębiorczosci-2016/> [dostęp: 16.03.2017].

Projekty wspierające przedsiębiorczość kobiet mają przede wszystkim za zadanie uaktywnić kobiety do podejmowania i rozwoju działalności biznesowej. Pośród wszystkich państw członkowskich Polska ma najwyższy wskaźnik kobiet przedsiębiorczych. Jednocześnie w naszym kraju nadal jest dwa razy mniej firm zakładanych przez kobiety niż przedsiębiorstw prowadzonych przez mężczyzn, ale trend ten stopniowo odwraca się. Głównymi barierami ograniczającymi podejmowanie działalności, które wymieniają kobiety, są te związane z wymiarem społeczno-kulturowym, a także trudności finansowe wynikające z konieczności pozyskania kapitału na start. Unia Europejska jest świadoma konieczności pomocy, dlatego powstaje więcej programów dedykowanych dla wszystkich kobiet przedsiębiorczych na terenie całej UE. Fundusze Europejskie przeznaczają coraz więcej środków na ten cel.

Pomoc ze strony Unii Europejskiej ogranicza się do wsparcia finansowego, doradczego oraz edukacyjnego bezpośrednio dla przedsiębiorców. Kobiety deklarują także wyraźną potrzebę pomocy w zakresie łączenia działalności przedsiębiorczej z macierzyńską. Wsparcie powinno polegać na zapewnieniu opieki instytucjonalnej nad dziećmi. Konieczne jest stworzenie efektywnego systemu opieki nad dziećmi przez zwiększenie liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach, czego konsekwencją będzie łatwiejszy dostęp do nich. Kolejnym ograniczeniem są bariery z grupy społeczno-kulturowej. Wciąż istnieje przekonanie, że kobieta powinna realizować się przede wszystkim jako żona oraz matka. Praca kobiety jest postrzegana jako wartość mniej istotna niż w przypadku mężczyzny. Społeczne przyzwolenie pozwala kobiecie na łączenie aktywności zawodowej z rodzinną tylko w przypadku, jeśli obowiązki domowe nie są zaniedbywane. Przedstawiony stereotyp wpływa na niską samoocenę kobiety, a ta z kolei na brak wiary we własne możliwości, a tym samym nie zachęca do rozwoju postawy przedsiębiorczej. Dlatego istotne jest propagowanie równości kobiet względem mężczyzn w zakresie pełnionych ról społecznych i rodzinnych. Należy także promować kobiety jako właścicieli przedsiębiorstw o takich samych szansach jak płęć przeciwna.

Przedsiębiorcze kobiety, jeśli zostaną wsparte pomocą zewnętrzną przy obowiązkach domowych, mogą bardzo silnie przyczynić się do wzrostu PKB poszczególnych państw oraz mogą być nowym motorem napędowym gospodarki UE.

Bibliografia

- Curriculum Vitae mikro, małych i średnich przedsiębiorstw 2014. Finansowanie działalności i rozwoju*, Konfederacja Lewiatan, Warszawa 2014.
- Gawrycka M., Wasilczuk J., Zwiech P., *Szklany sufit i ruchome schody – kobiety na rynku pracy*, CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa 2007.
- Global Startup Ecosystem Ranking 2015*, Compass, Silicon Valley 2015.
- Godowska M., *Społeczno-kulturowe uwarunkowania przedsiębiorczości kobiet w Polsce*, „Państwo i Społeczeństwo – Czasopismo Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego” 2011, nr 4.
- http://ec.europa.eu/small-business/index_pl.htm [dostęp: 16.03.2017].
- <http://mamopracuj.pl/fundusze-europejskie-dla-kobiet-na-co-mozna-otrzymac-wsparcie/> [dostęp: 16.03.2017].
- <http://womenentrepreneurshipplatform.eu/mep-champions/> [dostęp: 15.03.2017].
- <http://www.een.org.pl/index.php/o-nas.html> [dostęp: 16.03.2017].
- <http://www.fnpp.org.pl/oferta/pomost-wsparcie-dla-kobiet-w-ciazy/> [dostęp: 12.03.2017].
- <http://www.parp.gov.pl/erasmus-dla-mlodych-przedsiębiorców-edycja-7> [dostęp: 16.03.2017].
- <http://www.portalspozywczy.pl/technologie/wiadomosci/tyle-samo-kobiet-co-mezczyzn-mysli-o-wlasnym-biznesie-raport-o-millenijsach,126318.html> [dostęp: 12.03.2017].
- https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/we-work-for/women_pl [dostęp: 16.03.2017].
- <https://www.mr.gov.pl/strony/aktualnosci/ruszył-nabor-projektów-do-konkursu-europejskie-nagrody-promocji-przedsiębiorczości-2016/> [dostęp: 16.03.2017].
- <https://www.power.gov.pl/strony/o-programie/zasady/formy-wsparcia/> [dostęp: 16.03.2017].
- Lisowska E., *Bariery przedsiębiorczości kobiet*, [w:] B. Koźuch (red.), *Przedsiębiorczość kobiet – wyzwania XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2001.
- Lisowska R., Szymańska K., *Determinanty rozwoju przedsiębiorczego małych i średnich przedsiębiorstw w województwie łódzkim*, [w:] M. Matejun, K. Szymańska (red.), *Perspektywy rozwoju przedsiębiorczości w warunkach niepewności i ryzyka*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2013.
- Mietlewski Z., Szlągowska K., *Przedsiębiorczość a cykl życia organizacji*, [w:] A. Stabryła (red.), *Doskonalenie systemów zarządzania w społeczeństwie informacyjnym*, t. II, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2006.
- Panasiuk A., *Ekonomika turystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Przedsiębiorczość kobiet w Polsce 2011*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011.
- Przedsiębiorczość w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2013, <https://zielonalinia.gov.pl/-raport-miesiaca-przedsiębiorczosc-w-polsce-52444> [dostęp: 15.03.2017].
- Rolnik-Sadowska E., *Przedsiębiorczość kobiet w Polsce*, Difin, Warszawa 2010.
- The Polish Network of Women Entrepreneurship Ambassadors*, Embassy of Women Entrepreneurship (Poland), Warszawa 2012.
- Tomski P., *Intencje przedsiębiorcze a płęć. Ku identyfikacji determinant*, [w:] Ł. Sułkowski, A. Marjański (red.), *Firmy rodzinne – doświadczenie i perspektywa zarządzania*, t. XVI, z. 7, cz. 3, Społeczna Akademia Nauk, Łódź 2015.

Rozdział 3

The Johari Window – a Model for Disclosing and Giving Feedback as a Way to Improve Relations in Small and Medium Companies

Iga Trocka¹

Introduction

Nowadays, inter-personal and inter-group development is a very important aspect. People are willing to get their personality traits uncovered in order to be aware of what should be done to make their performance easier and more profitable. It also benefits when it comes to the group work. In the perfect group, all of the team members know each other. They know about each others' skills, how the division of roles should look like or even what behaviour they should expect from each other. What also influences group's performance is trust. Building trust requires exchanging personal information with other people. However, in some situations, people should not uncover all of them. Some of them require from us the awareness of how much we should even hide. That is why the Johari Window is the aim of this article. It is a conceptual tool invented to illustrate the interaction between features that are known or unknown to us and to the others. Because of that, it should be easily used to improve relations between employees in small and medium enterprises. The use of this tool might give us wider scope on employees' behaviours and traits. It is worth working with because of its simplicity and because of the fact that it can be applied in a variety of situations and environments. For example, it is the widely used model to help people learn important things about self-awareness, personal development, and group development, understanding relationships and even improving communication. What is also important, it can be used to discover the quantity and quality of uncovered information needed, and that is why this tool should be applied in small and medium enterprises.

¹ Studentka studiów pierwszego stopnia, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

Theoretical background

The name of this technique is an amalgam of the names of its developers: Joseph Luft and Harrington Ingham. These American psychologists devised it in 1955 while researching group dynamics at the University of California Los Angeles. In its original form, it has been used as a basis for classroom movements to help people gain self-awareness and personal growth. That is why it was firstly published in Proceedings of the Western Training Laboratory in Group Development by University of California, Los Angeles Extension Office in 1955, however, few years later it became expanded by one of its builder, Joseph Luft. It is one of the few tools that places great emphasis on „soft skills” development. There are two main ideas included in the model. The first one means that you can build trust with other people by disclosing information about yourself, and that every time when people give feedback, they show areas and point things out that someone can learn about themselves and come to terms with personal issues. For example, someone may not be aware that they are born leaders as long as someone tells them about it. Johari Window is a technique that aims to help people understand emotional and physical relationship with themselves and other people. The simplicity of this model might be seen at the first sight because of the fact that the structure of this model consists of a four-panel ‘window’ that decides communication and interaction into four stages². Each of these separated areas offers a different view on social self-awareness. The developers, Joseph Luft and Harrington Ingham named those districts as follows: Unaware, Open, Unknown, Hidden.

The upper left part of the ‘window’ is called Open Area or area to free activity³. It is also known as the Arena and represents information that someone already knows or acknowledge about themselves. Those are facts which are also known for other people from the team as for example name, where we live, family, personal appearance, work, shared experience, qualifications, and capabilities³. People mostly prefer this to be a clear, explicit, non-mysterious area because they would like to do all of their communication in this mode. The open area must be guided wisely if our self-image must be applied positively⁴.

2 M.A. Akewukereke, *Ibitoye Samuel Olukayode, Application of Johari Window Theory to Understanding Librarian’s Changing Roles as Informational Providers*, Library Philosophy and Practice, 2008, <http://digitalcommons.unl.edu> [accessed: 4.05.2017].

3 Ibidem.

4 Ibidem.

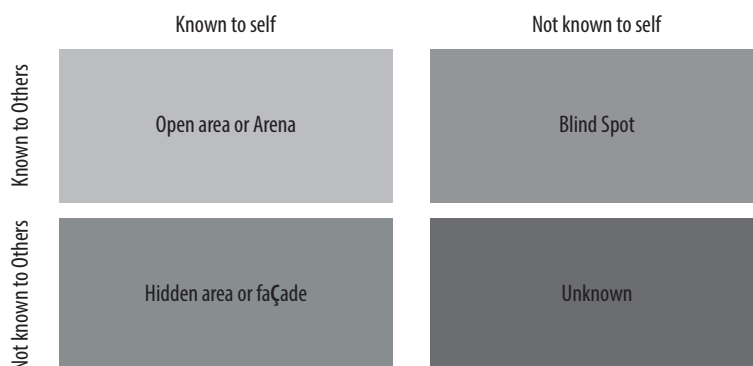

Figure 1. The Johari Window Model

Source: <http://www.communicationtheory.org/the-johari-window-model/> [accessed: 5.05.2017].

The upper right section of the box is called the Blind Area. This place speaks for information that others might see but a person that it is about might not be aware of. This field mostly includes simple information that might involve deep issues, such as feelings of inadequacy, incompetence, unworthiness, rejection. These points are mostly difficult to be faced directly by the individuals but at the same time they are easily seen by other people. The large Blind Area can limit one's interpersonal effectiveness by obscuring potential contributions and factors which can affect the quality of interactions⁵. For example, someone might see themselves as low self-confident while other people perceive them as self-aware. Unfortunately, it sometimes happens that people are not willing to share their points of view. They mostly do not want to interrupt someone's self-development; they feel as it is not their duty to note that to such a person. If they do not share their observations they, as a group, might lose their future leader. When information is shared from The Blind quadrant, it automatically expands The Open Area.

The lower left segment, The Hidden Area is also known as the Facade or Avoided Area. This field represents features and things that someone is aware of but others might not. There might be contained information that such a person would like to keep away from the people that they work with. This area can also include information that an entity is able and should share if the aim is to build more trust among people. People whose Hidden Area is big, are good at managing emotions, radiating conflicts, managing impres-

⁵ J.W. Newstrom, S.A. Rubenfeld, *The Johari Window: A reconceptualization*, "Developments in Business Simulation & Experiential Exercises" 1983, vol. 10, p. 113.

sions and using communication to attain their goals⁶. It is strongly connected with the fact that such a person knows when and what information should be given to the group to achieve the desired effect.

The bottom right part of The Johari Window is the Area of Unknown Activity. It represents information that no one, including the person in question, knows about. These are the features that might become uncovered in a case of some unusual situations. For example, theoretically, people know how to behave in case of fire. But will they react in a proper way in an emergency situation? We cannot state that as long as it happens. People that have this area enlarged are able to decipher meaningful patterns. For instance, when they are not paying attention to something that they are doing now, suddenly they are also able to remind something out of the topic to themselves.

Because of the fact that The Johari Model is believed to be dynamic, these four panels do not have fixed dimensions. The size of its parts depends on the individual's desire and situation. For example, during a job interview participants should not disclose everything. That is why they might be seen as those who have The Hidden Area as the biggest part. However, in real life, during such conversation, it might occur that between those two or more strangers, the relationship might develop. Certainly, because of that, the interviewer might notice who they really talk to, the interviewee's real personality. That might bring them better understanding of each other and themselves.

Thanks to the fact that this model is seen as the dynamic one, when it comes to the self-development, people should decide which area they would like to work with and have it enlarged. Such decision has to be based on their position, abilities and skills. If the main goal is stated as to build trust among other people from the team, members should start to find out how to enlarge their Open Area. The easiest way would be to make them reduce the size of their Hidden Area by sharing appropriate personal information. People are able to choose what information should become exposed. It is up to them which information they will share, however, it is recommended to avoid disclosing personal information that could damage people's respect. There are some data that should never be mentioned because building respect takes a lot of time but it takes only a while to destroy people. When we know what information is appropriate to share with others, and we do this, we are shortening the Hidden Area while the Arena is developing.

Another way of enlarging The Open Area by decreasing The Blind Area at the same time is to get feedback from the others. It does not work the way

6 N. LaChapelle, *Luft & Ingham - The Johari Window*, "PAEI - Structures of Concern" 2008, <http://paei.wikidot.com/luft-ingham-the-johari-window> [accessed: 4.05.2017].

that we are waiting for that. It means asking for, thanking to and receiving a constructive message. That operation makes people's Blind Area shrink. What is more, during those observations, the Hidden Area of other people might become developed by focusing on someone's features while at the same time expanding the size of The Open Area. It will profit them because while listening and talking about that with others, they might find something for them. That is why, feedback should be given carefully and deliberately to bring any value.

That statement should be remembered because in case of any misunderstanding, when the aim is to build trust in relationships, the comment that is given thoughtlessly might destroy that trust, instead of strengthening it. Another effect of badly given feedback is that while its aim is to promote open communication, it might discourage people from it. For instance, while sending such evaluation, people have to remember that the purpose of the speech is to help, not to hurt others. Evaluation should be specific and focused on the area or behaviour that can be changed, not on things that have to stay the way they already are. As it has already been mentioned, feedback is very important because The more team members know about each other, the more productive, cooperative, and effective they will be when working together⁷.

The perfect environment for enlarging The Open Area is to disclose and ask for feedback. It is in individual's duty to be able to combine these two tasks. What should be also mentioned is the fact that the developer of this tool, Joseph Luft has set up 11 Principles of Change. They might occur useful while presenting this method to employees of small and medium enterprises. First of them says that a change in any quadrant will affect all other quadrants⁸. Other principles tell that mutual trust tends to increase awareness⁹ or what is the most important, that the smaller the first quadrant, the poorer the communication¹⁰.

Basing on this Johari Window model, we may point out 4 types of people. The Open Person – with the most developed Open Area, The Naive Person – with the biggest Blind Sphere, The Secret Person – when The Hidden Area takes the most of the place in the Johari Window and The Mysterious

7 Mind Tools Editorial Team, *The Johari Window, Using Self-Discovery and Communication to Build Trust*, „MindTools” 2014, <https://www.mindtools.com/CommSkill/JohariWindow.htm> [accessed: 5.05.2017].

8 J. Luft, *The Johari Window: A Graphic Model of Awareness in Interpersonal Relations*, NTL Reading Book for Human Relations Training, NTL Institute, Washington 1982.

9 Ibidem.

10 Ibidem.

Person – the one that is undiscovered by anyone. The first type of person is both self-aware, which means the small Blind Area, and happy to expose themselves to others (small Hidden Area). Such person is the one that is the most relaxed and because of the small Blind Area, they are able to make less social errors. That means that they are also in more powerful position in negotiations, where weaknesses are exploited. However, such a type of person has difficulties in understanding others because for example they cannot imagine how to be shy or insecure.

The Naive Person hides little about themselves and makes plenty of social gaffes that is why it may be seen as harmless or the one that needs protection. Such person may also use aggression without realising the damage that it might do, for example, people will dislike them or will even be afraid of.

When it comes to The Secret Person, the most important feature is that they appear distant and secretive to the others. They mostly spend time on their own and do not need anybody apart from their own private world. Such a person may not be taken into account while voting because mostly they do not speak a lot. This kind of person might also be seen as someone that we should be afraid of or the one that is definitely not interesting.

The last type of personality is The Mysterious Persona. It does not matter whether such a person is mysterious to themselves as well as to other people. People with the extended Hidden Area, used to act in strange ways and do not know a lot about themselves. They are not able to predict their behaviour in particular situations.

Pragmatic approach

Few years after introducing, The Johari Window became expanded by one of its originators. It should not surprise because when it comes to the self and group development, there is no end of changes. Over the years, the terminology has been developed and adapted by other people. Despite that, the original form is still said as useful and available. The Johari Window has been used extensively as a training tool and experiment in a variety of situations connected with enlarging awareness and understanding of the individuals in the company.

When it comes to the pragmatic point of view of implementing this simple tool, we should take into consideration two steps. The quadrant, in which we should start, is The Open Area. The notes about personality should be done there. Useful questions in here are as follows: What are your strengths and weaknesses? What kind of information are you comfortable to share with?

The most important aspect is that employees should complete this form honestly and slowly. If they do not act this way, the benefits that we expect to get might occur to be smaller. The second step to be followed by our employees is to ask other people (teammates) or their involvement. The individual should ask them for feedback and consider their opinion. Consider means to listen, understand and to think over whether some of new information might occur useful in this case. After that, the person that gives feedback should be thanked for making the effort. It does not matter whether it is done immediately or after training session. What also does not matter is what quality of feedback you get. Giving effective feedback is a skill that is why people should train themselves in it. However, even the poor quality evaluation may give others a hint and lead to a discovery about themselves.

People take this tool to help them to understand their interpersonal communication and relationship skills better. Furthermore, it is used in group dynamics, team development and intergroup relationships. The Johari Model might also build character through both, disclosure and feedback. Finally, this model leads to a greater understanding of us plus a greater understanding of other people. However, to achieve this, people should be aware of 4 steps that were given by John W. Newsrom and Stephen A. Rubenfeld from University of Minnesota in Duluth. They have found out that The Johari Window helps to clarify who we are in particular areas and how to change the proportions in their size. That is why they have set up four processes that rotate around giving and receiving feedback and disclosure. First of them is The Feedback Solicitation, which is the frequency of the entity's received feedback. It means how often the employee wishes to know somebody else's opinion. If they do it quite often, they might expect constant profits from it.

Another process is The Self-Disclosure. It is based on personal beliefs and rules. This process is about which part of the information, feelings, and thoughts we are going to share with their teammates and which we prefer to keep in secret. The smaller size of The Hidden Area, the more trust-worthy the employee seems to be. However, people should pay attention to the fact that some information should not be shared with their teammates.

The third part is The Provision of Feedback. As it has already been stated, it has to be done carefully and gently. People need opinions of others about themselves, what might be changed or left as it already exists. In such situation the person that is evaluated might regularly know how they are perceived and what has already changed in their behaviour. It is the teammates' duty to share their opinion because it will lead them to the desired effect of using this tool.

The last part is The Disclosure Facilitation. It is a very important aspect because during the process we should define degree of our personal feelings, beliefs, attitudes and emotions' disclosure. As a result of that, our employee would be able to create an approachable atmosphere toward such statements and easily work with their teammates.

Unfortunately, because The Johari Window is a tool connected directly with people, it has also got its drawbacks. One of them is that as it has already been stated, some information is better to be kept in secret. We should not share everything with everyone because some people might pass that information further. And that leads us to serious problem. This tool is mostly used to build trust among team members. Regrettably, it may happen that someone will not be trustworthy and will use our secret in order to achieve something for themselves. What could also be done is that the receiver of feedback might understand something incorrectly and feel badly. In such situation, a face to face talk should be introduced to erase any misunderstandings. Even feedback may occur not helpful because in some cultures, for example in Germany, it is obvious that feedback should not be taken personally. It is about the work that you have made, not something that is directly connected with your personal traits. Thanks to such perspective, they are able to learn a lot from each presentation or work they deliver.

Summary

The Johari Window is a very sophisticated and compelling model in development and learning about us by uncovering and giving feedback. It delivers information about the importance of people, whether they are paying attention to themselves and the level to which they should know each other. This model influences individuals, teams, organizations, small and medium enterprises in different fields, situations and environments. Before using this tool in our company, we should ask ourselves about our intended outputs, how to measure our employees' performance or whether the goal has been achieved. How the rules and theory of this tool might help us to accomplish the task? The result of the use of this tool firstly depends on the purpose that is stated at the beginning. It also depends on the team or particular individuals that use the tool. The very important aspect that might occur is that after completing this exercise, when people have the idea of this model thoroughly explained, the team might understand the value of self-disclosure. Thanks to such a situation, our employees and we might become eager to share infor-

mation about ourselves with others, to improve relationships and even other people's mood. We would also be encouraged to give and accept constructive feedback. If feedback is sensitive, it may bring us a fresh view on what we do during our daily life, or how we and our employees should behave during or after office hours. So, the tool turns out to be a success and feedback is constructive if people have the opportunity to learn something about themselves or about others.

The Johari Window effect is like a net – direct effects that are mentioned give us bigger, indirect effects such as more trusting relationships among entities, the ability to solve issues and work more effectively as a team. It means the more we and our employees discover about our teammates, the better our teamwork will occur to be. Knowing each other frequently means better understanding of our behaviours and ideas and it brings us to the moment, when our company gains more profits because of the relationship that is built among our employees. The entrepreneurs should do their best in order to build a trustworthy team.

References

- Akewukereke M.A., *Ibitoye Samuel Olukayode, Application of Johari Window Theory to Understanding Librarian's Changing Roles as Informational Providers*, Library Philosophy and Practice, 2008.
http://changingminds.org/disciplines/communication/models/johari_window.htm
 [accessed: 5.05.2017].
- <http://www.selfawareness.org.uk/news/understanding-the-johari-window-model>
 [accessed: 5.05.2017].
- https://en.wikipedia.org/wiki/Johari_window [accessed: 5.05.2017].
- LaChapelle N., *Luft & Ingham – The Johari Window*, “PAEI – Structures of Concern” 2008,
<http://paei.wikidot.com/luft-ingham-the-johari-window> [accessed: 4.05.2017].
- Luft J., *The Johari Window: A Graphic Model of Awareness in Interpersonal Relations*, NTL Reading Book for Human Relations Training, NTL Institute, Washington 1982.
- Mind Tools Editorial Team, *The Johari Window, Using Self-Discovery and Communication to Build Trust*, „MindTools” 2014, <https://www.mindtools.com/CommSkill/JohariWindow.htm> [accessed: 5.05.2017].
- Newstrom J.W., Rubenfeld S.A., *The Johari Window: A reconceptualization*, “Developments in Business Simulation & Experiential Exercises” 1983, vol. 10.

Rozdział 4

Crowdfunding as a new money raising method. A case study of the Polish platform – Polakpotrafi.com and the American platform – kickstarter.com

Jagoda Ochocka¹

Introduction – The importance of crowdfunding as an incentive for entrepreneurs

The concept of crowdfunding is one of the newest methods of financing that has appeared in the recent years. Among numerous resources needed to run a business, money is always the issue and that is the reason why many ideas stay unimplemented while their creators have difficulties in getting the necessary amount of cash to start a company or invest in an undertaking.

Therefore, the aim of this article is to explain the reason for which crowdfunding has become so popular and why it should definitely be considered as significant for entrepreneurialism, especially in Poland. The article describes the phenomenon of crowdfunding as a whole, beginning with its origin and reasons for its popularity, through its advantages and drawbacks. Then, two platforms for crowdfunding are described: an American and a Polish one. The article finishes with the authors conclusions and opinion. Besides being a low-risk operation, open to everyone who needs financial support, crowdfunding has lots of other advantages for which it has become so highly rated, such as wide, free of charge publicity or immediate feedback concerning the idea itself.

An unquestionable asset of using crowdfunding as a money raising method is that it may be new, but it used to be a great success for many who tried it out in the past. Although, it is usually a little bit of luck involved to succeed, there is no difference in opening a regular business and entering a new market with an unknown product. The entrepreneur may always end up with nothing, but it cannot be denied that that is what business is about.

¹ Studentka studiów drugiego stopnia, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

The definition of crowdfunding and its origin

The complex character of crowdfunding and little understanding of its nature make crowdfunding an extremely intriguing phenomenon for researchers. Difficulties in understanding it or taking control over it are a sign of its rapid development and – at least for now – its big success. In the recent years a huge rise in small business development has been observed, furthermore, more and more people, especially young and educated, are becoming entrepreneurial. However, there is usually one obstacle that blocks them from succeeding on the market which is the lack of funds for the start. That is why this phenomenon is sided by a number of different ways of supporting entrepreneurs that appear and become eagerly welcomed by new businesses and undeniably crowdfunding is one of them.

The definition of crowdfunding is one of the first issues to become a problem. According to a recent survey conducted by Wardyński and Wspólnicy, an Internet research portal, it is rather useless to create a specific definition for crowdfunding because of the fact that it has not been stuck neither in the law – especially in the Polish law – nor in people’s consciousness. On the other hand, the name of it speaks for itself about what it is. It was first used by Michael Sullivan in 2006 as a term used to explain his attempt to create a way to fund videoblogs – fundavlog², but it’s mostly known thanks to Kickstarter.com, one of the first platforms for crowdfunding. The simple idea of what crowdfunding should be led to the creation of the following definition: “it is a process realized in the online environment, made active by submitting an offer (aim, undertaking, project) and consisting in gaining free financial assets among potentially huge number of dispersed participants (the crowd)³”. Obviously there are numerous variants of crowdfunding depending on many factors, but what links them all is that all the money is gathered on special internet platforms, all of which are created to make space for creating offers, making them public and controlling the progress of money raising.

Money raising may be known as crowdfunding only recently, but the idea behind it was known a long time ago and people used to benefit from it. One of the most famous examples is a social campaign organized by American fans in 1997 for the band Marillion who had no funds to go on a tour across the United States. The army of fans raised around 60 thousand dollars via In-

2 D. Castrataro, *A social history of crowdfunding*, <https://socialmediaweek.org/blog/2011/12/a-social-history-of-crowdfunding/> [accessed: 19.04.2017].

3 D.T. Dziuba, *Rozwój systemów crowdfundingu – modele, oczekiwania i uwarunkowania*, “Problemy Zarządzania” 2012, vol. 10, no. 3(88), p. 86.

ternet collection to make it possible for Marillion to play and for the fans to attend a concert they waited for⁴. What can be even more surprising, the history of the band was described in Michael Lewis's book called "Next: The Future Just Happened", as an example of how Internet can be used. But Marillion is not the only one who benefited from fan-funded music. Up till now, such form of financing exists and is used by many artists – not only from the music industry – to fund their albums, films or other projects.

This is where crowdfunding and typical money raising should be distinguished⁵. Firstly, all of the money is donated via internet platforms specially created for this purpose. Then, no other goods can be donated than money. What is more, donors know from the very beginning what the aim of each project they give money to is and there is no restriction concerning who can become a donor or how much they can give. Also, the information about each project and the idea is easily accessible to everyone. Last but not least is the fact that some of the crowdfunding platforms, depending on the variant of crowdfunding model (described below), make it possible for donors to receive either financial or non-financial reward for their donations.

Types of crowdfunding

There are numerous models of crowdfunding that can be distinguished depending on the conditions on which the money is given. What is more, within those models multiple variants can be found. Each of them exists due to no specific law regulations that would define such form of funding. That is why it is the current law that is being used and adjusted to crowdfunding.

The first model, which is the simplest one, is called donations model and means giving money with no expectation of receiving it back. In the Polish law it is identical with donation and it is exactly the deed of gift that a founder uses while financing a project that he or she likes. However, there are two variants of this model: a non-reward and a reward-based one. In the first one the donor gets nothing back, but in the other one the receiver pays back with non-financial rewards and gifts like DVD's, T-shirts, tickets for an event, etc. It is often the case that donors may first benefit from the project if it works,

4 <https://en.wikipedia.org/wiki/Marillion> [accessed: 20.04.2017].

5 K. Kozioł-Nadolna, *Crowdfunding jako źródło finansowania innowacyjnych projektów*, "Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego" no. 854, "Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia" 2015, no. 73.

for example they can get a place in the first row for a spectacle that they have co-founded.

The second model of crowdfunding is quite opposite to the first one, considering the money given as loans to be paid back. The only crucial element of it is that there is no participation of a banking institution in it, contrary to the ordinary loan system. This lending model has also got two different variants. Donors can either take part in microfinancing which is giving relatively small amounts of money to the poorest or in social lending. Here huge sums of money can be given, either for business or consumption aims.

The third model is the investment model in which donors do not give any money for free, but they expect the project to earn for itself. There can be three different variants of such investments:

- 1) collective investment – any natural person can invest small amount of money in a project they find interesting but they expect relatively high return of their investment; this kind of donors is called business angels who make it possible for businesses to develop;
- 2) investment fund – this variant represents strongly the main idea of crowdfunding, because it consists of financing projects by people or companies while as a reward they expect shares in its profit; usually this is about venture capitals which is investing in companies in their early stage of development;
- 3) securities model – an equity-based model in which shares are sold to donors and the freehold goes to them.

In reality, there is often a situation in which one simple model is not enough. Therefore, many combinations of models above exist. Usually, one platform is focused on one way of crowdfunding but on some of them money seekers can benefit from a compilation of two or three of them.

Reasons for crowdfunding

To understand well the huge recent success of crowdfunding it is necessary to search for the reasons of it for both sides: those who search for money and those who decide to donate.

Firstly, as it has been said before, it is a frequent situation that young people have an idea for a business but they lack money and, what is even more difficult for them, they lack opportunities to get that money. Getting a bank loan for a student who has no regular income usually seems to be a mission impossible and this is the reason why many of those students give up their ideas.

When it comes to donors, it depends on the sum of money they donate and the donors themselves, because natural persons may have different attitudes to funding that it is in case of companies. One of the reasons for which natural persons give their money with no expectation of any reward, is that they have a satisfactory standard of living and they search for other ways to spend money. Crowdfunding may give them a feeling of doing something good for others with little effort. What is more, they may become interested in what happens in the world, look for interesting ideas to spend their free time or even for inspiration to create their own projects. If in such a case they donate a small sum of money, they may expect that others will support their own ideas in the future.

As for companies that take part in crowdfunding, there are two main reasons for which they spend their money. First of all, they want to diversify their investment portfolio to lower the risk of failure. With a small sum of money invested in a new project that may appear a great success, they can gain a new source of profits. On the other hand, if the project does not succeed, the loss is not so significant. Secondly, such donation, especially if it is actually a donation and not an investment, can be a huge advertisement for the company. From the marketing point of view, it is a great way to attract customers' attention, to promote their company, and – as a result – to promote their products and raise sale level.

Advantages and disadvantages of crowdfunding

Like all of the other ways of managing money, crowdfunding is burdened with risk. However, it is highly important that this risk may have both negative and positive impact on the undertaking. As for the negative side, it is often the case that you may start an action of money raising but you will only get your money if 100% of the sum needed is collected. If you gather any less, you will get no money at all. This is why your idea has to be intriguing enough and you have to convince the donors to donate money to your project. There are some web platforms at which you may receive your money even if you have not collected the whole sum, but this is also risky, because it means that you have to raise the rest of the money in another way – and if it is a huge amount, you may also be forced to give up your project.

Moreover, especially in Poland, there are no specific law regulations that would cover the subject of crowdfunding. That is why there is a risk that one may take advantage of this fact and there will be a little chance to rectify the

situation. Then, it is all about mutual trust, because you may never know if the money you give will be used for the project described.

On the other hand, no strict regulations lead to a situation in which both sides have more freedom in cooperating. In a country like Poland, disliked for high bureaucracy, this may seem a great opportunity to cooperate on your own terms that suit both sides. What is more, such liberty leads to greater flexibility which is a huge advantage on the market.

Although the risk of fraud may frighten away potential donors or project owners, there are many advantages of crowdfunding which should make them reconsider such a form of financing. Firstly, what has already been mentioned, taking a loan from a donor and not from a bank is a great way to avoid bureaucracy. For some people bureaucracy is the main obstacle that prevents them from undertaking, so this is why crowdfunding seems so attractive. What is more, the risk is lower at the beginning if you first gather the money and then invest in your project. Also, people usually decide to give up their ideas because of being potentially unsure for the banks due to their low creditability. In such a situation impressive ideas have no chance to appear, and that is why crowdfunding gives them an opportunity to develop. And there is a high probability that if your idea is warmly welcomed by donors, even small donations from a great number of them may rescue your new business.

Finally, there is a non-financial aspect that should not be forgotten: presenting your idea on one of the crowdfunding platforms is a wonderful advertisement of your business. And, if people donate any money to it, they may feel somehow connected to it and, therefore, obliged to benefit from it after it is launched and this is how you get customers even before starting your business. As it has been said before, it is also a kind of advertisement for donors and undeniably, it is a win-win situation.

Kickstarter.com and polakpotafi.pl case study

Kickstarter.com is one of the oldest and most famous crowdfunding platforms in the United States. It was launched in April, 2008⁶. Its founder Perry Chen had the first idea of it in 2002 when he needed money for a pair of DJs for a Jazz Fest show that he could not afford. In the next few years he developed his idea with some friends of his and finally in 2008 they made the web-

⁶ <https://www.kickstarter.com/about?ref=footer#the-full-story> [accessed: 20.04.2017].

site public. As they say, the mission of Kickstarter.com is to “help bring creative projects to life”⁷. On this platform almost all kinds of artistic projects can be presented to public except for some prohibited items listed on the website, potentially dangerous, offensive or inappropriate. The main principle is that each project should be of any usage to the society. In other words, after raising a full sum of money, the owner of the project should make it accessible for the society. What is more, there are some restrictions that touch not the items presented but the rules of donating and receiving money. According to those restrictions, none of the projects can offer investment possibilities of any kind, neither can they raise money for charities.

Incontestably, the statistics of the platform Kickstarter.com speak for themselves, making it a huge success of the founders. Up till now, so almost nine years after it was launched, the platform Kickstarter.com can boast a total of \$2,988,845,878⁸ dollars pledged to projects, the number of 123,290 successfully financed projects being equally impressive. The phenomenon of this crowdfunding platform can also be visible in the statistics of donors: the total number of 12,747,215 with 4,079,987 of those who repeat donations.

Being a platform for creative projects, Kickstarter.com excels at dance and theatre projects with accordingly 62,55% and 60,23% of them successfully funded. Among all, donors most willingly finance music projects of a value of 1 thousand to 9,999 thousand dollars with the number of 18,032 successfully funded.

Launching a project on Kickstarter.com is as easy as it should be. It relies on the principle which says that if the creator of the project does not collect enough money to start a project in a stated deadline, they do not receive any money and donors are not charged. Every project has a deadline created by his owner and it can be of any length up to 60 days.

Each project is – and should be – clearly described to make all visitors able to get any information they need to donate money. There is always a written description and a video as well as information about the goal and how much money the donors have already given and a clear deadline. Potential funders can also choose a sum to donate by reading a description of rewards promised for each donation. A great option is that visitors can communicate with project creators by leaving a comment below the description of their project.

Starting money raising on Kickstarter.com begins with a written proposal to the team who evaluates it considering the rules. Then, it is time for the

7 Ibidem.

8 All statistics were last updated on Thu, April 20 2017 11:52 AM CEST.

project page preparation and launching it. Once the deadline is passed, you either get the money and start your project or rest with nothing if you have not raised enough.

In Poland, crowdfunding platforms began to appear almost at the same time as American ones. One of the biggest platforms is Polakpotrafi.pl which is a place for both business and personal projects⁹. Just as Kickstarters.com it is not about investing, but donating money for different non-financial rewards and it follows the principle that either you collect the needed amount of money or you do not get anything. It also does not allow raising money for charities or for starting businesses (although you can raise money for an item that will help you start a business), but on the other hand, the willing to help creative people can also be strongly visible. The main restriction of its projects is that they should be projects that means they need to have a specific start and end as well as an easy way to account for it.

The statistics of Polakpotrafi.pl are also remarkable. Up till now, 181020 donors gave their money to 2929 projects, collecting a total of 17092913 PLN. These numbers may seem minute in comparison to Kickstarter.com's statistics, but concerning Polish mentality and the level of income, it is quite striking. The team of Polakpotrafi.pl is also proud of its records. A project which met the greatest interest of donors was funded with 385615 PLN, which highly exceeded the aim.

Conclusion

Although crowdfunding may still be a riddle for some people, a great percentage of the society has already benefited from such a form of financing and it seems that the number of project creators and donors will still be raising. Having in mind the numbers of Kickstarters.com and Polakpotrafi.pl, we cannot dismiss all the other crowdfunding platforms that have also their faithful users. This leads to a conclusion that giving people some freedom in creative tasks often leads to astonishing results, because people know best what their needs are and they always find a way to achieve their aims. Then, it is the best way to gain experience and learn how to cooperate, which is currently the only method to have your competitive advantage on the market and become a successful entrepreneur.

⁹ <https://polakpotrafi.pl/wymagania-projektow> [accessed: 20.04.2017].

In my opinion, the society – and principally the group of businessmen – needs initiatives like this one to strengthen their impression of having any influence on the market. What is more, low-risk actions always attract more entrepreneurs, especially when there is much more to gain than to lose or when the players need to put all their eggs in one basket to expect a reward. This is why crowdfunding leads to a rise in the number of entrepreneurs, also being a strong incentive to start a business. Furthermore, by increasing entrepreneurship, the economy may stay on a stable level or even develop. The economy needs entrepreneurs and surprisingly, what they need most often is a cash injection. Undeniably, crowdfunding is there for them.

References

- Castrataro D., *A social history of crowdfunding*, <https://socialmediaweek.org/blog/2011/12/a-social-history-of-crowdfunding/> [accessed: 19.04.2017].
- Dziuba D.T., *Rozwój systemów crowdfundingu – modele, oczekiwania i uwarunkowania*, “Problemy Zarządzania” 2012, vol. 10, no. 3(88).
<https://en.wikipedia.org/wiki/Marillion> [accessed: 20.04.2017].
<https://polakpotrafi.pl/wymagania-projektow> [accessed: 20.04.2017].
<https://www.kickstarter.com/about?ref=footer#the-full-story> [accessed: 20.04.2017].
- Kozioł-Nadolna K., *Crowdfunding jako źródło finansowania innowacyjnych projektów*, “Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” no. 854, “Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2015, no. 73.

Rozdział 5

E-biznes i możliwości jego zastosowania

Kamil Podsiadły¹

Wprowadzenie

Głównym celem opracowania jest teoretyczne omówienie zagadnień związanych z problematyką e-biznesu. Autor podjął próbę syntetycznego ujęcia problematyki organizacji wirtualnych działających w Internecie. Temat wpisuje się w zagadnienia budowy nowego paradygmatu nauk o zarządzaniu XXI wieku.

Współczesne uwarunkowania przedsiębiorczości oraz działalności organizacji ulegają głębokim zmianom. Wkroczenie w epokę globalizacji oraz gospodarki bazującej na wiedzy jest nieodłącznie związane z powstaniem przestrzeni relacji oraz powiązań sieciowych między podmiotami, których jednym z przejawów jest gwałtowny rozwój cyberprzestrzeni. Gospodarka i rynek sieciowy stawiają w centrum klienta i zacierają dystans przestrzenny i różnice czasowe oraz niekiedy kulturowe. Tworzone są zupełnie nowe role społeczne, kultury organizacyjne i tożsamości oraz wymagane są nowe podejścia do innowacyjnych i elastycznych strategii biznesowych. XXI wiek przyniósł w świecie przedsiębiorczości nowe wyzwanie, jakim jest kreowanie wzajemnych struktur sieciowych na poziomie globalnym.

Wielowymiarowość powiązań między przedsiębiorstwem a aktorami organizacji mobilizuje do wyzwania poznawczego. Jest ono obecne w postaci rozpoznania i zrozumienia wyłaniającej się współcześnie nowej logiki zarządzania sieciowego, z charakterystycznymi dla niej problemami: kooperacji, partnerstw, komunikacji oraz transakcji.

Możliwości e-biznesu są obecnie coraz bardziej dostrzegalne. Taki model prowadzenia działalności przestaje być obciążony problemami związanymi ze strefą czasową, ograniczonym miejscem działalności, zaczyna pojawiać się nieograniczony dostęp do zasobów z całego świata. Coraz częściej aspekty społeczno-kulturowe również nie są czynnikiem determinującym sukces. Koszty nakładów reklamowych w świecie Internetu są niższe, a zasięg, jaki oferuje Internet, zaczyna znacząco dominować i przechylać strategie oraz

¹ Absolwent studiów drugiego stopnia, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

modele biznesowe organizacji klasycznych, skłaniając je do wejścia na grunt e-biznesu.

Obecnie przedsiębiorczość opiera się na poszukiwaniu rozwiązań, które nie tylko zaspokoją potrzeby właścicieli, ale w szerszym rozumieniu odpowiedzą na pytania klienta; posiada zdolność do elastyczności w turbulentnym otoczeniu i dąży do wykorzystania szans rynkowych. Nowa organizacja to organizm, który musi mieć zdolność przegrupowania, zmiany modelu biznesowego oraz powstawania od nowa. Czerpie doświadczenie z przykładów na całym świecie oraz opiera się na zaufaniu w dobie silnej konkurencyjności i wielu kryzysów o różnym podłożu.

Sieci współpracy w formie e-biznesu – możliwości dla stworzenia gospodarki przyszłości

Kooperacja w formie sieci oferuje podmiotom przedsiębiorczym szerokie możliwości zarówno w konfiguracji, jak i koordynacji działań współpracujących organizacji i jednostek oraz korzyści wynikających z efektu synergii. W formule sieci współpracy można osiągnąć lepszy efekt niż w przypadku braku zawiązywania współpracy – na skutek tworzenia powiązań organizacyjnych, integrowania szeregu działań rozproszonych, rozszerzenia zasięgu oraz obszaru oddziaływania, a także lepszego przepływu nie tylko wiedzy, ale również umiejętności, nowych pomysłów i doświadczeń. Przynosi to zwiększenie skuteczności organizacji sieciowych w osiąganiu wyznaczonych celów i pozwala na budowę pozytywnego potencjału, stanowiącego źródło twórczych, innowacyjnych rozwiązań i decydującego o sukcesie osiągnięć w skali całej organizacji sieciowej, szczególnie w działalności e-biznesu².

Powstanie zjawiska procesu globalizacji w kontekście rozwoju gospodarek światowych można wyznaczyć na okres, w którym europejskie mocarstwa prowadziły zamorskie ekspansje, chociaż eksperci mówią, że protoplastą pojęcia było Imperium Rzymskie, zważywszy na wspólną monetę i jeden rynek. Ekspansje zamorskie miały na celu tworzenia kolonii, przy czym szczególnie wskazywany jest tu koniec XIX wieku, kiedy to zaczęły powstawać geopolityczne strefy wpływu na obszarze całego globu. II wojna światowa przyniosła nowy podział świata, z nowymi układami polityczno-ekonomicznymi. Kolejnymi przykładami, które zmieniły porządek świata, a jednocześnie zacierały granice państw, suwerenność kulturową oraz hermetyczność rynku,

2 Ł. Sułkowski, *Zarządzanie organizacjami sieciowymi*, Społeczna Akademia Nauk, Łódź 2013, s. 5.

były: okres zimnej wojny, upadek bloku wschodniego, powstanie korporacji międzynarodowych, internacjonalizacja, międzynarodowe stosunki gospodarcze, proces dekolonizacji. Ostatnią taką zmianą rynku światowego jest szerokopasmowy dostęp do Internetu. Globalna sieć komputerowa zrewolucjonizowała sieci współpracy na poziomie sektora MŚP oraz dużych przedsiębiorstw na całym świecie. Zaistniałe zmiany, spowodowane rozwojem rynku teleinformatycznego, zacieraniem się dotychczasowych ról klientów i dostawców oraz coraz krótszymi cyklami życia produktów, zapoczątkowały zaostwienie się konkurencji lokalnej i międzynarodowej.

Przedsiębiorstwo klasyczne to prosty cykl przyczynowo-skutkowy, w którym na początku możemy wyróżnić linię dostawcy – planowanie, marketing, produkcja, magazynowanie, usługi serwisowe – dystrybucja – odbiorcy. Nowe perspektywy umożliwiły doskonałe warunki do powstania przedsiębiorstw wirtualnych. Organizacje takie opierają się na sieci powiązań między instytucjami, firmami, zespołami oraz osobami zlokalizowanymi w różnych miejscach, zorganizowanymi w luźnych i nieprzejrzystych strukturach organizacyjnych, które motywuje i łączy wspólny cel, na przykład świadczenie usług na rzecz tego samego klienta. Przedsiębiorstwo wirtualne w krótkim czasie potrafi dostosować się do turbulentnego otoczenia i wszelkich zmian w nim. Jego immanentną cechą jest elastyczność i zdolność adaptacji w niepewnym, niestabilnym otoczeniu. Pozwala ono na łączenie się za pomocą Internetu, sieci lub systemów z klientami, kontrahentami oraz konkurencją. Organizację działającą w Internecie lub wykorzystującą go w swojej działalności można nazwać organizacją globalną. Każdy użytkownik Internetu ma taki sam dostęp do informacji o danej firmie. Główne zalety wykorzystania Internetu w rozwoju organizacji przyszłości to: niskie koszty komunikacji, globalny zasięg dla oferowanych usług oraz produktów, ułatwione dzielenie się wiedzą, interaktywność, możliwość dostosowania do potrzeb klienta, niższe koszty agencyjne oraz transakcyjne, nowe kanały marketingu przez social media³.

Organizacja wirtualna została po raz pierwszy zdefiniowana w 1986 roku przez A. Moshowitza⁴. Kolejne lata przyniosły wzrost zarówno liczby badaczy, jak i samych definicji wirtualnej organizacji. Przedsiębiorstwo wirtualne można określić jako czasowe, okresowe połączenie rozproszonych geograficznie jednostek gospodarczych, które są połączone w jedną całość w celu wykorzystania okazji rynkowej. Można stwierdzić, że jest to dynamiczna forma organizacji

3 J. Penc, *Strategiczny system zarządzania. Holistyczne myślenie o przyszłości. Formułowanie misji i strategii*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 2001, s. 12–15.

4 A. Moshowitz, *Information, Globalization and National Sovereignty*, Congress of the United States, Washington 1987, s. 34–40.

i tworzenia struktur, złożona z teoretycznie nieograniczonego zbioru partnerów biznesowych. Powodem tworzenia się organizacji wirtualnych jest zapełnienie luki rynkowej w danym obszarze zainteresowań klientów, przy braku możliwości samodzielnego zaspokojenia potrzeb klienta przez pojedyncze organizacje.

O. Niemczyk i K. Olejczyk w swojej definicji przedstawiają takie cechy organizacji wirtualnych, jak⁵:

- 1) znaczenie zasobów informatycznych i informacyjnych w organizacji;
- 2) rodzaj celów, do których organizacja powinna dążyć;
- 3) dominujące cechy relacji organizacji z otoczeniem.

H. Mazur i Z. Mazur twierdzą, iż organizacja wirtualna może być również określona przez położenie nacisku na następujące atrybuty⁶:

- 1) czas – podkreślany jest tu aspekt tymczasowości organizacji wirtualnej, konfiguracji zasobów, możliwości i kompetencji podmiotów dla realizacji określonego celu;
- 2) przestrzeń – podmioty tworzące organizację wirtualną są rozproszone geograficznie, a dokładniej ich siedziby mogą znajdować się w dowolnych miejscach;
- 3) zasoby, infrastruktura – optymalizacja wykorzystania zasobów i infrastruktury dla osiągnięcia określonego celu jest kluczowym zadaniem stawianym przed organizacją wirtualną;
- 4) wiedza – przepływ i wymiana wiedzy w wirtualnej organizacji zwiększają efektywność realizacji powierzonych organizacji zadań, ale również powodują powstawanie nowej wiedzy;
- 5) struktura – różnorodność struktur organizacji wirtualnych umożliwia osiągnięcie wysokiego poziomu elastyczności i dopasowania do potrzeb realizowanego zadania.

W. Grudzewski oraz I. Hejduk przedstawili definicję organizacji wirtualnej jako dynamicznego narzędzia zarządzania. Organizacja ta opiera się na sieciach komputerowych i możliwościach korzystania z banków informacyjnych, takich jak Internet, który jest idealnym środkiem ułatwiającym osiągnięcie przewagi konkurencyjnej na rynku globalnym. Sieć organizacyjna, stanowiąca podstawę kreowania organizacji wirtualnej, jest zazwyczaj nieograniczonym zbiorem partnerów, który zaakceptowali podstawowe cele i zasady tej organizacji⁷.

5 O. Niemczyk, K. Olejczyk, *Organizacja wirtualna*, [w:] R. Krupski, *Zarządzanie przedsiębiorstwem w turbulentnym otoczeniu*, PWE, Warszawa 2005, s. 111–113.

6 H. Mazur, Z. Mazur, *Wirtualne organizacje – szansa czy zagrożenie?*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu” 2002, nr 175, s. 39–40.

7 W. Grudzewski, I. Hejduk, *Przedsiębiorstwo wirtualne*, Difin, Warszawa 2002, s. 38–41.

Podsumowując definicje różnych autorów, można określić, iż przedsiębiorstwa wirtualne wykorzystujące Internet to połączenie dziesiątek, a nawet tysięcy firm, przy czym każda z nich skupiona jest na tym rodzaju działalności, który wykonuje najlepiej, a wszystkie są połączone elektroniczną siecią tak, że pracują jako jedna całość – elastycznie i przy niższych kosztach, bez względu na swoją lokalizację. Jest to relacja czasowa niezależnych przedsiębiorstw – dostawców, klientów, nawet wcześniejszych konkurentów, połączonych technologią informacyjną w celu dzielenia umiejętności i kosztów dostępu do nowych rynków. Wirtualna organizacja tworzona jest na zasadzie dobrowolności przez organizacje, które wchodzi z sobą w różnego typu związki dla realizacji celu, który ma za zadanie przyniesienie im korzyści większych niż wtedy, gdy działały w sposób tradycyjny. Dla wspólnego działania nie istnieje konieczność zawarcia umów cywilnoprawnych. To, o czym kadra kierownicza myśli w dzisiejszych czasach, to: wzrost, globalizacja, krótki cykl realizacji dostaw, szybkość i konkurencyjność.

Wielkie firmy, korporacje, oferują tanie produkty masowe, dzięki czemu dominują na rynku, jednak też mają problemy z osiągnięciem zysku. Z powodu konkurencji muszą utrzymywać niskie ceny, co czasem powoduje sprzedaż dóbr na granicy opłacalności. Szybki rozwój technologii (zwłaszcza w dziedzinie informatyki i telekomunikacji) w ostatnich latach spowodował przyspieszenie tempa rozwoju przedsiębiorstw. Dzięki rozwojowi nowoczesnej techniki produkty wytwarzane masowo są wysokiej jakości. W większość firm komputery są stosowane w codziennej pracy – ułatwiają planowanie, tworzenie bilansu, podsumowań, raportów, wspomagają księgowość. Jednocześnie są one przyczyną powstania nowych zagrożeń. Szybki rozwój przedsiębiorstw spowodował destabilizację rynku. Reorganizacje, zwolnienia pracowników to częsty rezultat redukcji kosztów w przedsiębiorstwach. Małe firmy z kolei mają problemy z utrzymaniem się na rynku – nie są w stanie konkurować z tanimi produktami, sprzedawanymi często na korzystniejszych warunkach przez wielkie przedsiębiorstwa. Duże firmy stać też na lepszą reklamę, na rozbudowany marketing, dzięki czemu zwiększają sprzedaż. Często popyt na ich produkty jest wywoływany sztucznie przez umiejętne prowadzenie kampanii reklamowych⁸. W takiej sytuacji małym przedsiębiorstwom zostaje do dyspozycji głównie rynek niszowy lub indywidualizacja produktu – produkowanie niewielkich serii wyjątkowych produktów.

Organizacja wirtualna może być rozpatrywana z punktu widzenia jej struktury instytucjonalnej i funkcjonalnej. Struktura instytucjonalna takiego przedsię-

⁸ A. Koźmiński, D. Latusek-Jurczak, *Relacje międzyorganizacyjne w naukach o zarządzaniu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014, s. 48–50.

biorstwa jest połączeniem najwyższej klasy kompetencji kluczowych prawnie niezależnych przedsiębiorstw outsourcingowych, nawiązujących ścisłą kooperację. Organizacje outsourcingowe – bez względu na swoje granice zakładowe i państwowe – łączą się w okresie wykonywania wspólnych zadań biznesowych za pomocą technologii informacji i komunikacji. Realizacja tych zadań odbywa się przy minimalnym zastosowaniu mechanizmów i instrumentów zarządzania i nadzoru, opiera się bowiem na wzajemnym zaufaniu promowanym przez przedsięwzięcia „zwycięzca–zwycięzca”. Każdy partner outsourcingowy tego połączenia ma z jednej strony dostęp do zasobów istniejących w sieci i korzysta z nich według potrzeb, a z drugiej ponosi ryzyko wspólnych przedsięwzięć (zwłaszcza dużych), które nie zawsze kończą się sukcesem. Tym niemniej większość partnerów outsourcingowych dąży do maksymalizacji zysku w obszarach własnych działań, co może powodować sprzeczność interesów i nadmierną rozbudowę systemu auditingu. Partner outsourcingowy, aktywnie kształtuje związek, jakim jest organizacja wirtualna, w mniejszym zaś stopniu dopasowuje się do charakteru i kształtu tego związku oraz żądań kooperanta biernego, pełni więc naprzemiennie rolę kooperanta czynnego i biernego. Klient zaś nie dostrzega wirtualizacji organizacji, nabywa bowiem produkt o wyższej jakości u jednego z partnerów „wspólnoty interesów” po niższej cenie, korzystając jednocześnie z coraz większego wyboru i zakresu obsługi. Ustanowienie struktury instytucjonalnej organizacji wprowadza nową jakość, której tradycyjne granice – jako typowy element jej identyfikacji – zastępują kompetencje kluczowe i produkty poszukiwane na rynku. Z wielu badań wynika, że instytucjonalizacja organizacji wirtualnej jest jeszcze problematyczna, większe natomiast szanse powodzenia odnotowano w realizacji jej struktury funkcjonalnej. Zasadniczym czynnikiem odróżniającym strukturę funkcjonalną od struktury instytucjonalnej przedsiębiorstwa wirtualnego jest jej niezależność od prawnie usankcjonowanej formy kooperacji⁹.

Szansą małych przedsiębiorstw stał się outsourcing. Najczęściej kilka firm podpisuje ze sobą umowy outsourcingowe na świadczenie określonego rodzaju usług, w ten sposób zwiększając swoją efektywność ekonomiczną. Dzięki temu każdy z partnerów może zająć się swoimi podstawowymi kompetencjami, nie zajmując się niezbędną w tradycyjnym przedsiębiorstwie działalnością pomocniczą. Funkcje wchodzące w wyżej wymienioną działalność pomocniczą przejmują firmy, które podpisały umowę outsourcingową, a dla których wybrane rodzaje działalności stanowią podstawę funkcjonowania¹⁰.

9 W. Sroka, *Sieci aliansów. Poszukiwanie przewagi konkurencyjnej poprzez współpracę*, PWE, Warszawa 2012, s. 25–29.

10 J. Niemczyk, E. Stańczyk-Hugiet, B. Jasiński, *Sieci międzyorganizacyjne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 53.

Istnienie i funkcjonowanie przedsiębiorstw wirtualnych uzależnione jest od sprawnej komunikacji, wydajnych i pewnych połączeń sieciowych. Zarządzanie przedsiębiorstwem wirtualnym w dużej mierze zależy od przepływu informacji, co jest zgodne z koncepcją partnerstwa sieciowego. Procesowi wirtualizacji przedsiębiorstw towarzyszy wzrost stosowania narzędzi komputerowego wspomaganie pracy grupowej. Wiąże się to z coraz częstszymi próbami wprowadzania telepracy jako nowego modelu pracy oraz stosowaniem transakcji typu B2B (ang. *business to business*), B2C (ang. *business to customer*) i coraz częściej pojawiającego się B2G (ang. *business to government*). Dzięki telepracy istnieje możliwość zatrudniania osób niepełnosprawnych ruchowo, a także osób z regionów o dużym wskaźniku bezrobocia. Umożliwia to zmniejszenie kosztów, zwłaszcza w sytuacji, gdy przedsiębiorstwo znajdujące się w regionie, w którym średnie płace są wysokie (np. Warszawa), zatrudnia zdalnych pracowników mieszkających na terenach, gdzie płace są relatywnie niskie (np. Warmia i Mazury). Ponadto uzyskuje się dodatkowe oszczędności związane z mniejszym zapotrzebowaniem na przestrzeń biurowe, co ma istotne znaczenie w dużych miastach, gdzie ceny wynajmu lub kupna lokali są wysokie. Pracownicy nie muszą dojeżdżać do pracy, mogą też zazwyczaj pracować w dogodnych dla siebie godzinach. Jednak przedsiębiorstwo, które decyduje się na taką formę zatrudniania, musi liczyć się z wysokimi kosztami początkowymi, związanymi z wdrożeniem nowego modelu pracy, zakupem odpowiedniego wyposażenia, przeszkoleniem osób korzystających z takiego systemu oraz z koniecznymi zmianami w organizacji firmy. Ponadto problematyczna jest też kwestia określenia płacy i utrzymania dyscypliny pracy¹¹.

E-biznes bez wątpienia może być szansą rozwoju dla całego sektora MŚP. Przedsiębiorstwa tradycyjne posiadają zazwyczaj działy obsługujące wszystkie ogniwa łańcucha dostaw, zaopatrzenia. Firma wytwarzająca jakiś produkt musi się również zająć wyszukiwaniem dostawców surowców, magazynowaniem (zarówno surowców, jak i produktów i półproduktów), badaniem rynku, marketingiem, sprzedażą, transportem, planowaniem, musi posiadać księgowość i dział informatyczny. Wszystkie te elementy są zbędne dla przedsiębiorstwa produkcyjnego z punktu widzenia specjalizacji – stanowią one działalność uboczną, pomocniczą. Bez nich jednak firma nie może funkcjonować. Powoduje to zmniejszenie efektywności przedsiębiorstwa, gdyż nie może ono skupić się na zasadniczych kompetencjach. Wiąże się to z dużymi kosztami, wymaga zatrudnienia dodatkowego personelu, sprzyja nadmiernemu rozrostowi pionów administracyjnych, zwiększa zapotrzebowanie

11 M. Ciesielski, *Sieci w gospodarce*, PWE, Warszawa 2013, s. 87–91.

na przestrzenie biurowe i magazynowe. Sytuacja ta jest bardzo niekorzystna dla przedsiębiorstw. Problem ten ma szczególne znaczenie dla podmiotów małych lub wkraczających dopiero na rynek. Z powodu wysokich kosztów nie są one w stanie produkować tanio, więc nie mogą cenowo konkurować z dużymi korporacjami¹².

Podsumowanie

Tworzenie wirtualnych organizacji niesie zarówno pozytywne efekty, jak i zagrożenia. Idea ta powinna być coraz częściej brana pod uwagę przez zarządy przedsiębiorstw, szczególnie przy decyzjach dotyczących formułowania strategii. Do rozwoju tej koncepcji konieczne jest jednak stworzenie wirtualnego rynku kooperantów. Rozwiązania takie na dzień dzisiejszy przechodzą od fazy koncepcji do fazy pierwszych realizacji. Nowa jakość przy tworzeniu organizacji wirtualnych nie polega na maksymalizacji możliwości produkcyjnych poszczególnych przedsiębiorstw, lecz na możliwości elastycznego rekonfigurowania sieci kooperantów. Obiecującym kierunkiem zmian organizacyjnych zapewniających realizację tych wymagań są nowe formy kooperacji kontraktowej organizacji (outsourcing), takie jak: joint venture lub alianse strategiczne.

Mimo dynamicznego wzrostu liczby polskich przedsiębiorstw oraz rozwoju polskiej gospodarki, także eksportu, udział rodzimych podmiotów w procesach internacjonalizacji oraz na rynkach zagranicznych można określić jako niewielki. Przyczyn tego zjawiska jest wiele, są to między innymi ograniczone zasoby polskich przedsiębiorstw, niechęć ze strony właścicieli do ekspansji zagranicznej oraz brak doświadczenia biznesowego.

Podtrzymując zdanie wielu badaczy poruszonej problematyki, można uznać, że przedsiębiorstwa zaczynają przykładać coraz większą wagę do kwestii tworzenia sieci współpracy w Internecie oraz na rynkach zagranicznych, wykorzystując model organizacji nastawionej na ekspansję. W dobie bardzo silnej konkurencji globalnej przedsiębiorcy oraz organizacje szukają różnych możliwości działania na rynku w celu poprawy swojej pozycji konkurencyjnej i maksymalizacji zysków oraz lepszego realizowania zamierzonych celów.

Dynamiczny rozwój systemów informatycznych zarządzania ma ścisły związek ze stale rosnącym rozwojem technologii informatycznych i komunikacyjnych. Biznes tradycyjny zmienia swoją postać, przekształcając się w bi-

12 M. Strzyżewska, *Współpraca między przedsiębiorstwami – odniesienie do polskiej praktyki*, Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie, Warszawa 2011, s. 109.

znes elektroniczny. Zainteresowanie wdrożeniem nowoczesnych rozwiązań biznesowych płynące ze strony przedstawicieli różnych branż stanowi dowód na istnienie potrzeby rozważań teoretycznych i rozwiązań praktycznych dotyczących rozwoju biznesu elektronicznego. Biznes elektroniczny lub e-biznes oznacza realizację działalności gospodarczej przedsiębiorstw za pośrednictwem szeroko dostępnej sieci – Internetu.

Rozwój e-biznesu, będący rezultatem globalizacji działalności gospodarczej, standaryzacji technicznej w skali ogólnoświatowej oraz rewolucyjnego postępu w elektronice i telekomunikacji, zmusza przedsiębiorstwa nie tylko do przewidywania zmian zachodzących w ich otoczeniu, ale również do reagowania na te zmiany, praktycznie rzecz biorąc w czasie rzeczywistym. Standardem działania staje się postawa proaktywna ze strony przedsiębiorców oraz firm. W tak turbulentnym otoczeniu szanse na przetrwanie mają tylko te przedsiębiorstwa, które posiadają zdolność nieustającego przystosowywania się do zmian. Dlatego procesy naprawcze, oznaczające kiedyś uzdrowienie w dłuższym okresie niewydolnych jednostek organizacyjnych przedsiębiorstwa, zmieniły również swoje znaczenie, odnosząc się do usprawnienia jego pojedynczych procesów biznesowych, co jest dzisiaj rozumiane jako codzienność, naturalna część funkcjonowania organizacji.

Bibliografia

- Ciesielski M., *Sieci w gospodarce*, PWE, Warszawa 2013.
- Grudzewski W., Hejduk I., *Przedsiębiorstwo wirtualne*, Difin, Warszawa 2002.
- Koźmiński A., Latusek-Jurczak D., *Relacje międzyorganizacyjne w naukach o zarządzaniu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Mazur H., Mazur Z., *Wirtualne organizacje – szansa czy zagrożenie?*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu” 2002, nr 175.
- Moshowitz A., *Information, Globalization and National Sovereignty*, Congress of the United States, Washington 1987.
- Niemczyk J., Stańczyk-Hugiet E., Jasiński B., *Sieci międzyorganizacyjne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Niemczyk O., Olejczyk K., *Organizacja wirtualna*, [w:] R. Krupski, *Zarządzanie przedsiębiorstwem w turbulentnym otoczeniu*, PWE, Warszawa 2005.
- Penc J., *Strategiczny system zarządzania. Holistyczne myślenie o przyszłości. Formułowanie misji i strategii*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 2001.
- Sroka W., *Sieci aliansów. Poszukiwanie przewagi konkurencyjnej poprzez współpracę*, PWE, Warszawa 2012.
- Strzyżewska M., *Współpraca między przedsiębiorstwami – odniesienie do polskiej praktyki*, Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie, Warszawa 2011.
- Sułkowski Ł., *Zarządzanie organizacjami sieciowymi*, Społeczna Akademia Nauk, Łódź 2013.

Rozdział 6

Innowacyjne rozwiązania IT w przestrzeni miejskiej – analiza wybranych koncepcji

Konrad Henryk Bachanek¹

Wprowadzenie

Tematem niniejszego opracowania jest analiza wybranych koncepcji innowacyjnych rozwiązań IT w przestrzeni miejskiej. Przedstawione zostały w nim praktyczne metody wdrażania koncepcji zarządzania przestrzenią miejską. Rozwój zurbanizowanych obszarów miejskich wpływa nie tylko na innowacyjny trend implementacji nowatorskich rozwiązań, ale również na jakość życia mieszkańców. To właśnie oni są dziś najważniejszym integratorem miast, dla których tworzy się nowatorskie koncepcje IT.

Zasadniczą rolę w prawidłowym funkcjonowaniu zurbanizowanych obszarów miejskich odgrywają obecnie innowacyjne rozwiązania IT. Skoncentrowane głównie na rozwiązywaniu problemów infrastrukturalnych – ściśle związanych z zagospodarowaniem przestrzeni miejskiej – poprawiają mobilność i eliminują negatywne skutki działalności użytkowników miast. Niewątpliwie kluczem do poprawy stanu prosperowania obszarów miejskich są nieustanne inwestycje w badania i rozwój oraz lepsze wykorzystanie już istniejących środków i zasobów, które obecnie często są niedostrzegane i marnowane.

Dążąc do rozwoju, władarze miast wdrażają innowacyjne i często nowatorskie koncepcje zarządzania przestrzenią miejską. Strategiczne symulacje i prognozy implementacji wybranych idei obrazują poprawę jakości życia mieszkańców dzięki usprawnieniu wszelkich zjawisk zachodzących w przestrzeni miejskiej.

W opracowaniu podjęto temat innowacyjnych rozwiązań IT (ang. *information technology*²) wykorzystywanych w przestrzeni miejskiej, opartych

¹ Student studiów drugiego stopnia, Wydział Zarządzania Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego.

² *Information technology* – połączenie zastosowań informatycznych oraz telekomunikacyjnych do gromadzenia, weryfikowania oraz selekcjonowania danych w celu usprawnienia systemu.

na wybranych koncepcjach zarządzania przestrzenią miejską. Autor, na podstawie nowo powstałych koncepcji, przedstawia efekty wdrożenia w wybranych miastach na świecie oraz dokonuje oceny skuteczności wdrożonej koncepcji. Celem opracowania jest ukazanie nowatorskich rozwiązań z zakresu logistyki miejskiej, wykorzystywanych w europejskich miastach.

Miasto w ruchu, czyli rozwój zurbanizowanych obszarów miejskich

Rozwój globalizacji i procesów urbanizacyjnych spowodował, iż miasta stały się dla człowieka podstawowym ośrodkiem funkcjonowania. Kształtowanie przestrzeni miejskiej w sposób spójny i kompleksowy jest jednym z ważniejszych problemów współczesnej urbanistyki³. Proces urbanizacji prowadzi zarówno do rozwoju obszarów miejskich wraz z zabudową, jak i do wzrostu liczby ludności żyjącej w miastach oraz przyjmującej miejski tryb życia.

Analiza urbanizacji miast krajów wysoko rozwiniętych na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci oraz obecnych przeobrażeń polskich obszarów miejskich dowodzi, iż wszystkie współczesne organizmy miejskie są przedmiotem cyklicznych przemian wewnątrzstrukturalnych, opisanych przez L. Klassena jako fazy cyklu życia miejskiego⁴.

Cykl ten składa się z czterech faz, które przedstawione zostały w tabeli 1.

Tabela 1. Fazy cyklu życia miejskiego

Cechy	Fazy cyklu życia miejskiego			
	Urbanizacja	Suburbanizacja	Dezurbanizacja	Reurbanizacja
Większy przyrost liczby ludności na obszarach centralnych miast niż peryferyjnych	X			
Większy przyrost liczby ludności na obszarach peryferyjnych miast niż centralnych		X		
Całkowity spadek liczby ludności na obszarach peryferyjnych				X
Całkowity spadek liczby ludności na obszarach centralnych			X	

Źródło: opracowanie własne.

3 P. Lorens, *Współczesne przemiany struktury miast i obszarów metropolitalnych*, Politechnika Gdańska, Gdańsk 2014.

4 B. Jałowicki, M. Szczepański, *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2002.

Urbanizacja jest procesem społeczno-kulturowym, wyrażającym się w rozwoju miast, wzroście ich liczby, powiększaniu się ich obszarów oraz udziału mieszkańców w ogólnej liczbie ludności⁵. Rozwój cywilizacyjny przyczynia się do rozwoju procesów urbanizacyjnych, gdzie występuje progresja obszarów miejskich. Skutkiem tego są również zjawiska pokrewne, takie jak konurbacja czy suburbanizacja⁶. Podczas procesu suburbanizacji występuje dalszy wzrost, najszybszy w strefie zewnętrznej. Po tym etapie następuje dezurbanizacja, gdzie notuje się spadek liczby ludności, począwszy od części centralnych, a skończywszy na zewnętrznych. Ostatnim etapem zaludniania miast jest reurbanizacja. W tym procesie następuje modernizacja oraz przebudowa miast – centrum. Odnotowuje się również polepszenie stanu jakości środowiska naturalnego wraz z innowacyjnością przyjazną środowisku. Działania te wpływają na wzrost wartości dodanej dla miasta i umożliwiają rozwój innowacyjnych koncepcji zarządzania nim.

W Polsce opisane fazy przemian miast zależą od szeregu procesów gospodarczych, do których zalicza się przede wszystkim⁷:

- 1) dezindustrializację – likwidację nieefektywnych zakładów przemysłowych,
- 2) rozwój high-tech – sektora najnowszych technologii,
- 3) rozwój usług – zwłaszcza tzw. usług produkcyjnych.

Procesy dezindustrializacji sprawiły, iż obecnie coraz mniej miast wdraża innowacyjne rozwiązania w tradycyjnych gałęziach przemysłu, takich jak energetyka czy mechatronika⁸. W wyniku dokonujących się nieustannych transformacji terenów przemysłowych w zabudowie miejskiej procesy te stanowią potężne zagrożenie środowiskowe dla mieszkańców.

Aby móc walczyć z negatywnymi skutkami działalności człowieka, władze aglomeracji miejskich zaczęły stosować politykę zrównoważonego rozwoju. Koncepcja ta jest ściśle związana z problematyką zarządzania innowacyjnym miastem. Zrównoważony rozwój jest jednym z wielkich trendów przełomu XX i XXI wieku. Koncepcja zrównoważonego rozwoju zapoczątkowana została podczas społeczno-gospodarczo-środowiskowego kryzysu, który w drugiej połowie XX wieku zaczął gwałtownie się rozrastać, przybierając globalne rozmiary. Pojęcie zrównoważonego rozwoju po raz pierwszy zostało użyte na konferencji w Sztokholmie w 1972 roku.

5 Z. Ziobrowski, *Urbanistyczne wymiary miast*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2012, s. 185.

6 B. Tundys, *Logistyka miejska*, Difin, Warszawa 2008, s. 19.

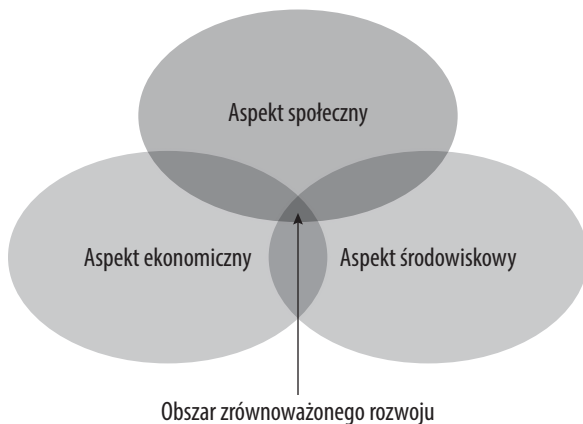
7 J. Węgleński, *Miasta Ameryki u progu XXI wieku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2001.

8 Ibidem.

Misją i celem zrównoważonego systemu miejskiego jest jego ciągły i trwały rozwój z uwzględnieniem nowoczesnych rozwiązań IT, które są przyjazne dla potencjalnego pasażera komunikacji miejskiej. Zrównoważony rozwój w tej dziedzinie wpływa na atrakcyjność miasta dla życia mieszkańców, ich aktywności zawodowej, przyciąga turystów czy inwestorów oraz prowadzi do ograniczenia szeroko pojętego negatywnego wpływu funkcji transportowej na jakość lokalnego środowiska. Sprawny system komunikacji współtworzy również miasto otwarte i tolerancyjne przez likwidację barier włączenia w życie społeczno-gospodarcze osób niepełnosprawnych. System ten powinien także wykorzystywać atuty wynikające z uwarunkowań logistyki miasta.

Celem logistyki miejskiej jest zatem komasowanie w jedną, sterowalną całość aktywności wszystkich podmiotów w gospodarce, działających na terenie zurbanizowanego obszaru miejskiego i zarządzanie tą siecią zdarzeń w sposób zapewniający pożądany poziom jakości życia oraz gospodarowania w mieście przy minimalnym poziomie kosztów, jednak z uwzględnieniem wymogów ekologii⁹. Jak określa K. Witkowski: „logistyka miejska warunkuje dalsze otwieranie się miast na dyfuzję innowacji czy funkcjonowanie miast w sieci”¹⁰.

Wobec tak rozległego znaczenia komunikacji publicznej w procesach rozwoju miasta misją dla podmiotów odpowiedzialnych za ten obszar powinno być stworzenie takiego systemu komunikacji miejskiej, który będzie realną i pożądaną alternatywą wobec transportu indywidualnego.

Rysunek 1. Aspekty zrównoważonego rozwoju

Źródło: http://www.cobro.org.pl/nip/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=55
[dostęp: 1.06.2017].

9 J. Witkowski, M. Kiba-Janiak, *Modelowanie logistyki miejskiej*, PWE, Warszawa 2014, s. 14.

10 Ibidem.

Zgodnie z postulatami zrównoważonego rozwoju system komunikacji miejskiej należy postrzegać w trzech aspektach: środowiskowym, ekonomicznym i społecznym, które zostały przedstawione na rysunku 1.

Obszar zrównoważonego rozwoju to punkt centralny między aspektem społecznym, środowiskowym i ekonomicznym. Każdy z aspektów posiada swoje kryteria, do których musi dążyć miasto, by stać się zrównoważonym. W aspekcie środowiskowym dużą rolę odgrywa stan powietrza oraz wody, mierzony za pomocą poziomu zanieczyszczenia. Przywiązuje się tutaj również dużą wagę do hałasu czy emisji dwutlenku węgla jako negatywnych efektów ubocznych korzystania ze środków komunikacji. Opierając się na aspekcie społecznym, zwraca się uwagę na wygodę i zadowolenie użytkowników transportu oraz bezpieczeństwo czy spójność społeczną. Jeśli chodzi o aspekt ekonomiczny, to najważniejszym elementem jest zdolność ekonomiczna miast do świadczenia usług, produkcji dóbr oraz zatrudnienia i handlu, uwzględniając oszczędność zasobów i energii dla przyszłych pokoleń¹¹.

Praktycznym przykładem wdrożenia innowacyjnych rozwiązań jest rozwój inteligentnego transportu w Warszawie. Miasto zainstalowało system informacji pasażerskiej na przystankach autobusowych, który dostarcza, w czasie rzeczywistym, niezbędnych informacji o autobusie, aby wspomóc pasażera w planowaniu podróży i skrócić jej czas (podawany jest np. oczekiwany czas na przyjazd autobusu)¹². Ponadto wdrożono routery VPN przeznaczone do pracy w trudnych warunkach atmosferycznych, zapewniając płynną, bezpieczną i szybką łączność bezprzewodową zarówno w środkach komunikacji publicznej, jak i na dworcach czy w centrach miast. Na rysunku 2 przedstawiona została koncepcja zrównoważonego rozwoju miasta.

Duże możliwości systemów, a także różnorodność stosowanych technologii widoczna jest w większości planowanych inwestycji. Można zauważyć, iż pewne rozwiązania ITS w projektach realizowanych w miastach stają się standardem. Dotyczy to zwłaszcza montowania dynamicznej informacji przystankowej czy e-kiosków umożliwiających szybkie i nieograniczone porą dnia nabywanie biletów i ładowanie kart miejskich¹³. Kluczem do sukcesu wdrażanych koncepcji jest nieustanne dążenie do doskonałości zurbanizowanych obszarów miejskich, których zarządzanie wspomagane jest przez inteligentne rozwiązania IT.

11 http://www.uaue.zarz.agh.edu.pl/Panel_tematyczny/P_Laconte_ISOCARP.pdf [dostęp: 5.06.2017].

12 <http://dominteligentny.pl/2015/wyzwania-inteligentnego-transportu/> [dostęp: 5.06.2017].

13 www.itspolska.pl [dostęp: 5.06.2017].

Rysunek 2. Zrównoważony trend warszawskiego transportu

Źródło: <http://dominteligentny.pl/2015/wyzwania-inteligentnego-transportu/> [dostęp: 1.06.2017].

Kolejnym praktycznym przykładem innowacyjnej i nowatorskiej idei zarządzania przestrzenią miejską jest koncepcja *Smart City*. Głównym założeniem *Smart City* jest integracja technologii z dobrym zarządzaniem¹⁴. Idea inteligentnego miasta ma na celu przede wszystkim poprawę działań w ośmiu kategoriach (rysunek 3).

Rysunek 3. Determinanty klasyfikacji *Smart City*

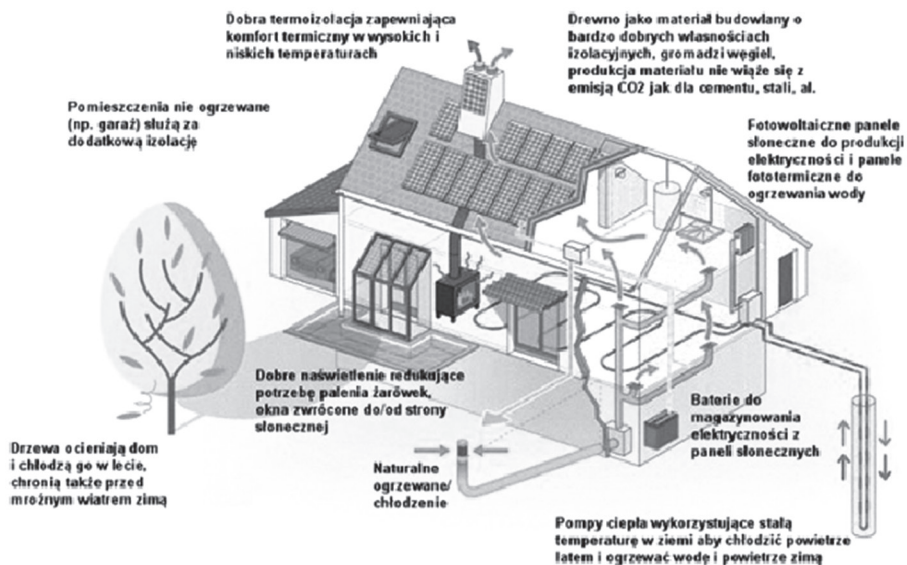
Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://worldhomelandsecurity.com> [dostęp: 2.06.2017].

¹⁴ <http://dworzynska.com/idea-smart-city-czyli-o-inteligentnych-miastach/> [dostęp: 5.06.2017].

W skład pierwszej kategorii inteligentnego miasta wchodzi obywatel. Wskazuje się zarówno mieszkańców miast korzystających czynnie z dóbr oferowanych przez miasto, jak i biernych użytkowników, którzy nie korzystają z dóbr miejskich, takich jak komunikacja miejska czy rowery miejskie. Jako obywatel zostaje sklasyfikowana osoba, która zamieszkuje w obrębie danego obszaru zurbanizowanego. W skład urzędów wchodzi instytucje, które przez swoją działalność oddziałują w sposób bezpośredni i pośredni na zurbanizowany obszar. Odnosząc się do energii, uwzględnia się stan jej oddziaływania na środowisko naturalne. Dąży się do wyeliminowania, w możliwie jak największym stopniu, negatywnego jej oddziaływania. Kolejną kategorią są energooszczędne budynki, które jako część infrastruktury stanowią spójny system zurbanizowanego *Smart City*. Transport to ogniwo w koncepcji *smart*, które stanowi duży problem z punktu widzenia oddziaływania na środowisko naturalne. Dąży się do jak najmniejszego wykorzystywania własnych środków komunikacji (np. samochodów osobowych) na rzecz transportu zbiorowego. Szóstym ogniwem jest infrastruktura. Wlicza się do niej szereg sieci drogowych w transporcie samochodowym, kolejowym, lotniczym czy żegludze śródlądowej, ale również budowle służące do bezpiecznego oraz bezkolidyjnego wykonywania ruchu pojazdów. Pod pojęciem łączności rozumie się technologię IT, która pomaga zintegrować wszystkie systemy wewnątrz obszaru zurbanizowanego. Ostatnim ogniwem kategorii *Smart City* jest zdrowie. W tej kategorii brane są pod uwagę czynniki wpływające na samopoczucie mieszkańców miast.

Wszystkie osiem ogniw dąży do poprawy jakości życia w zurbanizowanych obszarach miejskich. Przestrzeganie zasad tych obszarów skutkuje wzrostem bezpieczeństwa, poprawą stanu środowiska naturalnego oraz przede wszystkim zadowoleniem użytkowników miast, co jest kluczowym determinantem warunkującym prawidłowe funkcjonowanie koncepcji *Smart City*.

Praktycznym przykładem wdrożenia koncepcji *smart* jest europejska inicjatywa *Smart Cities* w ramach społecznego planu strategicznego w dziedzinie technologii energetycznych (plan EPSTE), która wspomaga wysoko zurbanizowane miasta, starając się zredukować o 40% emisję gazów cieplarnianych przez zrównoważone wykorzystanie i produkcję energii do 2020 roku. Inicjatywa ta ma na celu wspieranie zrównoważonych źródeł energii oraz transportu na europejskich obszarach miejskich. W tym celu tworzy się budynki energooszczędne, nazywane ZEB-ami. Są to budynki, które w skali rocznej mają zerową emisję dwutlenku węgla. Na rysunku 4 przedstawiono przykładową strukturę budynku typu ZEB wraz z uwzględnieniem jego właściwości ekologicznych.

Rysunek 4. Budynek energooszczędny typu ZEB

Źródło: <http://dom-energooszczedny.info.pl/images/dom-energooszczedny.jpg> [dostęp: 2.06.2017].

Europejski strategiczny plan w dziedzinie technologii energetycznych (plan EPSTE) stanowi narzędzie polityki w dziedzinie technologii energetycznych. Głównym jego założeniem jest dążenie do promocji technologii niskoemisyjnych przez przyspieszenie rozwoju wiedzy, transferu technologii i wdrażania idei do 2020 roku¹⁵. Plan EPSTE rozpoczęto w 2010 roku. Nadal realizowany jest przez europejskie inicjatywy przemysłowe, które dają podstawę do planowania i podejmowania decyzji. W ramach tego planu wyróżnia się następujące inicjatywy¹⁶:

- 1) inicjatywę dotyczącą wykorzystania potencjału wiatru,
- 2) europejską inicjatywę wykorzystania paneli słonecznych,
- 3) inicjatywę na rzecz sieci elektroenergetycznych,
- 4) Carbon Capture Initiative – wykorzystanie potencjału transportu,
- 5) inicjatywę na rzecz zrównoważonego wykorzystania energii jądrowej,
- 6) inicjatywę bioenergii przemysłowej,
- 7) inicjatywę wykorzystania zasobów miast i społeczności,
- 8) inicjatywę technologiczną w zakresie ogniw paliwowych i wodoru.

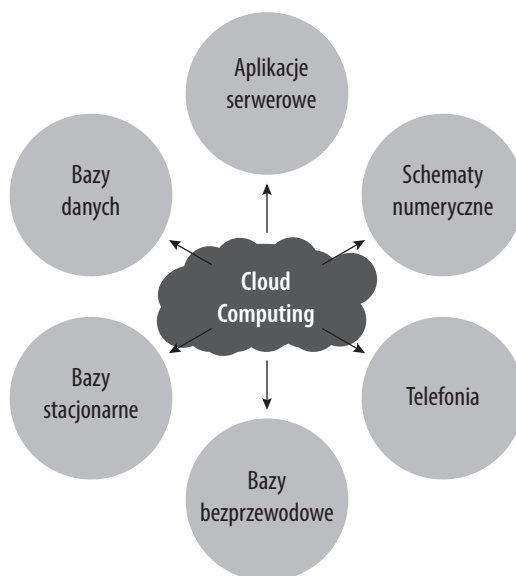
Każda z inicjatyw, opisana w Dzienniku Urzędowym UE z 22 grudnia 2010 roku, wspiera działania proekologiczne. Są one realizowane w celu ochro-

¹⁵ A. Kylili, P. Fokaides, *The role of zero energy building*, „Journal Energy Procedia” 2015, no. 78, s. 86.

¹⁶ Dz.U. UE C z dnia 22 grudnia 2010 r.

ny środowiska naturalnego, nieustannie degradowanego przez obszary wysoko zurbanizowane. Koncepcja *Smart City* uwzględnia zakres działań miast, nadając im wytyczne, które muszą być spełnione. Inicjatywy EPSTE nieustannie dążą do oszczędności zasobów w celu połączenia energii, transportu, informacji i komunikacji oraz technologii w europejskich obszarach miejskich. Zgodnie z prognozami, od 25 do 30 europejskich miast do 2020 roku będzie stało na czele gospodarki niskoemisyjnej¹⁷. Cel ma być osiągnięty przez przyjęcie proekologicznego systemowego podejścia oraz innowacyjnego zarządzania, w tym zarządzania energią, sterowania wydajnością, technologią niskoemisyjną oraz inteligentnego zarządzania podażą i popytem, skupiając uwagę na budynkach mieszkalnych, lokalnych sieciach energetycznych i transportowych, aby móc ekologicznie z nich korzystać.

Przyszłość miast z budynkami typu ZEB staje się coraz to bardziej realną inicjatywą obszarów wysoko zurbanizowanych. Nowe wyzwania dla systemów automatyki budynków proekologicznych, które spowodują mniejsze zużycie energii w budynku, stały się priorytetem i celem do zrealizowania w niedalekiej przyszłości. Innowacyjne inicjatywy będą w stanie zarówno zaoszczędzić energię, jak i uchronić nasze środowisko przed negatywnymi skutkami wynikającymi z poszerzania się obszarów miejskich.

Rysunek 5. Schemat funkcjonowania modelu *cloud computing*

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.xrghsystems.com/solution.php?page=cloud-computing> [dostęp: 4.06.2017].

17 A. Kylili, P. Fokaides, op. cit., s. 86.

Rozwój w ramach logistyki *Smart City* to innowacyjne metody zarządzania systemem miast oraz wspomagające je technologie¹⁸. Przykładowym modelem wspierającym innowacyjne zarządzanie jest *cloud computing*. Jest to model umożliwiający powszechne i ogólnodostępne wykorzystanie sieci. Dane z serwerów zbierane są do wspólnej puli konfigurowalnych zasobów obliczeniowych (np. sieci, serwerów, pamięci masowej, aplikacji i usług), które są zabezpieczone, a proces ich generowania wymaga minimalnych wysiłków zarządzania ze strony usługodawcy¹⁹. Na rysunku 5 przedstawiono schemat funkcjonowania modelu *cloud computing*.

Cloud computing określane jest jako chmura obliczeniowa. *Smart City* opiera się na efektywnym i proekologicznym prosperowaniu wielu firm działających na obszarach miast, których głównym celem jest osiąganie zysków przy jak najmniejszej degradacji środowiska naturalnego. Model ten zorientowany jest głównie na poprawienie wydajności pracy. Koncepcja *Smart City* wdrażana jest na wielu płaszczyznach życia gospodarczego, począwszy od planów taktycznych, po plany strategiczne na obszarach zurbanizowanych miast²⁰. Na każdej płaszczyznie *cloud computing* eliminuje koszty oraz przyczynia się do ograniczania zbędnego marnotrawstwa w logistyce miejskiej. Składa się on z trzech modeli dystrybucji:

- 1) SaaS (ang. *Software as a Service*) – to zdolność przekazania konsumentowi potrzebnych dla niego funkcji odpowiedniego oprogramowania za pośrednictwem Internetu od wybranego dostawcy;
- 2) PaaS (ang. *Platform as a Service*) – to usługa, która polega na udostępnieniu platformy informatycznej i odpowiednich funkcjonalnych narzędzi ułatwiających zmianę aplikacji bez ponoszenia kosztów i wykonywania prac związanych z ich zakupem; umożliwia konsumentom rozwijanie własnych aplikacji przy użyciu narzędzi i usług dostarczonych przez operatora; PaaS oferuje usługi dotyczące przede wszystkim rozwijania, testowania, dyslokacji, zarządzania oraz hostowania aplikacji w tym samym zintegrowanym środowisku; przez wyeliminowanie indywidualizmu społeczeństwo może z takim samym skutkiem korzystać z usług IT jednocześnie, dbając o środowisko naturalne i przyczyniając się do rozwoju inteligentnych miast;

18 D. Stawasz, D. Sikora-Fernandez, *Koncepcja smart city w teorii i praktyce zarządzania rozwojem miast*, [w:] D. Stawasz, D. Sikora-Fernandez (red.), *Zarządzanie w polskich miastach zgodnie z koncepcją smart city*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 2015.

19 <http://www.xrgsystems.com/solution.php?page=cloud-computing> [dostęp: 5.06.2017].

20 K. Nowicka, *Smart City Logistics on Cloud Computing*, „Procedia – Social and Behavioral Sciences” 2014, no. 151, s. 268.

- 3) IaaS (ang. *Infrastructure as a Service*) – to usługa, która umożliwia dostarczanie infrastruktury informatycznej; klient nie jest zobligowany do nabywania serwerów, licencji na oprogramowanie, miejsca na centrum danych, wyposażenia sieciowego, dbania o bieżące backupy, zabezpieczenia i dostępności określonych funkcji we własnej infrastrukturze; IaaS wpływa pozytywnie zarówno na przedsiębiorstwa, jak i na konsumentów; oferowanie kompleksowych usług przedsiębiorstw powoduje zadowolenie konsumenta; samonapędzające się ogniwia wpływają na PKB kraju, dzięki czemu państwo rozwija się i rozwijają się jego miasta.

Cloud computing dąży do generowania oszczędności do budżetu miast, które je wdrożyły i nieustannie wykorzystują. Dzięki temu wydatki konsumentów na usługi IT zwiększają rentowność miast oraz napędzają gospodarkę.

Podsumowanie

Wszystkie innowacyjne trendy, począwszy od prawidłowej polityki miast, po infrastrukturę IT, zwiększają mobilność, trwałość i bezpieczeństwo systemu inteligentnych miast. Potencjał społeczno-ekonomiczny oraz infrastrukturalno-techniczny sprawia, że inteligentne miasta rozrastają się terytorialnie, tworząc innowacyjne aglomeracje czy metropolie.

W miastach, w których wdrożono innowacyjne rozwiązania zarządzania przestrzenią miejską, zanotowano wzrost jakości życia mieszkańców oraz poprawę stanu środowiska naturalnego. Dąży się nadal do poprawy stanu obszarów miejskich przez wykorzystanie nowatorskich narzędzi IT, aby móc pozostawić w dobrym stanie środowisko i poprawić jakość życia przyszłych pokoleń.

Postępujący proces urbanizacji coraz częściej powoduje, iż działalność mieszkańców negatywnie wpływa na stan zurbanizowanych obszarów miejskich. Dobrze prosperujące zaplecze logistyczne w miastach powoduje szybki rozwój gospodarczy i wzrost zadowolenia mieszkańców przy jak najwyższym wskaźniku bezpieczeństwa. Dążąc do poprawy stanu gospodarki, władze miast wdrażają nowo powstałe koncepcje zarządzania miastem przy wsparciu rozwiązań IT.

Bibliografia

- Dz.U. UE C z dnia 22 grudnia 2010 r.
<http://dom-energooszczedny.info.pl/images/dom-energooszczedny.jpg> [dostęp: 2.06.2017].
<http://dominteligentny.pl/2015/wyzwania-inteligentnego-transportu/> [dostęp: 1.06.2017].
<http://dworzynska.com/idea-smart-city-czyli-o-inteligentnych-miastach/> [dostęp: 5.06.2017].

- <http://worldhomelandsecurity.com> [dostęp: 2.06.2017].
- http://www.cobro.org.pl/nip/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=55 [dostęp: 1.06.2017].
- http://www.uaue.zarz.agh.edu.pl/Panel_tematyczny/P_Laonte_ISOCARP.pdf [dostęp: 5.06.2017].
- <http://www.xrgsystems.com/solution.php?page=cloud-computing> [dostęp: 5.06.2017].
- Jałowiecki B., Szczepański M., *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2002.
- Kylili A., Fokaides P., *The role of zero energy building*, „Journal Energy Procedia” 2015, no. 78.
- Lorens P., *Współczesne przemiany struktury miast i obszarów metropolitalnych*, Politechnika Gdańska, Gdańsk 2014.
- Nowicka K., *Smart City Logistics on Cloud Computing*, „Procedia – Social and Behavioral Sciences” 2004, no. 151.
- Stawasz D., Sikora-Fernandez D., *Koncepcja smart city w teorii i praktyce zarządzania rozwojem miast*, [w:] D. Stawasz, D. Sikora-Fernandez (red.), *Zarządzanie w polskich miastach zgodnie z koncepcją smart city*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 2015.
- Tundys B., *Logistyka miejska*, Difin, Warszawa 2008.
- Węgleński J., *Miasta Ameryki u progu XXI wieku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2001.
- Witkowski J., Kiba-Janiak M., *Modelowanie logistyki miejskiej*, PWE, Warszawa 2014.
- www.itspolska.pl [dostęp: 5.06.2017].
- Ziobrowski Z., *Urbanistyczne wymiary miast*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2012.

Rozdział 7

Problems in communication between different cultures

Weronika Malińska¹, Iga Trocka²

Currently, the world is changing. No nation, even the one that has an access to modern technologies, is able to be self-sufficient. Globalisation and changes that it imposes are inseparable parts of life. Naturally, they also affect business. Companies and nations seek to trade with each other in order to meet needs of potential customers. Some countries have vast natural resources, other have an access to modern technologies and thus the global trade becomes a link to connect them and make the most effective use of them. The global trade is a way for enabling a nation to produce what is the most needed and to buy what the nation needs from others. It is stressed in literature that this kind of exchange relationship is mutually beneficial and it constitutes a condition of survival and profitability.³

This trend refers not only to large international companies, but also to small business – which can also have a global reach. The international cooperation touches upon different relations, both business to business and business to clients. It also refers to different strategies for reaching global markets like for instance licensing, exporting, franchising, contract manufacturing, foreign direct investments, international joint ventures or strategic alliances.⁴ While working and cooperating internationally, the crucial aspect is communication. Problems connected with it may cause misunderstandings that may harm company's bottom line.⁵

1 Studentka studiów drugiego stopnia, International Faculty of Engineering, Politechnika Łódzka.

2 Studentka studiów pierwszego stopnia, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

3 W.G. Nickels, J.M. McHugh, S.M. McHugh, *Understanding Business*, 9th ed., Prentice Hall, Upper Saddle River 2010, p. 61.

4 Ibidem, pp. 66–72.

5 <http://smallbusiness.chron.com/cultural-differences-communication-problems-international-business-81982.html> [accessed: 14.05.2017].

At first a definition of communication is introduced. “Communication can be defined as the process of transmitting information and common understanding from one person to another.”⁶ The origin of the word communication is in Latin word “communis”, which means common. This definition emphasises that there is no communication if both parties do not have the same (common) understanding of results from the exchange of information. Figure 1 depicts the definition of communication and points out the elements of the communication process.⁷

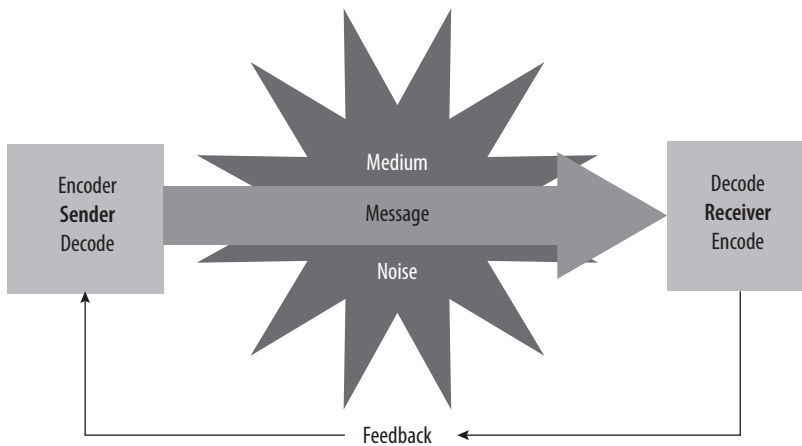

Figure 1. Communication process

Source: F.C. Lunenburg, *Communication: The Process, Barriers, And Improving Effectiveness*, “Schooling”, vol. 1, no. 1, Sam Houston State University, Huntsville 2010.

The crucial links in communication are the sender and the receiver. The sender is considered as a person who starts communication, namely initiates it. They want or have to convey a concept or idea to others – in other words, they send a message to receivers. The sender is also responsible for encoding the message – they select symbols, gestures and words to convey their ideas. All these elements compose a message. Naturally, a message can be conveyed in three different forms: verbal, non-verbal or written. What is more, it can be sent through varied mediums like for instance a face-to-face conversation, text message, telephone call or an e-mail. The decoder is a person who decodes the information – they change the message into meaningful information. However, the message may be distorted due to a divergent perception

6 J. Keyton, *Case studies for organizational communication: Understanding communication processes*, Oxford University Press, New York 2010.

7 H. Canary, *Communication and organizational knowledge: Contemporary issues for theory and practice*, Taylor & Francis, Florence 2011.

of emotions, attitudes, language barriers and other interruptions (illustrated as 'Noise'). The final product of communication is feedback. It is when the receiver conveys their response to the sender's message, namely, they send their own message. This communication link is crucial for evaluation of the correctness of sender's message interpretation.⁸

It is worth noticing that elements that have an impact on perception, listed above (attitudes, language and ways of emotional expressions) are strictly connected with culture. Culture is the base for all of them. To understand it better, it is needed to introduce and understand the notion of culture. It is difficult to find it precisely; anyway there are some common parts in definitions proposed by researchers. Culture can be understood in the sense of Geert Hofstede, namely as 'the collective programming of the mind that distinguishes the members of one category of people from another'. A collective programming of the mind is a process of creating and establishing beliefs and habits that transform into components of culture. Learned national and regional concepts are the fundamentals of beliefs and later they stand for a common system of meanings that determines the criteria of acceptable behaviours and indicates what is significant (what are their values).⁹

The people's behaviours in an organization are the expression of those values. Sometimes it is very difficult to interpret them correctly, since they may look similar from the outside – similar work planning, structure, services or product. Nevertheless, distinct cultures can have different perception of those aspects. Thus the culture is considered as a core of each organization.¹⁰ In order to understand this idea better, it is crucial to get to know the levels of culture. Fons Trompenaars and Charles Hampden-Turner illustrated this concept in the model below (Figure 2).

The explicit layer is a product of the implicit layer. It includes observable aspects of culture – clothes, architecture, language, cuisine etc. This is the most exposed level. Coming into contact with it is the most frequent source of prejudices towards other cultures. Artifacts and products are shaped by a deeper layer – the implicit one that includes norms and values. A norm is a common conviction determining that one thing is good or bad. Law and other social control rules are the reflection of it. Values are more about defining good and

8 F.C. Lunenburg, *Communication: The Process, Barriers, And Improving Effectiveness*, "Schooling", vol. 1, no. 1, Sam Houston State University, Huntsville 2010, pp. 2–3.

9 R.D. Levis, *When Cultures Collide: Leading Across Cultures*, Nicholas Brealey International, Boston 2006, pp. 17–18.

10 F. Trompenaars, C. Hampden-Turner, *Siedem wymiarów kultury*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2002, pp. 27–31.

bad. Basic assumptions have an impact on perception of the life and environment and they are created on the basis of the environment where particular culture is developing.¹¹

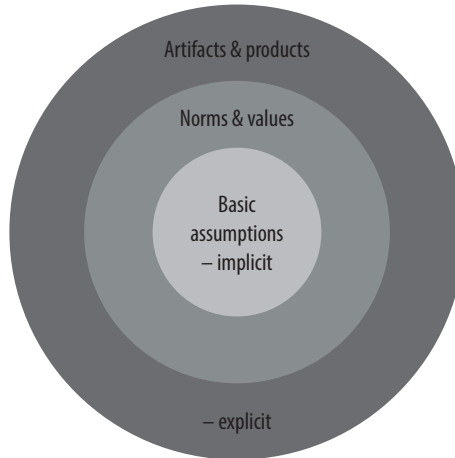

Figure 2. F. Trompenaars and Ch. Hampden-Turner's model of culture
Source: <http://gregandmeg.net/> [accessed: 15.05.2017].

A similar model was invented and developed by Edgar Schein (Figure 3). According to this model, the elements of culture can be divided into three categories that differ when it comes to their observability. It is applicable also to organization and its activities. Artifacts stand for visible elements, so the one that can be easily noticed – namely, organizational structures, process, language, order of meetings or technology. The next level is Espoused Beliefs and Values. They are the base of assessment criteria within the company that also have an impact on creating strategies, goals and philosophies. The last and the most difficult level to observe (Underlying Assumptions) is the result of repeated procedures and processes. It consists of the unconscious, taken-for-granted beliefs, perceptions, thoughts and feelings.¹²

The definitions of culture help to understand this notion better, but it is also crucial to realize which areas of business it may refer to. According to literature, multiculturalism has become a reality both domestically and globally. However, its impact varies as far as competitive environment is concerned. Naturally, they have to understand cultural dynamics in order to create global strategies, allocate their resources, production sites, manage worldwide sup-

¹¹ Ibidem, pp. 36–39.

¹² E.H. Schein, *Organizational Culture and Leadership*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco 2004, pp. 25–32.

ply chains, as well as, design culturally appropriate products and services. Additionally, they also have to manage the cross-cultural interaction that is present on every level of organization structure. Nevertheless, domestic firms have to be culturally aware, since even on this level different cultures can interact together. Domestic companies more often hire employees that have different cultural origins, they are also forced to cooperate with manufacturers or companies from different countries in order to get a cheaper or better product, and sometimes they even sell their products to other countries.¹³ All these aspects demands communication between different cultures. It is necessary to know how to create communication channels in a way that would prevent making communication mistakes.

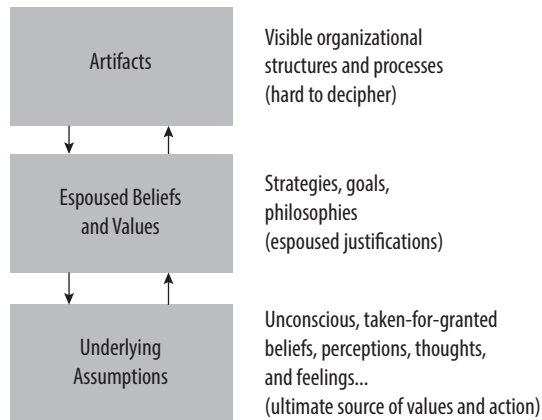

Figure 3. Edgar Schein's model of culture

Source: E.H. Schein, *Organizational Culture and Leadership*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco 2004, p. 26.

The presented models of communication process and varied models of cultures implicate the elements that create culture, both observable and hidden, like for instance languages, beliefs, attitudes, values and behaviours which are also connected to emotions, are the elements that are classified as 'noise' that can distort the message. It suggests that communication between different cultures can be particularly difficult. The next parts of this paper are dedicated to problems in communication that are typical to appear while working in the international environment.

Culture is a source of knowledge of the world. While observing people from different parts of our planet we are frequently able to describe which re-

¹³ N.J. Adler, A. Gundersen, *International dimensions of organizational behavior*, 5th ed., Thomson South-Western, Mason 2008, pp. 127–128.

gion this person is from. Culture is a system of values and ethical standards that is why behaviour acceptable in Africa may not be adequate in North Europe. Geert Hofstede said that ‘Culture is more often a source of conflict than of synergy. Cultural differences are a nuisance at best and often a disaster’. That is why, if a business has a global reach, in order to avoid misunderstandings that harm company’s bottom line, we need to know cultural differences and cross-cultural communication problems.

Cross-cultural communication ‘involves an understanding of how people from different cultures speak, communicate, and perceive the world around them. Cross-cultural communication in an organization deals with understanding different business customs, beliefs and communication strategies. Language differences, high-context vs. low-context cultures, nonverbal differences, and power distance are major factors that can affect cross-cultural communication.’¹⁴

Personal culture of entities is said to present a system of values and norms of behaviours. Because of that, people assume that if behaviour is easily acceptable in one part of the world, in the other it will also be. Such proceedings are called the cultural ethnocentrism. Adopting the principle of the cultural relativism is an opposite of the ethnocentrism. Based on those two categories M. Szopski developed the scale of distance of communication.

1. Distance of the hostility: it is a relation in which two or more groups are competing between themselves for the same stores.¹⁵
2. Distance of avoiding: statements are used as the form of characteristic of the own group.¹⁶ Those features are usually difficult to be recognised and acknowledged by outsiders. Such behaviour is aimed at limiting and avoiding contact with people outside of the group. At this point, the level of the ethnocentrism is high while the cultural relativism is low.
3. Distance of the indifference: ‘is characterized by a restrained level of the ethnocentrism and the cultural relativism’.¹⁷ Such people take care about their cultural background, however, they do not insult others while communicating, they use simple and non grammatical language

14 J. Lombardo, *Cross-Cultural Communication: Definition, Strategies & Examples*, n/s, <http://study.com/academy/lesson/cross-cultural-communication-definition-strategies-examples.html> [accessed: 15.05.2017].

15 M. Gąsiorek, *Cultural conditioning of interpersonal communication*, “Journal of Knowledge Society” 2011.

16 Ibidem.

17 Ibidem.

- in order to let someone easily understand and follow. They might also increase the volume and decrease the speed of their speech.
4. Distance of sensitivity: 'is characterized by a low level of the ethnocentrism and the highest level of the cultural relativism'.¹⁸ People characterized this way are aware of differences among cultures. While talking, they are trying to decrease the level of diversity for example using phrases and words in the receiver's mother tongue.
 5. Distance of equality: 'is characterized by a very high level of the cultural relativism and a very low level of the ethnocentrism'.¹⁹ Such person reflects desire for eliminating cultural differences between the recipient and the sender. In this strategy of communication, people are trying to avoid phrases and statements that might be taken as offensive ones.

One of the most important issues that causes misunderstandings or mistakes in communication among people is culture. If our goal is to send the announcement that will be correctly understood, we have to put attention to make it brightly identifiable and easily categorized by a receiver. 'The misuse of symbols and words can cause that the recipient can hear and understand something else than the sender wants to send over to him'.²⁰ Ignoring or underestimating the importance of differences might cause difficulties while building relationship but also create a conflict between parties. A cultural background is a factor that has a strong impact on how the message would be decoded and interpreted by the receiver. For example in some regions asking about family is necessary while in other parts of the world it may be taken as unprofessional. That is why, before business multicultural talk, the interlocutors should prepare themselves for such conversation. They should check what should or should not be asked about, what distance should be between interlocutors, which gestures are welcome, etc.

In multicultural business there are two important rules that regulate behaviours and mutual relations among participants. The first one is that in international business the seller is expected to adapt to the buyer while the second is that in international business the visitor is expected to observe local customs.²¹ Thanks to these rules, a businessman might know how to behave

18 Ibidem.

19 Ibidem.

20 M. Davis, P. Fanning, M. McKay, *Sztuka skutecznego porozumiewania się. Praca – rodzina – zabawa*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2007.

21 R.R. Gesteland, *Różnice kulturowe a zachowania w biznesie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, p. 125.

in cultural awkward situation and how to maintain the harmony while negotiation. If they act with that rules in mind, they are able to predict what kind of situation may happen.

Sending a message to the receiver is something that seems to be easy; however, in fact it is not. We have to put all of our attention to send it the way we would like it to be understood. The improper use of symbols and phrases may cause that our interlocutor will hear our message and understand it completely different. The special significance of the culture in communication is underlining the social-cultural model of A. Tudor, assigning the role of the factor determining the tongue of transmitter to the culture.

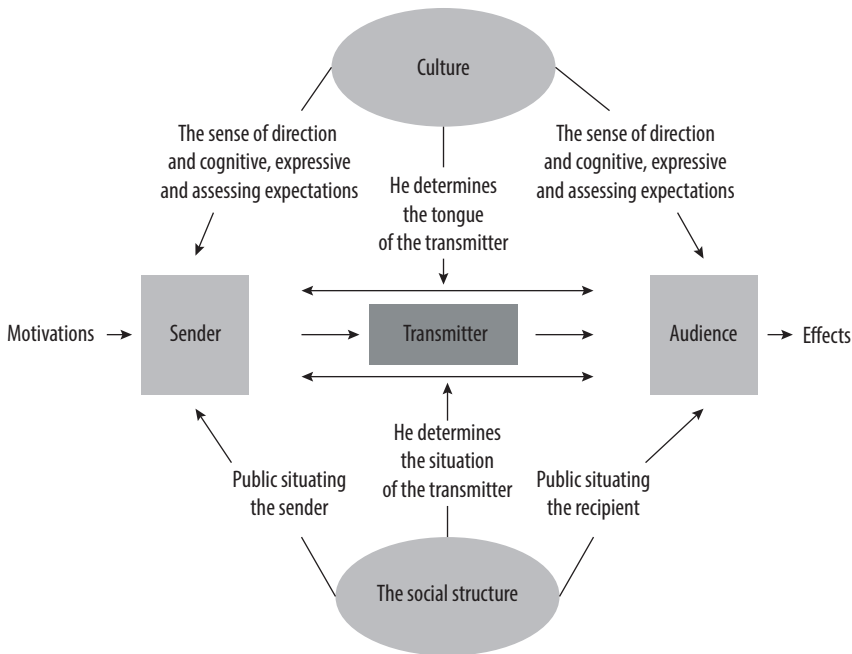

Figure 4. Model of processing message

Source: T. Goban-Klas, *Modele procesu. Przegląd i analiza*, "Przekazy i Opinie", 1976, vol. 4, p. 19.

'The presented model is describing the culture as significant, provided that it is not a crucial element influencing the quality and the course of interaction'.²² The culture has its impact on all of those elements. In a situation of meeting people from different cultures, the whole process occurs as a fragile one. Interlocutors have to put attention while coding a message but also the receiver while decoding the message should remember about cultural differ-

22 M. Gąsiorek, op. cit.

ences that exist between them. Just in case they should keep the buffer area and should not take everything personally.

The most important barriers which are hampering the communication of people from various cultures²³ are:

1. Established resemblance – People assume that all of the interlocutors are the same so they would use equal encoding and decoding method. Unfortunately, they should remember that ‘communication is a product of the culture and for her rules differ, depending on the cultural circle’.²⁴
2. Linguistic differences – a language in which the conversation is carried on between participants is an inseparable element of communication. It is a key element that should be mentioned. Interlocutors have to use the one that is understandable for both sides, they should be able to react, give feedback and exchange their points of view. ‘In the event that interviewed people are using a foreign language for both sides, it is particularly important in order to agree and to specify what in fact was announced in order to avoid any misunderstanding, since the degree of dissimilarities of meanings assigned to words can be big.’²⁵ However, it is not that only while using different languages some misunderstanding may happen. It may occur even while a talk between ‘Englishmen and Americans. In spite of a theoretically common language, a culture gap between these two countries is very big, and English is not used the same way’.²⁶
3. Misinterpretations of non-verbal signs – as it is already known, the non-verbal communication constitutes the majority of the transmission. All gestures, facial expressions, even the distance between interlocutors do matter. Therefore, it is possible to commit an error while interpreting them when they are culturally conditioned.
4. Stereotypes and prejudice – stereotypes are one of the intellectual tools that help people to assign information about the world. Theoretically, they are useful while rapid categorising, making a scheme of particular nationality; however, they mostly harm and occur as not true. Unfortunately, people do not tend to notice features that are not consistent with the stereotype that has already been taken and because of that, they still exist.

23 D. Matsumoto, B. Koopmann-Holm, *Values and Display Rules for Specific Emotions*, “Journal of Cross-Cultural Psychology” 2010.

24 M. Gąsiorek, op. cit.

25 M. Szopski, *Komunikowanie międzykulturowe*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne SA, Warszawa 2005.

26 M. Gąsiorek, op. cit.

5. Tendency to formulate value judgments – dissimilarity among cultural features might push people to formulate improper judgments because they mostly assume that different means worse. It is very harmful because, when it comes to the culture, there is nothing like worse behaviour, it is just good but in other part of the world.
6. The highest level of fear or tensions – ‘establishing contact with people from outside the native culture is connected with a high level of stress and fear’.²⁷ While keeping fear on an optimal level, we may get better results, however, if it is too high, it may cause the dysfunction of cognitive processes and wrapping behaviours. Stress and fear might exaggerate a habit of maintaining stereotypes.

Cultural awareness of potential problems is the essential condition of internationally growing business. As it has already been stated, this kind of communication is connected with a contact with representatives of different cultures. The topic of communication between different cultures and possible pitfalls is covered in this paper because of the importance of such phenomenon. People in multicultural environment should be aware of threats that they might cope with while running a business.

References

- Adler N.J., Gundersen A., *International dimensions of organizational behavior*, 5th ed., Thomson South-Western, Mason 2008.
- Canary H., *Communication and organizational knowledge: Contemporary issues for theory and practice*, Taylor & Francis, Florence 2011.
- Davis M., Fanning P., McKay M., *Sztuka skutecznego porozumiewania się. Praca – rodzina – zabawa*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2007.
- Gąsiorek M., *Cultural conditioning of interpersonal communication*, “Journal of Knowledge Society” 2011.
- Gesteland R.R., *Różnice kulturowe a zachowania w biznesie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Goban-Klas T., *Modele procesu. Przegląd i analiza*, “Przekazy i Opinie”, 1976, vol. 4.
- Keyton J., *Case studies for organizational communication: Understanding communication processes*, Oxford University Press, New York 2010.
- Levis R.D., *When Cultures Collide: Leading Across Cultures*, Nicholas Brealey International, Boston 2006.
- Lombardo J., *Cross-Cultural Communication: Definition, Strategies & Examples*, n/s, <http://study.com/academy/lesson/cross-cultural-communication-definition-strategies-examples.html> [accessed: 15.05.2017].
- Lunenburg F.C., *Communication: The Process, Barriers, And Improving Effectiveness*, “Schooling”, vol. 1, no. 1, Sam Houston State University, Huntsville 2010.

²⁷ Ibidem.

- Matsumoto D., Koopmann-Holm B., *Values and Display Rules for Specific Emotions*, "Journal of Cross-Cultural Psychology" 2010.
- Nickels W.G., McHugh J.M., McHugh S.M., *Understanding Business*, 9th ed., Prentice Hall, Upper Saddle River 2010.
- Schein E.H., *Organizational Culture and Leadership*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco 2004.
- Szopski M., *Komunikowanie międzykulturowe*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne SA, Warszawa 2005.
- Trompenaars F., Hampden-Turner C., *Siedem wymiarów kultury*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2002.
- <http://smallbusiness.chron.com/cultural-differences-communication-problems-international-business-81982.html> [accessed: 14.05.2017].
- <http://gregandmeg.net/> [accessed: 15.05.2017].

Cześć 2

Rola systemu rachunkowości w zarządzaniu przedsiębiorstwem

<i>Wn</i>	<i>Ma</i>
259,63	42,75
1870,31	329,41
	810,94

Rozdział 8

Wpływ zmian polityki rachunkowości na wyniki finansowe jednostki

Anastazja Jędrzejewska¹

Wprowadzenie

Grono odbiorców sprawozdań finansowych jest liczne i każdy z nich posiada inne oczekiwania dotyczące informacji w nich zaprezentowanych. Polityka rachunkowości w dużej mierze określa oraz reguluje sposób, w jaki te informacje zostaną przedstawione. Musi być ona zgodna z obowiązującymi przepisami prawa. Niemniej ważne jest przystosowanie jej do potrzeb konkretnego podmiotu gospodarczego, a przede wszystkim do określonej działalności tego podmiotu oraz potrzeb odbiorców sprawozdań finansowych danego przedsiębiorstwa. „Dlatego jednostka, ustalając politykę rachunkowości, powinna identyfikować krąg użytkowników jej sprawozdań finansowych”² i konstruować ją tak, aby jak najdokładniej przedstawić w sprawozdaniu swoją rzeczywistą sytuację finansową i majątkową. Dla niektórych odbiorców sprawozdanie finansowe może bowiem stanowić jedyne źródło tej informacji³, a wtedy tworzą oni swoją opinię o jednostce tylko na jego podstawie. Jest to doskonale widoczne w przypadku odbiorców zewnętrznych, którzy nie mają wglądu do ksiąg rachunkowych i nie otrzymują innych raportów o sytuacji finansowej i majątkowej danej jednostki. Dlatego tak ważny jest umiejętny dobór przez kierownictwo odpowiednich zapisów w polityce rachunkowości, aby sprawozdanie finansowe tworzone na ich podstawie pozwalało dostarczyć odbiorcom zewnętrznym informacje adekwatne do sytuacji finansowej. T. Cebrowska zauważa jednak pewną zależność. Twierdzi ona, że może pojawić się sprzeczność interesów wewnętrznych i zewnętrznych odbiorców sprawozdania finansowego, a polityka rachunkowości powinna pozwo-

1 Studentka studiów drugiego stopnia, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

2 G. Takáts, *Charakterystyka polityki rachunkowości w świetle ustawy o rachunkowości i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej*, [w:] M. Wrona, W. Janik (red.), *Polityka rachunkowości w teorii i w praktyce*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, s. 13.

3 S. Jędrzejewski, N. Pyrka, N. Ronowska, *Potrzeby małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie informacji finansowych w kolejnych fazach cyklu życia*, Wydawnictwo SIZ, Łódź 2016, s. 85.

lić na osiągnięcie optimum w tym zakresie⁴, czyli pozwolić, aby odbiorcy zewnętrzni na podstawie sprawozdania finansowego mogli poznać rzeczywistą sytuację finansową i majątkową przedsiębiorstwa, mimo że jest ono tworzone wewnątrz danej jednostki.

Kierownictwo przeważnie najlepiej zna specyfikę jednostki, jej sytuację finansową i rynek, na którym funkcjonuje, a także potrafi określić, jakie dane z systemu rachunkowości są niezbędne w zarządzaniu. Dlatego ustawodawca zobowiązał kierownictwo podmiotu do sporządzenia odpowiedniej dokumentacji dotyczącej stosowanych w nim zasad rachunkowości. Dzięki takiemu połączeniu opracowana i przyjęta polityka rachunkowości może być w pełni przystosowana do działalności danego podmiotu, co pozwoli na rzetelne przedstawienie jej rzeczywistej sytuacji finansowej oraz umożliwi efektywne zarządzanie.

Celem opracowania jest ukazanie istoty polityki rachunkowości oraz wpływu wprowadzanych w niej zmian na sytuację finansową i majątkową jednostki prezentowaną w jej sprawozdaniach finansowych. Jako metodę badawczą przyjęto analizę literatury dotyczącej polityki rachunkowości, a następnie przeprowadzono symulację ukazującą wpływ zmian uwzględnianych w polityce rachunkowości na poszczególne składniki sprawozdania finansowego i prezentowaną w nich sytuację finansową jednostki.

Polityka rachunkowości i jej wpływ na jasność i czytelność informacji finansowej o przedsiębiorstwie

Polityka rachunkowości jest narzędziem łączącym działalność jednostki z przepisami prawa, ponieważ zawiera opis stosowanych w jednostce zasad rachunkowości. Wielu autorów na łamach literatury ekonomicznej podjęło próbę zdefiniowania tego pojęcia. Każda z tych definicji jest jednak odmienna. Przyczyną takiego stanu może być to, że w ustawie o rachunkowości sformułowanie „polityka rachunkowości” pojawiło się dopiero w 2002 roku, a więc jest stosunkowo nowe. Samo pojęcie „polityka” ma szerokie zastosowanie, gdyż oznacza:

- 1) działalność jakiejś grupy społecznej lub partii, mającą na celu zdobycie i utrzymanie władzy państwowej;
- 2) sposób działania osoby lub grupy osób kierujących jakąś instytucją lub organizacją;
- 3) zręczne i układowe działanie w celu osiągnięcia określonych zamierzeń⁵.

4 T. Cebrowska, *Polityka bilansowa*, [w:] T. Cebrowska (red.), *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 227.

5 *Słownik języka polskiego*, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/polityka.html> [dostęp: 10.06.2016].

Można stwierdzić, że powyższe definicje w przeważającej mierze dobrze określają cel, który ma spełniać polityka rachunkowości. E. Walińska twierdzi, że polityka rachunkowości powinna „pozwolić w jak największym stopniu realizować cele działalności jednostki, [...] a korzyści wynikające z jej wykorzystania mogą być bardzo wymierne”⁶. Natomiast A. Jaruga w swojej definicji zwraca uwagę na rolę osób zarządzających, odpowiedzialnych za sporządzenie i przyjęcie polityki rachunkowości. Podaje ona, że „polityka rachunkowości to zastosowanie przez zarząd przedsiębiorstwa w sporządzaniu sprawozdań finansowych specyficznych zasad, konwencji, reguł i praktyk dobranych odpowiednio do odwzorowania jego rzeczywistej pozycji finansowej, dochodowej i dokonań”⁷. Podobna definicja została zawarta w Międzynarodowym Standardzie Rachunkowości numer 8⁸. Polityka rachunkowości została tam zdefiniowana jako „konkretne prawidła, metody, konwencje, reguły i praktyki przyjęte przez jednostkę przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań finansowych”⁹. Natomiast według ustawy o rachunkowości termin „polityka rachunkowości” oznacza „wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą, w tym także określone w MSR, zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych”¹⁰. Można zauważyć, że każda z tych definicji zaznacza istotną rolę polityki rachunkowości w sporządzaniu sprawozdań finansowych, a więc oddaje jej cel.

W niektórych kwestiach ustawodawca pozostawił kierownictwu jednostki możliwość wyboru stosowanych w jednostce zasad. W takim przypadku zostały określone różne warianty tych zasad i to kierownictwo jednostki może podjąć decyzję, który z nich umożliwi zaprezentowanie w sprawozdaniu finansowym jak najbardziej zgodnych z rzeczywistością danych o jej sytuacji finansowej i majątkowej. W związku z tym można podzielić obowiązujące jednostkę przepisy na dwie grupy: obligatoryjne, od których nie ma możliwo-

6 E. Walińska, *Polityka rachunkowości jako narzędzie kształtowania sprawozdania finansowego*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 1031.

7 A. Jarugowa, E. Walińska, *Roczne sprawozdania finansowe – ujęcie księgowo a podatkowe*, ODDK, Gdańsk 1997, s. 23.

8 Dalej zwanym MSR 8.

9 MSR nr 8. Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów, Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1126/2008 z dnia 3 listopada 2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) Nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady, Dz.Urz. UE PL L320 z 29.11.2008 z późn. zm., par. 5.

10 Artykuł 3 ustęp 1 punkt 11 Ustawy z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591).

ści odstępstwa, oraz fakultatywne, czyli takie, w których istnieje możliwość wyboru (por. tabela 1).

Tabela 1. Unormowania dotyczące zasad (polityki) rachunkowości

Charakter	Obligatoryjny	Fakultatywny
Definicja	Są to zasady konieczne, które muszą zostać zachowane, aby jasno i rzetelnie przedstawić obraz danej jednostki. Ich pominięcie będzie oznaczało, że warunek ten nie został spełniony.	W tych obszarach ustawodawca pozostawił jednostce prawo wyboru, aby było możliwe dokładniejsze przedstawienie obrazu działalności.
Wybrane przykłady	<ul style="list-style-type: none"> – Metody wyceny poszczególnych składników aktywów i pasywów – Zasady rachunkowości, między innymi: zasada memoriału, ciągłości i istotności oraz kontynuacji działalności 	<ul style="list-style-type: none"> – Wycena rozchodu zapasów z magazynu – Ustalanie stawek amortyzacyjnych – Prowadzenia ewidencji kosztów i ustalania wyniku (wariant porównawczy lub kalkulacyjny) – Ustalanie roku obrotowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie E. Walińska, *Polityka rachunkowości, błędy lat poprzednich i zmiany szacunków*, [w:] E. Walińska (red.), *Rachunkowość finansowa – ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 291–292.

Nie przewidziano możliwości odstępstwa od zasad rachunkowości, które mają znaczny wpływ na sprawozdanie finansowe, a ich pominięcie lub zmiana doprowadziłyby do niezgodnego z rzeczywistością postrzegania przez jego odbiorców sytuacji finansowej jednostki.

Kluczowe elementy składowe polityki rachunkowości

Zdaniem autorki kluczowym elementem polityki rachunkowości jest wybór metody prezentowania przychodów i kosztów, a więc wariantu rachunku zysków i strat, a tym samym układu, w którym ewidencjonowane będą koszty. Istotne jest zatem określenie, jakich informacji z systemu rachunkowości oczekuje jej kierownictwo i jakimi informacjami chce się podzielić z zewnętrznymi odbiorcami sprawozdań finansowych. W artykule 10 ustawy o rachunkowości zostały określone także inne elementy polityki rachunkowości (por. tabela 2). Podzielono je na cztery obszary, z których każdy posiada większy lub mniejszy wpływ na prezentowane przez jednostkę wyniki działalności.

W literaturze jako element polityki rachunkowości określa się także „koncepcję systemu sprawozdawczości finansowej, określającą między innymi: warianty sporządzania sprawozdań finansowych, stopień ich szczegółowości czy zakres ujawnień fakultatywnych”¹¹.

11 J. Gad, *Komentarz objaśniający – art. 4*, [w:] E. Walińska (red.), *Ustawa o rachunkowości. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 114.

Tabela 2. Składniki polityki rachunkowości

Polityka rachunkowości			
↓	↓	↓	↓
Określenie roku obrotowego	Wybrane przez jednostkę metody wyceny aktywów i pasywów oraz przedstawiania wyniku finansowego	Sposób prowadzenia ksiąg rachunkowych	System do ochrony danych i ich zbiorów

Źródło: opracowanie własne na podstawie artykułu 10 ustęp 1 ustawy o rachunkowości.

Wszystkie spośród wymienionych definicji oraz wykaz elementów, które powinna zawierać polityka rachunkowości wskazują ścisły związek między nią i działalnością jednostki, a także sprawozdaniem finansowym. Zgodnie z artykułem 4 ustawy o rachunkowości jednostka jest zobowiązana do rzetelnego i jasnego prezentowania w nim sytuacji finansowej.

Możliwość wyboru została uwzględniona przez ustawodawcę w celu umożliwienia każdej jednostce lepszego przedstawienia rzeczywistej sytuacji finansowej ze względu na różnorodność prowadzonych działalności i obszarów rynku, na którym działają dane podmioty gospodarcze. Polityka rachunkowości służy zaprezentowaniu jak najbardziej wiernego obrazu działalności jednostki w sprawozdaniu finansowym. W związku z tym należy wybrać najbardziej odpowiednie dla danego podmiotu rozwiązania spośród tych, w których ustawodawca pozostawił taką możliwość¹².

Polityka rachunkowości a kreatywna rachunkowość

W literaturze przedmiotu można zauważyć połączenie polityki rachunkowości z kreatywną księgowością¹³. P. Gut charakteryzuje kreatywną rachunkowość jako „zastosowanie zasad rachunkowości w sposób, który nie jest bezpośrednio wskazany w przepisach”¹⁴. Swoboda w wyborze poszczególnych zasad dozwolonych przepisami prawa oraz chęć przedstawienia innej sytuacji niż rzeczywista może prowadzić do prób zmian sytuacji finansowej prezentowanej w sprawozdaniu finansowym jednostki.

12 Kilka możliwości wyboru przedstawiono w tabeli 1.

13 Na przykład E. Walińska, *Polityka rachunkowości, błędy lat poprzednich...*, op. cit., s. 391.

14 P. Gut, *Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 7.

Manipulowanie wartościami przedstawionymi w sprawozdaniu finansowym jest częściowo ograniczane przez obligatoryjne zachowanie zasady ciągłości. Ustawa nie przewiduje bowiem odstępstwa od tej zasady. W przypadku zmiany polityki rachunkowości jednostka jest zobowiązana przedstawić w informacji dodatkowej jej wpływ na prezentowaną w sprawozdaniu sytuację finansową i majątkową jednostki, a także zachować porównywalność danych pochodzących z poprzedniego okresu sprawozdawczego z danymi bieżącymi. Powinna zatem przekształcić sprawozdanie finansowe z roku obrotowego poprzedzającego rok obrotowy, w którym zastosowano nowe zasady, według tych założeń, zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym¹⁵.

Jednymi z najczęściej wykorzystywanych do manipulowania wynikiem finansowym zasad rachunkowości są zasada ostrożności i zasada współmierności przychodów i kosztów. Może to być spowodowane tym, że wybór jednej z nich, jako przewodniej, prowadzi do odmiennego ujmowania przychodów i kosztów, co z kolei powoduje wykazanie innego wyniku finansowego¹⁶. Wybór ten nie powinien być jednak wykorzystywany do manipulowania przedstawioną w sprawozdaniu sytuacją finansową jednostki, a jedynie do lepszego przedstawienia jej rzeczywistej sytuacji finansowej.

Wpływ zmiany polityki rachunkowości na wartość aktywów oraz wynik finansowy – case study

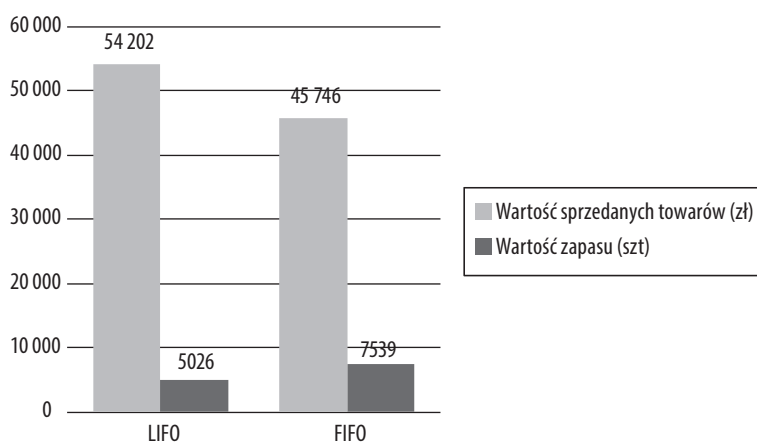
Opisywana jednostka to niewielkie przedsiębiorstwo handlowe, jednak z uwagi na to, że prowadzi działalność w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest zobowiązana do sporządzania rocznego sprawozdania finansowego. Zgodnie z artykułem 45 ustęp 2 ustawy o rachunkowości składają się na nie: bilans, rachunek zysków i strat oraz informacja dodatkowa obejmująca wprowadzenie do sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i objaśnienia. Jednostka ewidencjonuje koszty w układzie rodzajowym, a rachunek zysków i strat sporządza w wariantcie porównawczym. W początkowym okresie jednostka starała się maksymalizować zysk wykazany w rachunku zysków i strat i stosowała wiele uproszczeń dotyczących na przykład wyboru metody amortyzacji zgodnej z przepisami ustawy o podatku docho-

15 D. Krzywda, *Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2013, s. 30.

16 E. Walińska, *Polityka rachunkowości, błędy lat poprzednich...*, op. cit., s. 392.

dowym od osób prawnych. Jednak w związku ze zmianami zachodzącymi na rynku, na którym działa jednostka, jej kierownictwo postanowiło zmienić politykę rachunkowości w celu ostrożniejszej wyceny.

W każdym z opisywanych dalej obszarów zaprezentowano wpływ tych zmian na prezentowane pozycje bilansu oraz rachunku zysków i strat. W związku ze znacznym wzrostem cen jednego gatunku towaru, który był wiodącym w obrocie jednostki, postanowiono wyceniać rozchód zapasów z magazynu, zaczynając od towarów przyjętych najpóźniej (LIFO). Wpłynęło to zarówno na ich wartość wykazaną w bilansie, jak i na wartość sprzedanych towarów prezentowanych w rachunku zysków i strat (por. rysunek 1).

Rysunek 1. Zmiana kosztów i wartości zapasów pod wpływem zmiany polityki rachunkowości
Źródło: opracowanie własne.

Kierownictwo jednostki może dostrzec możliwość sterowania wynikiem finansowym przedsiębiorstwa także przy doborze metody amortyzacji środków trwałych. W tym zakresie pozostawiono wybór spośród czterech metod: liniowej, degresywnej, progresywnej czy jednostek produkcyjnych¹⁷. Warto zauważyć także, że wybór ten wpłynie nie tylko na koszty amortyzacji, ale również na wartość środków trwałych wykazywanych w bilansie, ponieważ jest ona prezentowana w wartości netto, a więc z uwzględnieniem na przykład dokonanych odpisów umorzeniowych. Zmiana metody amortyzacji nie spowoduje, że przekazana informacja okaże się nieprawidłowa. Może jednak

17 Korzyści wynikające ze stosowania wymienionych metod krótko przedstawia na przykład W. Bojanowski, *Szczegółowe zasady wyceny typowych pozycji bilansowych – środki trwałe*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 392.

przyczynić się do tego, że nie będzie w pełni oddawać rzeczywistej sytuacji finansowej i majątkowej jednostki lub przeciwnie – pozwoli lepiej przedstawić ją odbiorcom.

Opisywana jednostka początkowo stosowała liniową metodę amortyzacji z uwagi na łatwiejsze ustalanie zobowiązań podatkowych z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych. Różnice przedstawiono na przykładzie jednego nowo zakupionego środka trwałego o wartości 13 000 zł. Stosując metodę liniową, koszty amortyzacji tej maszyny wyniosłyby 2600 zł. Po zmianie polityki rachunkowości zastosowano metodę degresywną, ponieważ kierownictwo uznało, że lepiej będzie ona odzwierciedlać wartość zużycia środka trwałego w okresie jego użytkowania, z uwagi na wzmożoną w tym czasie produkcję. Zmiana spowodowała, że jednostka wykaże wyższe o 2600 zł koszty amortyzacji oraz niższą o tę samą kwotę wartość środków trwałych. Wpłynęła również na wartość kosztów i majątku w kolejnych okresach sprawozdawczych (por. tabela 3).

Tabela 3. Wpływ zmiany stawki amortyzacji na wartość środków trwałych i koszty w trzech kolejnych latach¹⁸

	Kategoria	Maksymalizacja zysku – metoda liniowa	Ostrożna wycena – metoda degresywna
Rok 1	Amortyzacja roczna	$13\ 000 \cdot 20\% = 2600$	$13\ 000 \cdot 40\% = 5200$
	Wartość netto środków trwałych	$13\ 000 - 2600 = 10\ 400$	$13\ 000 - 5200 = 7800$
Rok 2	Amortyzacja roczna	$13\ 000 \cdot 20\% = 2600$	$13\ 000 \cdot 30\% = 3900$
	Wartość netto środków trwałych	$13\ 000 - 5200 = 7800$	$13\ 000 - 9100 = 3900$
Rok 3	Amortyzacja roczna	$13\ 000 \cdot 20\% = 2600$	$13\ 000 \cdot 20\% = 2600$
	Wartość netto środków trwałych	$13\ 000 - 7800 = 5200$	$13\ 000 - 11\ 700 = 1300$

Źródło: opracowanie własne.

Podobny wpływ na sprawozdanie finansowe będzie miało ustalenie terminu dokonywania odpisów aktualizujących wartość należności (por. tabela 4). Polityka rachunkowości może zawierać informację dotyczącą kwoty i terminu ich dokonania. W tym przypadku przy założeniu przez kierownictwo maksymalizacji zysku jednostka może przewidzieć odpisywanie należności po ich rzeczywistym prawnym przedawnieniu. Może także uwzględnić moż-

¹⁸ Tabela została sporządzona przy założeniu, że posiadane przez jednostkę środki trwałe są najefektywniej wykorzystywane w początkowej fazie, a następnie ich użyteczność ekonomiczna spada. W przypadku ostrożnej wyceny przyjęto odpowiednią metodę, natomiast w przypadku maksymalizacji zysku kierownictwo mogłoby podjąć decyzję o zastosowaniu uproszczenia.

liwość dokonania odpisu w pozostałych okolicznościach dających pewność, że należność nie zostanie otrzymana – nawet jeżeli otrzymanie jej było zagrożone już wcześniej. Natomiast ostrożne podejście będzie wymagało dokonania częściowego odpisu aktualizującego wartość należności, gdy tylko pojawi się zagrożenie niewypłacalności kontrahenta.

Tabela 4. Zmiany wartości kosztów oraz należności pod wpływem odpisów aktualizujących¹⁹

Kategoria	Maksymalizacja zysku	Ostrożna wycena
Pozostałe koszty operacyjne	0	$22\ 000 \cdot 20\% = 4400$
Wartość netto należności	22 000	$22\ 000 - 4400 = 17\ 600$

Źródło: opracowanie własne.

Przyjęto założenie, że w przypadku podejścia maksymalizującego zysk nie wystąpiły przesłanki wystarczające do uznania należności jako niemożliwych do ich otrzymania. Powoduje to, że wartość należności jest prezentowana w pełnej wysokości, a koszty z tego tytułu nie występują. Opisywana jednostka na bieżąco reguluje swoje zobowiązania oraz otrzymuje należności, w związku z tym możliwość zmiany w tym zakresie jest ograniczona.

Podsumowanie

Celem opracowania było przedstawienie istoty polityki rachunkowości i wpływu wprowadzanych w niej zmian na prezentowane w sprawozdaniu finansowym efekty jej działalności. Należy pamiętać, że „sprawozdania finansowe wszystkich jednostek stanowią najbardziej istotny raport finansowy, który jest końcowym produktem systemu rachunkowości. Mogą być podstawowym źródłem informacji nie tylko dla zarządu”²⁰, ale także dla odbiorców zewnętrznych. W opracowaniu wykazano znaczny wpływ polityki rachunkowości na sprawozdanie finansowe, a tym samym na prezentowaną w nim sy-

¹⁹ Tabela przedstawia różne podejścia w przypadku, gdy istnieje możliwość niewypłacalności kontrahenta, który posiada zobowiązania wobec jednostki. Przy założeniu maksymalizacji zysku kierownictwo jednostki oczekuje na wyrok sądu. Natomiast przy ostrożnej wycenie kierownictwo jednostki przewidziało w polityce rachunkowości możliwość zastosowania 20% odpisu należności od kontrahentów zagrożonych niewypłacalnością.

²⁰ S. Jędrzejewski, *Mała i mikro spółdzielnia mieszkaniowa na gruncie uproszczeń w prawie bilansowym i stanowiska Krajowego Komitetu Standardów Rachunkowości*, [w:] A. Jackiewicz, B. Kamińska (red.), *Wybrane problemy zarządcze, rachunkowe i podatkowe w sektorze MSP. Przedsiębiorczość i zarządzanie*, t. XVI, z. 12, cz. II, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź–Warszawa–Brodnica 2015, s. 61.

tuację finansową jednostki. Badania wykazały, że z jej wykorzystaniem możliwa jest zmiana informacji prezentowanych zarówno w rachunku zysków i strat, jak i w bilansie.

W wartościach liczbowych ukazano różnicę między przyjętą maksymalizacją zysku a ostrożnością przy jego ustalaniu. Zostało to zaprezentowane na przykładzie tworzenia odpisów aktualizujących wartość należności oraz wyboru metody amortyzacji. Dodatkowo ukazana została zmiana wartości posiadanych przez jednostkę zapasów na skutek zmiany metody wyceny ich rozchodu.

Rozważania przeprowadzone w poszczególnych punktach i zaprezentowane case study pozwoliły osiągnąć cel opracowania. Istotnym jego ograniczeniem jest to, że zaprezentowano niewielki obszar zmian w polityce rachunkowości. Z uwagi na obszerność tematu nie było możliwości przedstawienia pełnego wpływu zmian w niej zachodzących. Opracowanie wskazuje jednak drogę do przeprowadzenia dalszych badań w tym obszarze.

Bibliografia

- Bojanowski W., *Szczegółowe zasady wyceny typowych pozycji bilansowych – środki trwałe*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- Cebrowska T., *Polityka bilansowa*, [w:] T. Cebrowska (red.), *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Gad J., *Komentarz objaśniający – art. 4*, [w:] E. Walińska (red.), *Ustawa o rachunkowości. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- Gut P., *Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006.
- Jarugowa A., Walińska E., *Roczne sprawozdania finansowe – ujęcie księgowe a podatkowe*, ODDK, Gdańsk 1997.
- Jędrzejewski S., *Mała i mikro spółdzielnia mieszkaniowa na gruncie uproszczeń w prawie bilansowym i stanowiska Krajowego Komitetu Standardów Rachunkowości*, [w:] A. Jackiewicz, B. Kamińska (red.), *Wybrane problemy zarządcze, rachunkowe i podatkowe w sektorze MSP. Przedsiębiorczość i zarządzanie*, t. XVI, z. 12, cz. II, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź–Warszawa–Brodnica 2015.
- Jędrzejewski S., Pyrka N., Ronowska N., *Potrzeby małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie informacji finansowych w kolejnych fazach cyklu życia*, Wydawnictwo SIZ, Łódź 2016.
- Krzywda D., *Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2013.
- MSR nr 8. *Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów*, Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1126/2008 z dnia 3 listopada 2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie

- z rozporządzeniem (WE) Nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady, Dz.Urz. UE PL L320 z 29.11.2008 z późn. zm.
- Słownik języka polskiego, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/polityka.html> [dostęp: 10.06.2016].
- Takáts G., *Charakterystyka polityki rachunkowości w świetle ustawy o rachunkowości i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej*, [w:] M. Wrona, W. Janik (red.), *Polityka rachunkowości w teorii i w praktyce*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591).
- Walińska E., *Polityka rachunkowości, błędy lat poprzednich i zmiany szacunków*, [w:] E. Walińska (red.), *Rachunkowość finansowa – ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- Walińska E., *Polityka rachunkowości jako narzędzie kształtowania sprawozdania finansowego*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.

Rozdział 9

Sprawozdanie finansowe jako miernik rozwoju przedsiębiorstwa

Natalia Ronowska¹

Wprowadzenie

Choć nie jest to całkowicie zgodne z celem przedsiębiorstwa, określanym w naukach ekonomicznych jako wzrost wartości i działanie w długim okresie, właściciele przedsiębiorstwa w momencie jego tworzenia stawiają zazwyczaj jeden bezpośredni cel – maksymalizację zysku. Podobny wymóg stawia otoczenie przedsiębiorstwa, inwestorzy, banki i pożyczkodawcy, którzy wymagają jak najwyższej stopy zwrotu z zainwestowanego kapitału. Aby spełnienie postawionych wymogów było możliwe, przedsiębiorstwo musi stale dostosowywać się do zmiennych warunków otoczenia, rozszerzać rozmiały produkcji oraz gamę oferowanych produktów. Stały rozwój przedsiębiorstwa jest podyktowany również silną konkurencją na rynku. Jego brak lub zbyt wolny postęp może spowodować eliminację przedsiębiorstwa z rynku, a w konsekwencji jego upadłość. Niezbędny jest zatem dostępny dla wszystkich wiarygodny miernik, który pozwoli ocenić postęp rozwoju jednostki.

Sprawozdanie finansowe jako produkt systemu rachunkowości jest głównym źródłem użytecznej informacji o przedsiębiorstwie. Model sprawozdawczości finansowej jest praktycznym narzędziem pozwalającym na uporządkowanie informacji finansowych i szybką analizę danych. Ze względu na różne potrzeby informacyjne jego użytkowników, oferuje ono szeroki zakres danych o przedsiębiorstwie.

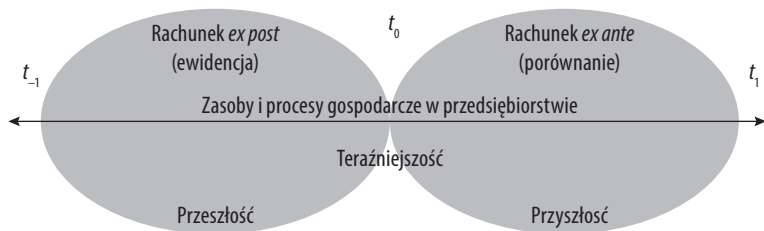
Powstaje pytanie: „Skoro sprawozdanie finansowe jest odwzorowaniem rzeczywistego obrazu ekonomicznego przedsiębiorstwa, to czy może zostać wykorzystane przy ocenie jego rozrostu?”. Wobec tak postawionego pytania celem niniejszego opracowania jest wykazanie, że sprawozdanie finansowe jako produkt systemu informacyjnego może służyć za wiarygodny miernik rozwoju przedsiębiorstwa. Aby osiągnąć tak postawiony cel, przeprowadzona została analiza systemu rachunkowości pod kątem przetwarzania i obiegu in-

¹ Studentka studiów drugiego stopnia, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

formacji ekonomicznej o przedsiębiorstwie oraz oceniona użyteczność informacji płynących z elementów sprawozdania finansowego.

Sprawozdanie finansowe jako końcowy produkt systemu informacyjnego rachunkowości

Rachunkowość jest systemem pomiaru i opisu działalności gospodarczej, dlatego też jako cały system może być różnie rozumiana. Według W. Brzezina, który uwzględnił w skonstruowanej przez siebie definicji bardzo szeroki zakres systemu rachunkowości, jest ona „systemem retro- i prospektywnej informacji gospodarczej, który wykorzystuje wycenione w pieniądzu i bilansujące się ogólnie, szczegółowe dane liczbowe dla ustalenia, planowania i analizy wyników finansowych oraz sytuacji finansowej jednostki gospodarczej”². W tym kontekście rachunkowość tworzy swoisty obraz działalności jednostki, a więc jest głównym dostarczycielem informacji. Wartość informacyjną systemu rachunkowości podkreśla również E. Walińska: „Mimo różnych funkcji, jakie rachunkowość może pełnić w zależności od systemu społeczno-gospodarczego, nadal jako jedyny kompletny i sprawdzalny system jest źródłem informacji pomocnych przy podejmowaniu decyzji ekonomicznych”³. System rachunkowości jest więc złożonym procesem, z którego można uzyskać użyteczne informacje. W. Brzezina podkreślił ponadto, że jest to system retro- (przeszłej) i prospektywnej (przyszłej) informacji – w istocie cały system rachunkowości można podzielić na dwa podsystemy rachunku *ex ante* i *ex post* (por. rysunek 1).

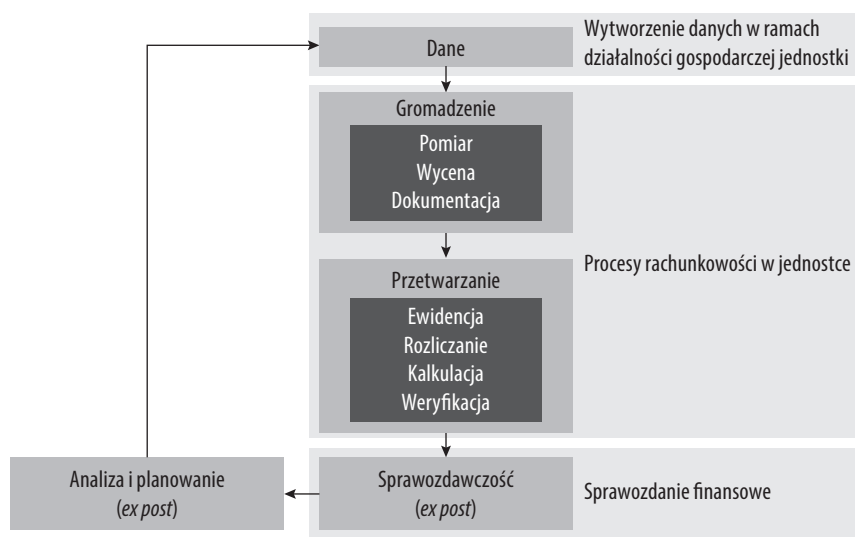
Rysunek 1. Rachunki *ex post* i *ex ante*

Źródło: W. Brzezina, op. cit., s. 30.

² W. Brzezina, *Ogólna teoria współczesnej rachunkowości*, Częstochowskie Wydawnictwo Naukowe przy Wyższej Szkole Zarządzania, Częstochowa 2006, s. 22.

³ E. Walińska, *Międzynarodowe standardy rachunkowości*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006, s. 9.

Należy zauważyć, że punktem scalającym oba podsystemy jest sprawozdanie finansowe, które jest finalnym produktem rachunku *ex post* (czyli zbiorczym zestawieniem ewidencji procesów gospodarczych w jednostce), a jednocześnie podstawowym źródłem informacji potrzebnych do rozpoczęcia procesu planowania w podsystemie *ex ante*. Takie podejście prowadzi do określenia rachunkowości jako pewnego systemu służącego do przetwarzania i prezentacji informacji. S. Skrzywan definiuje rachunkowość jako cały system ewidencji zdarzeń gospodarczych i twierdzi, iż „rachunkowość stanowi system ciągłego w czasie ujmowania, grupowania, prezentowania i interpretowania wyrażonych w pieniądzu i bilansujących się ogólnych danych liczbowych o działalności gospodarczej i sytuacji majątkowej jednostki gospodarczej”⁴. Wszystkie procesy rachunkowości działające w przedsiębiorstwie służą więc przetwarzaniu nagromadzonych danych i stworzeniu z nich użytecznej informacji finansowej (por. rysunek 2).

Rysunek 2. Rachunkowość jako system tworzenia informacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie E. Walińska, *Pojęcie i istota rachunkowości*, [w:] E. Walińska (red.), *Rachunkowość finansowa*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010, s. 21.

Dane wygenerowane w toku działalności gospodarczej (operacje gospodarcze) przekazywane są do systemu rachunkowości, gdzie są gromadzone i przetwarzane. Istotną kwestią na tym etapie systemu informacyjnego jest pomiar zdarzenia gospodarczego. Jego zasadniczym celem jest ustalenie wy-

4 S. Skrzywan, *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE, Warszawa 1968, s. 5.

rażonej w pieniądzu wartości danego zdarzenia gospodarczego. Ponieważ nietrudno zauważyć, że końcowym etapem systemu *ex post* jest sprawozdawczość finansowa, a co za tym idzie – tworzenie sprawozdania finansowego, tak więc właściwy pomiar zdarzeń gospodarczych jest nieodzowny dla przedstawienia rzeczywistej informacji w sprawozdaniu finansowym.

Według E. Walińskiej pomiar dokonywany przez rachunkowość można podzielić na dwa obszary – sytuacji finansowej (płynności) oraz rentowności (zyskowności)⁵. W pierwszym z nich dokonuje się wyceny bilansowej, a co za tym idzie – wyceny wartości majątku i źródeł finansowania (aktywów i pasywów), a zadaniem drugiego jest pomiar wartości wyniku finansowego (zmierzenie wartości przychodów i kosztów). Oznacza to, że skutki pomiaru oddziałują bezpośrednio na sprawozdanie finansowe przez bilans i rachunek zysków i strat, dlatego prawidłowe procesy na etapie gromadzenia i przetwarzania danych mają niebagatelne znaczenie dla użyteczności informacji generowanej z systemu.

System rachunkowości składa się więc z wielu mniejszych podsystemów, które muszą ze sobą korelować, a procesy w ich zachodzące muszą podlegać regułom, które zapewnią, że informacje generowane z systemu są rzetelne i zgodne z rzeczywistością. Regułami tymi są nadrzędne zasady rachunkowości. Z. Messner podkreśla, że nadrzędne zasady rachunkowości stosuje się w celu dostarczenia przez rachunkowość pełnych, rzetelnych i użytecznych informacji o sytuacji majątkowej podmiotu gospodarczego oraz o jego działalności gospodarczej i osiągniętych wynikach finansowych⁶. Z kolei E. Śnieżek zaznacza, że miara użyteczności informacji z systemu rachunkowości jednostki opiera się głównie na stosowaniu przy ewidencji i przetwarzaniu danych w systemie fundamentalnej zasady rachunkowości: wiernego i rzetelnego obrazu (ang. *true and fair view*)⁷. Zgodnie z zasadą wiernego i rzetelnego obrazu system rachunkowości jednostki, a więc wszystkie procesy związane z ewidencją zdarzeń gospodarczych oraz ich przetwarzaniem, jak i sprawozdawczość finansowa, muszą odzwierciedlać rzetelny – a więc rzeczywisty i wiarygodny – obraz stanu majątkowego przedsiębiorstwa. Odzwierciedlenie tej zasady znalazło miejsce również w ustawie o rachunkowości⁸, zobowiązu-

5 E. Walińska, *Pojęcie i istota rachunkowości*, op. cit., s. 20.

6 Z. Messner, *Podstawy rachunkowości*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2003, s. 31.

7 E. Śnieżek, *Zasady rachunkowości*, [w:] E. Śnieżek (red.), *Wprowadzenie do rachunkowości*, Wolters Kluwer Polska, Kraków 2009, s. 130.

8 Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.), artykuł 4 ustęp 1: „jednostki obowiązane są stosować przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, rzetelnie i jasno przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy”.

jąc przedsiębiorstwa do jej stosowania. Takie rozwiązanie zapewnia, że generowane z systemu rachunkowości informacje przedstawiają pełny obraz działalności jednostki, a co za tym idzie – mogą być podstawą do oceny sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa.

Podsystem sprawozdawczości finansowej

Sprawozdawczość finansową w jednostce można wyodrębnić jako osobny podsystem systemu rachunkowości. Ze względu na fakt, iż ilość informacji płynących z systemu rachunkowości może sprawić, że staną się one nieczytelne, a informacje najbardziej istotne zostaną pominięte, sprawozdanie finansowe jest więc wykorzystywane jako praktyczne narzędzie do uporządkowania informacji finansowych⁹. Podsystem sprawozdawczości należy więc rozumieć jako kolejny etap przetwarzania danych finansowych (por. rysunek 3).

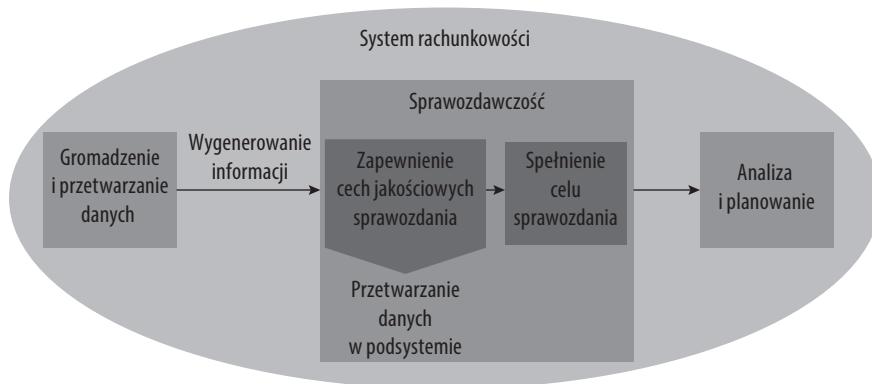
Należy zauważyć, że użyteczność informacji jest kreowana i maksymalizowana na etapie przetwarzania danych w podsystemie, a więc zależy w głównej mierze od zapewnienia cech jakościowych, spełnienia kryteriów uznania i wyceny składników tworzących sprawozdanie finansowe¹⁰. Spełnienie cech jakościowych sprawozdania finansowego determinuje maksymalizację użyteczności zawartych w nim informacji oraz decyduje o tym, w jaki sposób zostaną one odebrane przez użytkowników. Zapewnienie zrozumiałości, istotności, wiarygodności i porównywalności danych zawartych w sprawozdaniu finansowym jest kluczem do zachowania jego celu. Jednostka musi zapewnić, że informacje, które zostały użyte do skonstruowania sprawozdania finansowego, są:

- 1) **zrozumiałe** – co oznacza, że użytkownik posiadający wiedzę o procesach gospodarczych oraz rachunkowości powinien być w stanie zrozumieć i zinterpretować podaną informację;
- 2) **istotne** – czyli sprawozdanie powinno zawierać informacje przydatne, mogące istotnie wpływać na decyzje ekonomiczne użytkowników;
- 3) **wiarygodne** – czyli takie informacje, które są obiektywne, bezstronne, kompletne i nie zawierają istotnych błędów;

9 G. Świdorska, *Wstęp*, [w:] G. Świdorska, W. Więclaw (red.), *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, Difin, Warszawa 2008, s. XVI.

10 G. Świdorska, *Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji*, [w:] G. Świdorska, W. Więclaw (red.), *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, Difin, Warszawa 2008, s. 2–5.

- 4) **porównywalne** – co oznacza, że sprawozdanie finansowe powinno być skonstruowane w taki sposób, by możliwe było porównanie danych z inną jednostką lub z danymi z poprzedniego okresu.

Rysunek 3. Sprawozdawczość finansowa jako podsystem systemu rachunkowości
Źródło: opracowanie własne.

Spełnienie cech jakościowych jest podyktowane nadrzędnym celem sprawozdania finansowego. Cel sporządzania sprawozdania finansowego określają ustawa o rachunkowości i Międzynarodowe Standardy Rachunkowości. Ustawa o rachunkowości określa go pośrednio, odwołując się do jednej z nadrzędnych zasad rachunkowości: „sprawozdanie finansowe przedstawia rzetelnie i jasno sytuację majątkową i finansową, jak też wynik finansowy jednostki”¹¹, natomiast MSR 1 rozszerza tę definicję, jasno określając sprawozdanie finansowe jako: „uporządkowane przedstawienie sytuacji finansowej i finansowych wyników działalności jednostki. Celem sprawozdań finansowych o ogólnym przeznaczeniu jest dostarczanie informacji na temat sytuacji finansowej, finansowych wyników działalności i przepływów środków pieniężnych jednostki, które są użyteczne dla szerokiego kręgu użytkowników przy podejmowaniu przez nich decyzji gospodarczych. Ponadto sprawozdanie finansowe przedstawia wyniki zarządzania przez kierownictwo powierzonymi mu zasobami”¹². Biorąc pod uwagę funkcje, jakie powinno spełniać sprawozdanie finansowe oraz jego cel określony w ustawie i MSR, można za-

11 Artykuł 65 ustęp 1 ustawy o rachunkowości.

12 Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1. Prezentacja sprawozdań finansowych, [w:] Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) obejmujące Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR) oraz Interpretacje według stanu na dzień 1 stycznia 2007 r., SKwP i IASB, Warszawa 2007, L320/4, par. 7.

tem określić, że **nadrzędnym celem sporządzania sprawozdań jest dostarczanie użytecznej informacji o jednostce.**

Sprawozdanie finansowe jest więc odzwierciedleniem działalności jednostki z całego okresu, a jednocześnie wstępem do planowania dalszych działań biznesowych lub podejmowania bieżących decyzji, jako wiarygodne źródło ogólnodostępnej, porównywalnej informacji finansowej o przedsiębiorstwie.

Elementy sprawozdania finansowego i ich wartość informacyjna w ocenie rozwoju przedsiębiorstwa

Elementy sprawozdania finansowego stanowią podstawę analizy finansowej przedsiębiorstwa. Jako zbiór przetworzonych informacji przedstawiających rzeczywiste skutki transakcji gospodarczych przeprowadzonych w jednostce w danym okresie¹³ może być również wykorzystane do oceny rozwoju przedsiębiorstwa. Zgodnie z ustawą o rachunkowości podstawowymi elementami wchodzącymi w zakres sprawozdania finansowego odnoszący się do małych jednostek¹⁴ prowadzących księgi rachunkowe są bilans, rachunek zysków i strat i informacja dodatkowa.

Bilans

Bilans jednostki gospodarczej w sprawozdaniu finansowym składa się z dwóch podstawowych elementów: składników majątku (aktywów) i źródeł ich finansowania (pasywów). Aktywa określają sytuację majątkową podmiotu w danym dniu; stanowią realną stronę bilansu¹⁵. W aktywach jest odzworowana rzeczywistość gospodarcza podmiotu w odniesieniu do stanu jego po-

13 E. Śniezek, *Polskie regulacje prawne w zakresie rachunkowości – Ustawa o rachunkowości*, [w:] E. Śniezek (red.), *Wprowadzenie do rachunkowości*, Wolters Kluwer Polska, Kraków 2009, s. 244.

14 Małe jednostki to jednostki, które w roku obrotowym, za który sporządza się sprawozdanie finansowe oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy nie osiągnęły dwóch z następujących trzech wielkości: średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło nie więcej niż 50 osób, suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego w walucie polskiej nie przekroczyła równowartości 2 000 000 euro, przychody netto ze sprzedaży produktów i towarów oraz operacji finansowych w walucie polskiej nie przekroczyły równowartości 4 000 000 euro – artykuł 50 ustęp 2 ustawy o rachunkowości. Artykuł ten nie ma zastosowania do banków, zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji. Jednostki większe (w tym średnie) mogą być zobowiązane do sporządzania dodatkowo rachunku przepływów pieniężnych i zestawienia zmian w kapitałach (funduszach) własnych.

15 E. Walińska, *Składniki sprawozdania finansowego i ich charakterystyka*, [w:] E. Walińska (red.), *Rachunkowość finansowa*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011, s. 98.

siadania. Określają zatem wartość składników przedsiębiorstwa, a ich wzrost jest zgodny z realizacją głównego celu przedsiębiorstwa, który w naukach ekonomicznych jest określany jako wzrost wartości przedsiębiorstwa dla właścicieli. Z drugiej strony użytkownik sprawozdania finansowego po jego analizie uzyskuje informację na temat źródeł finansowania tych aktywów, w tym czy były one finansowane ze źródeł własnych, czyli z kapitału właścicieli (kapitał własny), czy obcych (zobowiązania). Ocenę wartości aktywów finansowanych kapitałem własnym, jako wskaźnik wartości jednostki, można więc uznać za kluczowy miernik rozwoju przedsiębiorstwa.

Rachunek zysków i strat

Rachunek zysków i strat dostarcza informacji o wygospodarowanym wyniku finansowym i jego składowych¹⁶. Celem jego sporządzania jest zatem wykazanie wypracowanego wyniku ze wskazaniem, z jakich źródeł i obszarów działalności pochodzi. Wynik finansowy stanowi różnicę między powstałymi i uprawdopodobnionymi korzyściami ekonomicznymi o wiarygodnie określonej wartości a uprawdopodobnionymi zmniejszeniami korzyści powstałych w okresie sprawozdawczym o wiarygodnie określonej wartości, czyli różnicę między przychodami a kosztami powstałymi w okresie¹⁷. Element ten określa zatem jedynie wynik finansowy przedsiębiorstwa, nie może być więc uznany za miernik rozwoju przedsiębiorstwa. Z drugiej strony dodatni wynik finansowy wskazuje na źródło, z którego jednostka może czerpać środki na powiększanie majątku, element ten można zatem określić jako miernik możliwości rozwoju przedsiębiorstwa.

Informacja dodatkowa

Informacja dodatkowa zawiera dwie podgrupy informacyjne: wprowadzenie do sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i objaśnienia. Jest to obligatoryjny element każdego sprawozdania finansowego dla każdej jednostki prowadzącej księgi rachunkowe¹⁸. W informacji dodatkowej gromadzone są istotne dane nieujęte w innych elementach sprawozdania finansowego oraz objaśnienia niezbędne do tego, by sprawozdanie przedstawiało jasno

16 G. Świdarska, *Rachunek zysków i strat*, [w:] G. Świdarska, W. Więclaw (red.), *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, Difin, Warszawa 2008, s. 2–22.

17 W. Gabrusewicz, *Sprawozdawczość i analiza finansowa przedsiębiorstwa*, Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości, Poznań 2009, s. 117.

18 Artykuł 45 ustęp 2 punkt 3 ustawy o rachunkowości.

i rzetelnie sytuację finansową jednostki. Ze względu na fakt, że informacja dodatkowa jest uzupełnieniem informacji zawartych w bilansie i innych elementach sprawozdania, może być również uznana za źródło danych o rozwoju jednostki.

Poza podstawowymi elementami sprawozdania finansowego jednostka może lub jest prawnie zobowiązana¹⁹ rozszerzyć sprawozdanie finansowe o dodatkowe elementy, takie jak zestawienie zmian w kapitale własnym i rachunek przepływów pieniężnych.

Zestawienie zmian w kapitale własnym

Zestawienie zmian w kapitale własnym dostarcza informacji o zmianach, które zaszły w okresie sprawozdawczym w poszczególnych składnikach kapitału własnego. Dokładniej, celem sporządzania zestawienia zmian w kapitale własnym jest dostarczenie użytkownikowi sprawozdania finansowego informacji pozwalających na analizę struktury i dynamiki zmian poszczególnych składników kapitału własnego oraz skutków niektórych zdarzeń gospodarczych odniesionych bezpośrednio na kapitał z pominięciem rachunku zysków i strat²⁰. Zwiększenie poziomu kapitału własnego może świadczyć o rozwoju jednostki. Z drugiej strony jednostka może również rozwijać się, finansując swój rozwój kapitałem obcym, co nie jest zgodne z celem przedsiębiorstwa. Informacje zawarte w zestawieniu zmian w kapitale własnym nie mogą być zatem uznane za bezpośredni miernik rozwoju przedsiębiorstwa – pod względem oceny jego rozwoju może być pomocny jedynie pośrednio.

Rachunek przepływów pieniężnych

Celem sporządzania rachunku przepływów pieniężnych jest dostarczanie informacji o zdolności jednostki do generowania dodatnich strumieni pieniężnych²¹. Danymi do jego sporządzenia są wszystkie wpływy i wydatki w jednostce, pogrupowane na trzy obszary działalności: operacyjną, inwestycyjną i finansową. Podział ten jest niezbędny do dostarczenia pełnej i rzetelnej in-

19 Obowiązkowi takiemu podlegają jednostki, które według ustawy o rachunkowości (art. 65 ust. 1) podlegają obowiązkowi badania i ogłaszania sprawozdań finansowych.

20 J. Koniecki, *Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym*, [w:] A. Cicha, A. Kędzierska (red.), *Sporządzanie sprawozdania finansowego i zamknięcie ksiąg rachunkowych*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007, s. 67.

21 G. Świdarska, *Rachunek przepływów pieniężnych*, [w:] G. Świdarska, W. Więclaw (red.), *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, Difin, Warszawa 2008, s. 2–27.

formacji, ponieważ ukazuje, które rodzaje działalności generują środki pieniężne, a które je pochłaniają oraz jakie są finansowe relacje między poszczególnymi działaniami. Element ten dostarcza więc informacji jedynie w ujęciu gotówkowym. Jego wartość informacyjna w ocenie rozwoju przedsiębiorstwa jest duża, ponieważ wyższy poziom gotówki umożliwia postęp rozwoju przedsiębiorstwa. Element ten umożliwia również ocenę zmian w składnikach majątku, co także jest znaczącym miernikiem rozwoju.

Każdy element sprawozdania finansowego jest więc nośnikiem istotnej informacji o przedsiębiorstwie. Użytkownik nie tylko otrzymuje informację o tym, jaka jest sytuacja finansowa przedsiębiorstwa, ale również jaki jest pomiar jego dokonań w danym okresie. Dane zawarte w elementach sprawozdania finansowego są ściśle związane z systemem rachunkowości w jednostce, a więc ze zdarzeniami gospodarczymi, które w niej zachodzą. Sprawozdanie finansowe ukazuje zależność między wartością majątku (aktywami i pasywami bilansu) a realizowanymi procesami gospodarczymi (kosztami i startami oraz przychodami i zyskami rachunku zysków i strat)²², dlatego stanowi wiarygodny miernik rozwoju przedsiębiorstwa. Należy jednak zaznaczyć, że kluczowym elementem sprawozdania finansowego, pozwalającym ocenić rozwój przedsiębiorstwa, jest bilans.

Podsumowanie

Pojęcie rozwoju przedsiębiorstwa jest bardzo szerokie. W zależności od specyfiki branży i kategorii jego interesariuszy można wybrać różne wskaźniki pomiaru rozwoju gospodarczego przedsiębiorstwa. Mogą to być dochody uzyskiwane z podstawowej działalności jednostki, wielkość jej majątku czy zdolność do generowania dodatnich strumieni pieniężnych. Sprawozdanie finansowe, którego celem jest dostarczanie użytecznych informacji o jednostce, jest więc miarodajnym źródłem danych potrzebnych do analizy sytuacji ekonomicznej. Z jednej strony sprawozdanie jest produktem systemu rachunkowości, gdzie zdarzenia gospodarcze są gromadzone, weryfikowane i wyceniane, a z drugiej strony wyodrębniony został podsystem sprawozdawczości finansowej, w którym informacje są porządkowane i klasyfikowane. Ponadto w podsystemie tym zapewniane są cechy jakościowe sprawozdań, które przede wszystkim mają gwarantować maksymalizację użyteczności informacji, ale również zapewniają porównywalność sprawozdań, nie tylko w ramach

22 D. Krzywda, *Istota, cel i podstawy rewizji sprawozdań finansowych*, [w:] D. Krzywda (red.), *Rewizja sprawozdań finansowych*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2012, s. 26.

jednostki w określonym czasie, ale i między różnymi jednostkami, niezależnie od branży czy wielkości. Procesy te zapewniają, że informacja końcowa, przedstawiona użytkownikowi sprawozdania, zwłaszcza w bilansie, odzwierciedla rzeczywisty obraz sytuacji jednostki i stanowi wiarygodny i ogólnodostępny miernik rozwoju przedsiębiorstwa.

Bibliografia

- Brzezin W., *Ogólna teoria współczesnej rachunkowości*, Częstochowskie Wydawnictwo Naukowe przy Wyższej Szkole Zarządzania, Częstochowa 2006.
- Gabruszewicz W., *Sprawozdawczość i analiza finansowa przedsiębiorstwa*, Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości, Poznań 2009.
- Koniecki J., *Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym*, [w:] A. Cicha, A. Kędzierska (red.), *Sporządzanie sprawozdania finansowego i zamknięcie ksiąg rachunkowych*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.
- Krzywda D., *Istota, cel i podstawy rewizji sprawozdań finansowych*, [w:] D. Krzywda (red.), *Rewizja sprawozdań finansowych*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2012.
- Messner Z., *Podstawy rachunkowości*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2003.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 1. Prezentacja sprawozdań finansowych, [w:] Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) obejmujące Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR) oraz Interpretacje według stanu na dzień 1 stycznia 2007 r., SKwP i IASB, Warszawa 2007, L320/4.
- Skrzywan S., *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE, Warszawa 1968.
- Śnieżek E., *Polskie regulacje prawne w zakresie rachunkowości – Ustawa o rachunkowości*, [w:] E. Śnieżek (red.), *Wprowadzenie do rachunkowości*, Wolters Kluwer Polska, Kraków 2009.
- Śnieżek E., *Zasady rachunkowości*, [w:] E. Śnieżek (red.), *Wprowadzenie do rachunkowości*, Wolters Kluwer Polska, Kraków 2009.
- Świdarska G., *Rachunek przepływów pieniężnych*, [w:] G. Świdarska, W. Więclaw (red.), *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, Difin, Warszawa 2008.
- Świdarska G., *Rachunek zysków i strat*, [w:] G. Świdarska, W. Więclaw (red.), *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, Difin, Warszawa 2008.
- Świdarska G., *Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji*, [w:] G. Świdarska, W. Więclaw (red.), *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, Difin, Warszawa 2008.
- Świdarska G., *Wstęp*, [w:] G. Świdarska, W. Więclaw (red.), *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, Difin, Warszawa 2008.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.).
- Walińska E., *Międzynarodowe standardy rachunkowości*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- Walińska E., *Pojęcie i istota rachunkowości*, [w:] E. Walińska (red.), *Rachunkowość finansowa*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.
- Walińska E., *Składniki sprawozdania finansowego i ich charakterystyka*, [w:] E. Walińska (red.), *Rachunkowość finansowa*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.

Rozdział 10

Informacyjna funkcja sprawozdań finansowych, ich istota i cel

Adrianna Jaśkowiak¹

Wprowadzenie

Rachunkowość odgrywa istotną rolę w działalności każdej jednostki gospodarczej, stanowiąc główne źródło informacji o majątku przedsiębiorstwa, jego kapitale, a także wynikach z działalności gospodarczej. Na współczesną rachunkowość, postrzeganą jako systemem informacyjny, charakteryzującą się uniwersalnością oraz elastycznością², składają się rachunkowość finansowa i rachunkowość zarządcza. Sprawozdawczość finansowa jest jednym z elementów rachunkowości finansowej, której efektem działań jest opracowanie sprawozdania finansowego.

Sprawozdanie finansowe stanowi główne źródło informacji o działalności jednostki. Dostarcza dane niezbędne użytkownikom wewnętrznym do zarządzania jednostką, a także stanowi podstawę do analizy działalności organizacji dla użytkowników zewnętrznych. Z tego powodu forma, reguły sporządzania oraz procedury badania są ściśle określone przez ustawę o rachunkowości oraz Międzynarodowe Standardy Rachunkowości i Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej.

Celem opracowania jest określenie zakresu, sposobu prezentacji oraz rzetelności przedstawionych informacji sprawozdania finansowego. Zakres informacji został podzielony na grupy użytkowników, które wykazują różne zainteresowanie prezentowanymi danymi oraz na jego poszczególne elementy, czyli bilans, rachunek zysków i strat, zestawienie zmian w kapitale własnym, rachunek przepływów pieniężnych i informację dodatkową.

¹ Absolwentka studiów pierwszego stopnia, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

² M. Bąk, *Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi*, Print Group Daniel Krzanowski, Szczecin 2006, s. 14.

Jakość informacji płynąca ze sprawozdań finansowych

Zgodnie ze stanowiskiem S. Skrzywana sprawozdanie finansowe zawiera „zestawy celowo wybranych danych liczbowych, wynikających z księgowości i kalkulacji, a dotyczących przebiegu i rezultatów finansowych działalności jednostki i jej sytuacji finansowej”³. Zdaniem K. Sawickiego sprawozdawczość obejmuje „podstawowe informacje liczbowe, charakteryzujące zasoby, działalność gospodarczą i finansową oraz osiągnięte wyniki”⁴. Natomiast według W. Gabrusewicza „sprawozdawczość jest najważniejszym, końcowym produktem prac rachunkowych”, a jej podstawowym celem jest „zaspokojenie potrzeb informacyjnych szerokiego kręgu odbiorców”⁵. Sprawozdanie finansowe stanowi zatem źródło informacji o sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstw. Informacje te adresowane są zarówno do użytkowników wewnętrznych, jak i zewnętrznych (por. tabela 1).

Tabela 1. Użytkownicy informacji płynących ze sprawozdań finansowych

Użytkownicy sprawozdań finansowych	
Użytkownicy wewnętrzni	Użytkownicy zewnętrzni
<ul style="list-style-type: none"> – Kierownictwo jednostki – Pracownicy 	<ul style="list-style-type: none"> – Inwestorzy – Darczyńcy w przypadku fundacji i stowarzyszeń – Organy kontroli zewnętrznej – Kontrahenci – Kredytodawcy – Społeczeństwo

Źródło: opracowanie własne na podstawie I. Olchowicz, A. Tłaczała, *Sprawozdawczość finansowa*, Difin, Warszawa 2004, s. 16–18.

Do optymalnego i skutecznego zarządzania jednostką niezbędne jest pozyskanie aktualnej informacji o działalności oraz zasobach majątkowych i finansowych. Zdaniem H.R. Antona „podstawowym celem sprawozdań finansowych jest dostarczenie informacji dla decyzji ekonomicznych”⁶. Sprawozdania finansowe, jako efekt końcowy rachunkowości, przedstawiają bowiem istotne aspekty rzeczywistości gospodarczej, prezentując skutki zdarzeń

3 S. Skrzywan, *Mała encyklopedia rachunkowości*, PWE, Warszawa 1964, s. 731.

4 K. Sawicki, *Rachunkowość finansowa*, PWE, Warszawa 1999, s. 365.

5 W. Gabrusewicz, *Sprawozdawczość finansowa*, Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości w Poznaniu, Poznań 2005, s. 11–12.

6 H.R. Anton, *Objectives of Financial Accounting: Review and Analysis*, [w:] E. Walińska, *Zasady wyceny bilansowej i ustalania wyniku zgodnie ze znowelizowaną Ustawą o rachunkowości*, Centrum Controllingu i Analiz Ekonomicznych, Łódź 2002, s. 69.

ekonomicznych. Zgodnie z szacunkami E. Nowaka „rachunkowość dostarcza około 70% informacji wykorzystywanych w procesie zarządzania przedsiębiorstwem, należy ją zatem uznać za podstawowe źródło informacji ekonomicznych jednostek”⁷. Przyjmuje się więc, że nadrzędnym celem sprawozdań finansowych jest dostarczenie użytkownikom wewnętrznym, takim jak zarząd i kierownicy, informacji potrzebnych do zarządzania organizacją i podejmowania kluczowych decyzji gospodarczych.

Pracownicy zainteresowani są głównie sytuacją finansową jednostki oraz jej zdolnością do wypłaty wynagrodzeń, a także informacją o pozycji jednostki na rynku. Ważne może okazać się również wykazanie danych lub oznak potwierdzających kontynuację działalności pracodawcy, które będą miały odzwierciedlenie w stabilizacji zatrudnienia.

Zarówno obecni, jak i potencjalni inwestorzy danej jednostki zainteresowani są informacjami, które pozwalają ocenić opłacalność lokat kapitałowych, sprawność działania jednostki oraz jej strategię rozwojową, a także stopień ryzyka zawiązanego z zainwestowaniem kapitału w daną jednostkę⁸. Informacje te umożliwiają podjęcie decyzji o nabyciu, sprzedaży lub utrzymaniu lokat terminowych, a także umożliwiają ocenę zdolności jednostki do wypłaty dywidend.

Specyficznymi użytkownikami informacji płynących ze sprawozdań są stowarzyszenia oraz fundacje, które – prowadząc działalność użyteczną społecznie – nie działają w celu osiągnięcia zysku. Ich majątek wspierany jest przede wszystkim przez darowizny oraz składki członkowskie⁹. Informacje zawarte w ich sprawozdaniu finansowym sprzyjają kontroli prowadzonej działalności, a tym samym rozliczeniu zarządu z odpowiedzialności za powierzony mu kapitał, dlatego ważne jest, aby działalność oraz sytuacja finansowa jednostki była przedstawiona przejrzysto i jasno.

Organy kontroli zewnętrznej weryfikują głównie poprawność ewidencji kosztów¹⁰ oraz terminowość i poprawność prowadzenia ksiąg rachunkowych i wywiązywania się ze swoich zobowiązań podatkowych. Istotną informacją dla tych użytkowników mogą być także dane o alokacji zasobów przedsiębiorstwa.

7 E. Wiszniowski, *Koncepcja skorygowanej ceny nabycia i jej wpływ na pozycję sumy bilansowej*, [w:] E. Nowak, M. Nieplowicz (red. nauk.), *Instrumenty zarządzania kosztami i dokonaniami*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2012, nr 252, s. 533.

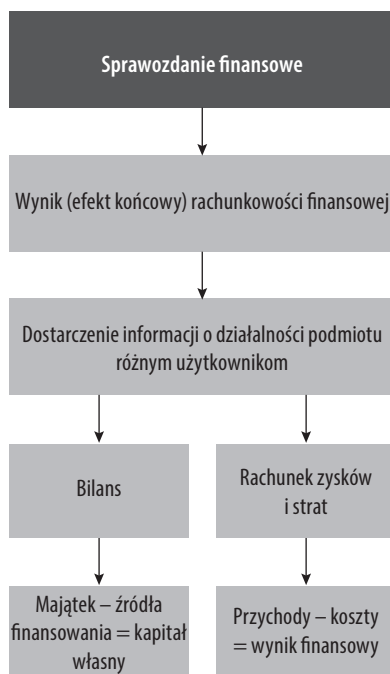
8 W. Gabrusewicz, op. cit., s. 20.

9 R. Nawrocki, *Rachunkowość fundacji i stowarzyszeń*, ODDK, Gdańsk 2016, s. 15.

10 Ibidem.

Kontrahenci jednostki gospodarczej zainteresowani są jej rentownością i płynnością finansową, a także możliwością zawierania w bliższej i dalszej przyszłości transakcji handlowych¹¹.

Również kredytodawcy zwracają uwagę na rentowność jednostki, a także na jej zdolność do terminowego regulowania zobowiązań wynikających z udzielonego przez nich kredytu lub pożyczki.

Rysunek 1. Podstawowe składniki sprawozdawczości finansowej

Źródło: E. Walińska, J. Stępień-Andrzejewska, *Podstawowe składniki sprawozdania finansowego – bilans i rachunek zysków i strat*, [w:] B. Wawrzyńczak-Jędryka (red.), *Meritum Rachunkowość. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2005, s. 1380.

Jako zbiór informacji o dokonaniach jednostki i jej sytuacji finansowej sprawozdania finansowe mogą być rozumiane w wąskim i szerokim zakresie¹². W pierwszym przypadku wyróżnia się dwa podstawowe elementy sprawozdania finansowego: bilans oraz rachunek zysków i strat (por. rysunek 1),

11 I. Olchowicz, *Sprawozdawczość finansowa według standardów krajowych i międzynarodowych*, [w:] I. Olchowicz, A. Tłaczała, *Sprawozdawczość finansowa według krajowych i międzynarodowych standardów*, Difin, Warszawa 2008, s. 23.

12 E. Walińska, *Sprawozdania finansowe – istota, struktura i zakres informacyjny*, [w:] E. Walińska (red.), *Zasady wyceny bilansowej i ustalania wyniku*, Centrum Controllingu i Analiz Ekonomicznych Sp. z o.o., Łódź 2002, s. 70.

a w szerszym zakresie dodatkowo wyróżnia się zestawienie zmian w kapitale własnym, rachunek przepływów pieniężnych oraz informację dodatkową.

Bilans od początku swego istnienia był „podstawowym urządzeniem księgowym i znaczenie to zachował na stałe”¹³. Również K. Sawicki uważa, że „bilans uznawany jest za najważniejszą część sprawozdania finansowego”¹⁴. Przedstawia on majątek przedsiębiorstwa, źródła jego finansowania oraz wynik finansowy na dzień bilansowy. Zgodnie z podejściem majątkowym najważniejszą częścią bilansu jest majątek, a źródła jego finansowania są rzeczą wtórną. Natomiast podejście własnościowe eksponuje głównie prawa właścicieli do majątku¹⁵. Głównymi składnikami bilansu, sporządzanymi na podstawie danych z ewidencji księgowej, są aktywa i pasywa, które dzielą się na podgrupy i kolejne pozycje bilansowe. Sumy wartości grup ze strony aktywów i pasywów muszą być sobie równe, stanowiąc tym samym sumę bilansową. Bilans występuje w podwójnej roli, stanowiąc dokument księgowy oraz element sprawozdania finansowego¹⁶. Jako dokument księgowy bilans powinien charakteryzować się między innymi:

- 1) określeniem nazwy jednostki,
- 2) podaniem dnia bilansowego,
- 3) wyszczególnieniem składników aktywów i pasywów zgodnie z ustawą o rachunkowości,
- 4) datą sporządzenia,
- 5) podpisami osób upoważnionych, czyli osoby sporządzającej i kierownika jednostki.

W celu zwiększenia wartości informacyjnej i umożliwienia porównania działań jednostki na przestrzeni lat w bilansie prezentuje się dane na koniec bieżącego okresu oraz dane na koniec poprzedniego okresu. Interpretacja bilansu pozwala na określenie wielkości i szybkości osiągniętych zysków oraz informuje o stopniu niezależności finansowej¹⁷, a tym samym o ogólnym stanie finansowym i majątkowym jednostki.

Rozwinięciem wyniku bilansowego jest rachunek zysków i strat. Mierzy on efekty dokonań jednostki w określonym czasie, a więc jest źródłem infor-

13 E. Wojciechowski, *Zarys rozwoju rachunkowości w dawnej Polsce*, PWN, Warszawa 1964, s. 184.

14 K. Sawicki, op. cit., s. 373.

15 W. Gabrusewicz, op. cit., s. 33–41.

16 Ibidem.

17 A. Linowska, *Informacyjna funkcja rachunkowości w gospodarce współczesnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2008, s. 131–132.

macji o rezultatach działalności przedsiębiorstwa¹⁸. Wykazuje się w nim pozycje dotyczące osiągniętych przychodów i zysków oraz poniesionych kosztów i strat, podzielonych na poszczególne obszary działalności.

Rachunek zysków i strat może być sporządzony w wariantcie porównawczym lub kalkulacyjnym, a decyzję o wyborze wariantu podejmuje kierownik jednostki. Cechą wspólną obu wariantów jest podzielenie przychodów i kosztów na działalność operacyjną, pozostałą działalność operacyjną, działalność finansową i obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego. Sposoby prezentacji pozostałej działalności operacyjnej, działalności finansowej oraz obowiązkowych obciążeń są w obu wariantach takie same. W wariantcie kalkulacyjnym koszty działalności operacyjnej ujmuje się zgodnie z ich funkcją, czyli w formie kosztów wytworzenia sprzedanych produktów, kosztów ogólnego zarządu i kosztów sprzedaży. Wariant porównawczy charakteryzuje się przedstawianiem kosztów zgodnie z układem rodzajowym, rozróżniając między innymi koszty: zużycia materiałów i energii, amortyzacji czy wynagrodzenia. Wynik finansowy jednostki jest ustalany przez porównanie ze sobą przychodów i kosztów ze wszystkich segmentów działalności wraz z uwzględnieniem obowiązkowych obciążeń. Tak obliczony wynik finansowy wykazywanych jest w bilansie jako zysk lub strata netto. Obie wersje rachunku zysków i strat pozwalają na ustalenie wyniku finansowego tej samej wartości.

Jako dodatkowe elementy w szerokim pojmowaniu sprawozdań finansowych wyróżnia się rachunek przepływów pieniężnych, zestawienie zmian w kapitale własnym oraz informację dodatkową. Z obowiązku sporządzania rachunku przepływów pieniężnych i zestawienia zmian w kapitale własnym zwolnione są jednostki niepodlegające obowiązkowi corocznego badania sprawozdania finansowego.

Celem rachunku przepływów pieniężnych jest uzyskanie oceny możliwości jednostki do generowania środków pieniężnych oraz jej potrzeb względem ich wykorzystania. Jest zatem analitycznym rozwinięciem informacji o zmianie stanu środków pieniężnych w bilansie¹⁹. Sporządzanie rachunku przepływów pieniężnych oparte jest na metodzie kasowej – oznacza to, że wykazuje się w nim wyłącznie zrealizowane rozchody i przychody środków pieniężnych z działalności operacyjnej, inwestycyjnej i finansowej. Zależnie od decyzji podjętej przez kierownika jednostki rachunek przepływów pieniężnych może być sporządzony metodą bezpośrednią lub pośrednią. Działalność in-

18 B. Bek-Gaik, *Sprawozdawczy wymiar rachunku wyników w warunkach globalnego rynku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013, s. 29.

19 B. Micherda, *Podstawy rachunkowości. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 251.

westycyjna i finansowa sporządzana jest w obu wariantach jednakowo, zgodnie z metodą bezpośrednią, a różnica między tymi metodami widoczna jest w przepływach pieniężnych z działalności operacyjnej. Metoda bezpośrednia skupia się na przedstawieniu w poszczególnych kategoriach wpływów i wydatków z działalności operacyjnej. Wybór drugiego wariantu polega natomiast na eliminacji z wyniku finansowego operacji bezgotówkowych oraz na dodaniu transakcji gotówkowych, które nie zostały uwzględnione wcześniej w wyniku finansowym.

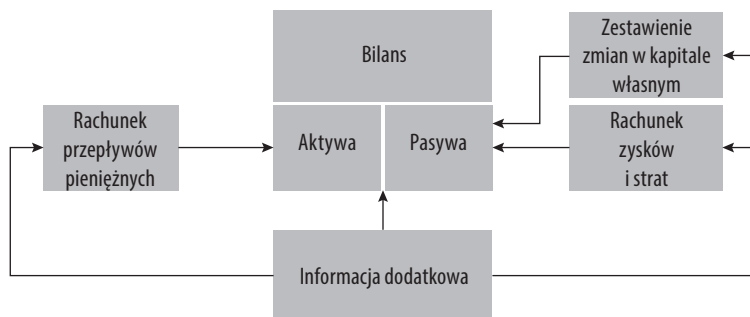
Sprawozdanie z kapitału własnego rozwija bilansową stronę pasywów przez przedstawienie poszczególnych pozycji kapitału własnego, a także ich dokładniejszy opis. W kapitale własnym można wyróżnić zmiany wynikające z podjętych przez właścicieli kapitału decyzji, które nie stanowią przychodu ani kosztu oraz takich decyzji, które wynikają bezpośrednio z zasad rachunkowości, w postaci przychodów lub kosztów kapitałowych. Zmiany poszczególnych pozycji w sprawozdaniu wykazywane są za bieżący i poprzedni okres sprawozdawczy. Ocenie przez użytkowników podlegają zmiany zachodzące w prawach właścicieli przedsiębiorstwa, którym przedmiotowo odpowiadają aktywa netto. Zestawienie stanowi więc źródło do analizy struktury oraz dynamiki aktywów netto²⁰.

Funkcję uzupełniającą do pozostałych elementów sprawozdania finansowego stanowi informacja dodatkowa. Jest ona opisową częścią zawierającą istotne dane i objaśnienia niezbędne przy rzetelnym i jasnym prezentowaniu sytuacji finansowej i majątkowej jednostki. Informacja dodatkowa pełni funkcję uzupełniającą i rozszerzającą w sprawozdaniu finansowym²¹. Pierwsza funkcja przejawia się przez przedstawianie danych uzupełniających i wyjaśniających, odnosząc się do poszczególnych pozycji, głównie w bilansie i rachunku zysków i strat. Funkcja rozszerzająca polega natomiast na przedstawieniu dodatkowych informacji nieujętych w elementach sprawozdania finansowego. Do danych prezentowanych w informacji dodatkowej zalicza się między innymi: opis stosowanych zasad (polityki) rachunkowości, w tym informację o przyjętej zasadzie wyceny składników aktywów i pasywów, proponowany podział zysku lub pokrycia straty, podstawowe dane dotyczące pracowników oraz organów jednostki lub przykładowo informację dotyczącą kosztów rodzajowych przy zastosowaniu wariantu kalkulacyjnego rachunku zysków i strat.

20 M. Gmytrasiewicz, A. Karmańska, *Rachunkowość finansowa*, Difin, Warszawa 2002, s. 637–638.

21 W. Gabrusewicz, op. cit., s. 221.

Poszczególne elementy sprawozdania finansowego są ze sobą wzajemnie powiązane, a zaprezentowane informacje dopełniają się wzajemnie (por. rysunek 2), dlatego tylko analiza wszystkich składowych sprawozdania finansowego daje rzetelne informacje o funkcjonowaniu jednostki.

Rysunek 2. Powiązania poszczególnych elementów sprawozdania finansowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie S. Jędrzejewski, *Sprawozdanie finansowe jako kluczowe źródło informacji o działalności MSP*, [w:] S. Jędrzejewski, A. Piotrowska, A. Jędrzejewska, *Sprawozdawczość MSP w kontekście społecznej odpowiedzialności*, Wydawnictwo Afinance, Łódź 2015, s. 72.

Sprawozdanie finansowe, jako syntetyczne ujęcie majątkowo-finansowe, czerpie wielkości z ksiąg rachunkowych, w których obowiązuje indywidualna wycena wynikająca z polityki rachunkowości jednostki. Wybór zasad rachunkowości jest znaczący dla jednostki ze względu na różnorodność profilu działalności, a także rynku, w obrębie którego jednostka funkcjonuje²². Według E. Walińskiej „w warunkach gospodarki rynkowej polityka rachunkowości jest niezbędnym narzędziem zarządzania, dzięki niej bowiem jednostka może realizować cele swojej działalności”²³. Natomiast według A. Jarugowej „polityka rachunkowości to zastosowanie przez zarząd przedsiębiorstwa w sporządzeniu sprawozdań finansowych specyficznych zasad, konwencji, reguł i praktyk dobranych odpowiednio do odwzorowania jego rzeczywistej pozycji finansowej, dochodowej, i dokonania”²⁴. Wynika z tego, że „jeżeli pra-

22 A. Jędrzejewska, *Kreatywna rachunkowość jako narzędzie wspierające realizację idei społecznej odpowiedzialności biznesu*, [w:] S. Jędrzejewski, A. Piotrowska, A. Jędrzejewska, *Sprawozdawczość w kontekście społecznej odpowiedzialności MSP*, Wydawnictwo Afinance, Łódź 2016, s. 107.

23 E. Walińska, *Polityka rachunkowości i jej wpływ na wynik i sytuację finansową jednostki*, [w:] E. Walińska (red.), *Zasady wyceny bilansowej i ustalania wyniku*, Centrum Controllingu i Analiz Ekonomicznych Sp. z o.o., Łódź 2002, s. 325.

24 A. Jarugowa, E. Walińska, *Roczne sprawozdanie finansowe – ujęcie księgowo a podatkowe*, ODDK, Gdańsk 1997, za E. Walińska, *Polityka rachunkowości jako narzędzie kształtowania sprawozdania finansowego*, [w:] B. Wawrzyńczak-Jędryka (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2005, s. 1332.

wo czy standardy przewidują alternatywne zasady, to ujawnia się zastosowaną politykę polegającą na wyborze między przewidzianymi zasadami. Niekiedy ujawnia się także innowacyjne praktyki lub zasady specyficzne dla danego przemysłu²⁵. Indywidualnie określona przez kierownictwo jednostki polityka rachunkowości kształtuje obraz organizacji, przez co staje się niezbędnym narzędziem zarządzania.

Informacje zawarte w poszczególnych składnikach sprawozdania muszą być sporządzone w taki sposób, aby wiarygodnie i rzetelnie przedstawiały sytuację majątkową i finansową jednostki. Ważne jest zatem, aby sprawozdania finansowe charakteryzowały się standardami jakościowymi, dzięki którym informacje będą użyteczne dla odbiorców. Zgodnie z założeniami koncepcyjnymi wyróżnia się cztery główne cechy jakościowe²⁶:

- 1) zrozumiałość,
- 2) przydatność,
- 3) wiarygodność,
- 4) porównywalność.

Na zrozumiałość sprawozdań finansowych mają wpływ przejrzystość i jasność²⁷ sporządzania i prezentacji jego składników. Ważne jest, aby przedstawione dane były uporządkowane i chronologicznie ułożone oraz oparte na poprawnej metodyce²⁸. Taki sposób sporządzania sprawozdań finansowych gwarantuje użytkownikom, posiadającym odpowiednią wiedzę, zrozumiałość i czytelność danych.

Przydatność jest powiązana z użytecznością informacji²⁹. Oznacza to, że sprawozdania powinny być przydatne użytkownikom przy podejmowaniu decyzji, prognozowaniu przyszłych zdarzeń lub ocenie działalności jednostki.

Wpływ na jakość i przydatność sprawozdań finansowych ma także ilość prezentowanych informacji. Zbyt rozbudowane sprawozdania, w których zawarto za dużo danych, powodują, że są one nieczytelne, przez co najważniejsze informacje mogą zostać pominięte przez użytkowników podczas analizy.

Aby sprawozdania finansowe były wiarygodne, muszą być pozbawione błędów rachunkowych, a także kompletne oraz sporządzone w sposób bezstronny i obiektywny. Sprawozdanie powinno wiernie odzwierciedlać sytuację gospodarczą jednostki i opierać się na zasadzie przewagi treści nad formą, przez przedstawienie treści ekonomicznej, która nie zawsze jest tożsama z jej formą

25 Ibidem.

26 I. Olchowicz, op. cit., s. 36.

27 W. Gabrusewicz, op. cit., s. 22.

28 Ibidem.

29 I. Olchowicz, op. cit., s. 37.

prawną. Wpływ na wiarygodność przedstawionych informacji w sprawozdaniu ma także neutralność, która objawia się tym, że użytkownicy informacji płynących ze sprawozdań finansowych są skłonni do podejmowania różnych decyzji oraz formułowania ocen o funkcjonowaniu jednostki zgodnie z własną oceną i preferencjami.

Porównywalność jest ważną cechą jakościową sprawozdań, umożliwiającą tworzenie analiz oraz sprzyjającą wydaniu trafniejszej oceny o osiągnięciach jednostki na tle innych podmiotów. W celu zapewnienia porównywalności sprawozdań ważna jest jednolitość zasad ich sporządzania oraz ciągłość. Podmioty gospodarcze powinny stosować te same ustalenia metodyczne i merytoryczne w następnych okresach sprawozdawczych. Umożliwia to zestawienie danych za różne okresy oraz porównanie ich z danymi innych jednostek.

Niektóre jednostki obowiązane są do przekazania biegłemu rewidentowi sporządzonych sprawozdań finansowych w celu ich weryfikacji. Zgodnie z ustawą o rachunkowości badaniu podlegają roczne skonsolidowane sprawozdania finansowe grup kapitałowych oraz sprawozdania finansowe jednostek kontynuujących działalność, takich jak:

- 1) banki;
- 2) spółki akcyjne;
- 3) jednostki działające na podstawie przepisów o obrocie papierami wartościowymi i przepisów o funduszach inwestycyjnych oraz zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi;
- 4) jednostki, które spełniły w poprzedzającym roku obrotowym, za który sporządzono sprawozdanie finansowe, co najmniej dwa z poniższych warunków:
 - średnioroczne zatrudnienie wyniosło co najmniej 50 osób,
 - suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego wyniosła co najmniej 2 500 000 euro,
 - przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów oraz operacji finansowanych było równe co najmniej 5 000 000 euro;
- 5) spółki przejmujące i spółki nowo zawiązane, sporządzone za rok obrotowy, w którym nastąpiło połączenie.

Celem badania jest sporządzenie pisemnej opinii i raportu o tym, czy sprawozdanie przedstawia sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy rzetelnie i jasno oraz zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami ustawy i przyjętymi zasadami (polityką) rachunkowości³⁰. Opinia i raport wynikają z zebranej oraz opracowanej w procesie badania dokumentacji rewizyjnej.

30 Artykuł 64 ustęp 1 Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.).

Podsumowanie

Prawidłowo sporządzone sprawozdania finansowe mogą być doskonałym źródłem informacji dla ich użytkowników. W zależności od wykazywanych potrzeb użytkownicy sprawozdań mogą z nich czerpać wiedzę niezbędną do zarządzania jednostką oraz dokonania analizy sytuacji finansowej i majątkowej. Aby zawarte w nich informacje były użyteczne i przydatne, sprawozdania finansowe powinny być sporządzone według określonych standardów jakościowych, zgodnych z założeniami koncepcyjnymi, to jest: wiarygodnością, zrozumiałością, przydatnością i porównywalnością.

Poszczególne składowe sprawozdania dostarczają szczegółowych informacji tylko z wybranych segmentów działalności, dlatego do otrzymania pełnego obrazu funkcjonowania jednostki niezbędna jest analiza wszystkich jego elementów, a także analiza zastosowanej polityki rachunkowości. Znajomość tych czynników pozwala na dokonanie poprawnej oceny oraz na wyciągnięcie prawidłowych wniosków przy podejmowaniu działań względem organizacji.

Poprawność sprawozdań poddawana jest ocenie przez biegłego rewidenta w celu uniknięcia fałszowania danych oraz przedstawiania nieprawidłowych informacji. Podczas badania weryfikowana jest jego zgodności z założeniami koncepcyjnymi sprawozdawczości finansowej, a także rzetelność i jasność prezentowanych informacji.

Bibliografia

- Anton H.R., *Objectives of Financial Accounting: Review and Analysis*, [w:] E. Walińska, *Zasady wyceny bilansowej i ustalania wyniku zgodnie ze znowelizowaną Ustawą o rachunkowości*, Centrum Controllingu i Analiz Ekonomicznych Sp. z o.o., Łódź 2002.
- Bąk M., *Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi*, Print Group Daniel Krzanowski, Szczecin 2006.
- Bek-Gaik B., *Sprawozdawczy wymiar rachunku wyników w warunkach globalnego rynku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.
- Gabrusewicz W., *Sprawozdawczość finansowa*, Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości w Poznaniu, Poznań 2005.
- Gmytrasiewicz M., Karmańska A., *Rachunkowość finansowa*, Difin, Warszawa 2002.
- Jarugowa A., Walińska E., *Roczne sprawozdanie finansowe – ujęcie księgowo a podatkowe*, ODDK, Gdańsk 1997.
- Jędrzejewska A., *Kreatywna rachunkowość jako narzędzie wspierające realizację idei społecznej odpowiedzialności biznesu*, [w:] S. Jędrzejewski, A. Piotrowska, A. Jędrzejewska, *Sprawozdawczość w kontekście społecznej odpowiedzialności MSP*, Wydawnictwo Afinance, Łódź 2016.

- Jędrzejewski S., *Sprawozdanie finansowe jako kluczowe źródło informacji o działalności MSP*, [w:] S. Jędrzejewski, A. Piotrowska, A. Jędrzejewska, *Sprawozdawczość MSP w kontekście społecznej odpowiedzialności*, Wydawnictwo Afinance, Łódź 2015.
- Linowska A., *Informacyjna funkcja rachunkowości w gospodarce współczesnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2008.
- Micherda B., *Podstawy rachunkowości. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Nawrocki R., *Rachunkowość fundacji i stowarzyszeń*, ODDK, Gdańsk 2016.
- Olchowicz I., *Sprawozdawczość finansowa według standardów krajowych i międzynarodowych*, [w:] I. Olchowicz, A. Tłaczała, *Sprawozdawczość finansowa według krajowych i międzynarodowych standardów*, Difin, Warszawa 2004.
- Olchowicz I., Tłaczała A., *Sprawozdawczość finansowa*, Difin, Warszawa 2004.
- Sawicki K., *Rachunkowość finansowa*, PWE, Warszawa 1999.
- Skrzywan S., *Mała encyklopedia rachunkowości*, PWE, Warszawa 1964.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.).
- Walińska E., *Polityka rachunkowości i jej wpływ na wynik i sytuację finansową jednostki*, [w:] E. Walińska (red.), *Zasady wyceny bilansowej i ustalania wyniku*, Centrum Controllingu i Analiz Ekonomicznych Sp. z o.o., Łódź 2002.
- Walińska E., *Polityka rachunkowości jako narzędzie kształtowania sprawozdania finansowego*, [w:] B. Wawrzyńczak-Jędryka (red.), *Meritum Rachunkowość. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2005.
- Walińska E., *Sprawozdania finansowe – istota, struktura i zakres informacyjny*, [w:] E. Walińska (red.), *Zasady wyceny bilansowej i ustalania wyniku*, Centrum Controllingu i Analiz Ekonomicznych Sp. z o.o., Łódź 2002.
- Walińska E., Stępień-Andrzejewska J., *Podstawowe składniki sprawozdania finansowego – bilans i rachunek zysków i strat*, [w:] B. Wawrzyńczak-Jędryka (red.), *Meritum Rachunkowość. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2005.
- E. Wiszniowski, *Koncepcja skorygowanej ceny nabycia i jej wpływ na pozycję sumy bilansowej*, [w:] E. Nowak, M. Nieplowicz (red. nauk.), *Instrumenty zarządzania kosztami i dokonaniem*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2012, nr 252.
- Wojciechowski E., *Zarys rozwoju rachunkowości w dawnej Polsce*, PWN, Warszawa 1964.

Rozdział 11

Sprawozdanie finansowe a założenie kontynuacji działalności – case study¹

Natalia Pyrka²

Wprowadzenie

Przedsiębiorstwa są ważnymi jednostkami w funkcjonowaniu każdego państwa. Ich rozwój leży nie tylko w interesie ich właścicieli, ale również całej gospodarki, gdyż większa liczba rozwijających się przedsiębiorstw ma znaczący wpływ również na wzrost gospodarki całego kraju. Dlatego istotna jest możliwość oceny fazy jego rozwoju. Pojęcie przedsiębiorstwa jest terminem wieloznacznym i nawet w obrębie jednej nauki może być rozumiane inaczej. Z ekonomicznego punktu widzenia najczęściej uznaje się, że przedsiębiorstwa powołuje się w celach zarobkowych, a więc nastawionych na zysk. S. Sudoł³ twierdzi, że przedsiębiorstwo to podmiot gospodarczy, który prowadzi na własny rachunek działalność, w celu uzyskania określonych korzyści, zatrudniając różnego rodzaju czynniki produkcji: pracę, kapitał lub ziemię, w celu świadczenia określonych usług lub wytwarzania dóbr, aby w kolejnym etapie sprzedać je innym podmiotom. Przedsiębiorstwo nie stanowi jedynie dobra niematerialnego i zbioru rzeczy oraz praw, lecz jest przedmiotem szczególnym, który może być przedmiotem czynności prawnych. Odnosi się do niego również prawo podmiotowe, które jest swego rodzaju odpowiednikiem prawa własności. W teorii finansów za jego główny cel podawano wcześniej maksymalizację zysku, a obecnie określa się go jako maksymalizację korzyści dla jego właścicieli. Za miarę efektywności działania przedsiębiorstwa uznaje się zatem umocnienie jego pozycji na rynku – zarówno w ujęciu ilościowym, jak i jakościowym. Do oceny stopnia realizacji głównego celu przedsiębiorstwa może służyć sprawozdanie finansowe, którego wartość informacyjna może być uznana jedynie w sytuacji stosowania określonych zasad

1 Artykuł powstał na podstawie pracy licencjackiej obronionej w 2016 roku w Katedrze Rachunkowości Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego pod tytułem *Upadłość przedsiębiorstwa a jego sprawozdanie finansowe*, której promotorem był dr Sławomir Jędrzejewski.

2 Absolwentka studiów drugiego stopnia, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

3 S. Sudoł, *Przedsiębiorstwo. Teoria i praktyka zarządzania*, PWE, Warszawa 2011.

rachunkowości. Celem opracowania jest ocena wpływu założenia kontynuacji działalności na wartość informacyjną i zasady sporządzania sprawozdania finansowego. Przedmiotem badań była wybrana spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, wobec której została ogłoszona upadłość, oraz literatura tematu. Badaniem objęto sprawozdania finansowe i sprawozdanie zarządu za okres dwóch lat. W badaniu zastosowano metodę indukcji, dedukcji i metodę porównań.

Etapy funkcjonowania przedsiębiorstwa

W teorii zarządzania występuje pojęcie cyklu życia przedsiębiorstwa, gdyż podmioty te mogą powstawać, rozwijać się oraz łączyć z innymi podobnymi podmiotami, a na koniec mogą być likwidowane lub bankrutować. Przypomina to fazy cyklu życia organizmów. Dzięki tej myśli pojawiło się wiele teorii oraz modeli. Starają się one odpowiedzieć na pytania dotyczące charakterystyki skutecznej organizacji w poszczególnych fazach cyklu lub przechodzenia przedsiębiorstwa od jednej z faz do drugiej: „Czy to przejście musi być związane z niepowodzeniami i rewolucjami w organizacji?”, „Czy można zarządzać ewolucją jednostki?”, „Jak zapewnić jej powodzenie i nieśmiertelność?”⁴. Podstawowym elementem odróżniającym przedsiębiorstwa od organizmów żywych jest to, że w skład przedsiębiorstw wchodzi ludzie, którzy jako jednostki funkcjonują zgodnie z regułami teorii systemów autonomicznych, a zatem we własnym interesie. Stąd wniosek, że w przedsiębiorstwie istnieje problem pogodzenia interesu pracownika z interesem przedsiębiorstwa, co nie występuje w organizmie żywym⁵. W najprostszych modelach rozwoju organizacji najczęściej wyodrębnia się trzy podstawowe fazy życia: narodziny i młodość, dojrzałość oraz kryzys⁶ lub wzrost, dojrzałość i upadek⁷. Istotne jest jednak, że we wszystkich modelach cyklu ostatnim etapem działalności każdego przedsiębiorstwa jest zakończenie działalności. Powodów tego może być wiele. Bardzo częstym czynnikiem powodującym zakończenie działalności przez przedsiębiorstwo jest jego upadłość. Narzędziem pozwalającym

4 K. Obój, J. Palikot, *Myśl o nowoczesnym biznesie*, Słowo/Obraz Terytoria, Gdańsk 2003, s. 54.

5 J. Czerny, *Rachunkowość przedsiębiorstw w szczególnych sytuacjach*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości w Poznaniu, Poznań 2006, s. 18.

6 F. Coffey, A.G. Athos, E.A. Reynolds czy J.H. Jackson i C.P. Morgan, za B. Wawrzyniak, *Szkoła zarządzania*, PWE, Warszawa 1987, s. 142 oraz K. Obój, J. Palikot, op. cit., s. 54.

7 S. Slatter, D. Lovett, *Restrukturyzacja firmy. Zarządzanie przedsiębiorstwem w sytuacjach kryzysowych*, WIG-Press, Warszawa 2001, s. 2.

ocenić etap jego rozwoju oraz stopień realizacji jego głównego celu może być sprawozdanie finansowe i sprawozdanie zarządu. Dzięki ich analizie można ocenić, w jaki sposób ono funkcjonuje oraz dostrzec ewentualne zagrożenia upadłością.

Sprawozdanie finansowe jako miernik wzrostu lub zagrożenia upadłością przedsiębiorstwa

Sprawozdania finansowe są kluczowym elementem systemu informacyjnego rachunkowości. Według M. Michalaka⁸ rachunkowość spełnia wiele funkcji, a jedną z najważniejszych jest funkcja informacyjna. To właśnie ta funkcja pozwala ocenić, czy przedsiębiorstwo ponosi zysk, czy jest wypłacalne i czy nie grozi mu utrata płynności finansowej⁹. Rachunkowość, przez sprawozdania finansowe, dostarcza informacji wszystkim użytkownikom, którzy są zainteresowani działalnością jednostki gospodarczej¹⁰. Sprawozdanie finansowe pozwala wykryć wstępne oznaki zagrożenia upadłością. Jego prawidłowa interpretacja stanowi podstawę oceny kondycji ekonomicznej podmiotu gospodarczego. Informacje wynikające ze sprawozdań „muszą być zestandaryzowane i możliwe do zweryfikowania”¹¹. Aby jednak było to możliwe, do systemu rachunkowości wprowadzono nadrzędne zasady.

Fundamentalną zasadą jest zasada kontynuacji działalności – stanowi ona warunek stosowania pozostałych zasad¹². Zgodnie z nią przyjmuje się, że jednostka w przyszłości będzie kontynuować działalność w niezmiennym zakresie, bez postawienia jej w stan upadłości, chyba że jest to niezgodne ze stanem faktycznym lub prawnym. Zasada memoriału polega na ujęciu transakcji lub zdarzeń gospodarczych w momencie ich zajścia, bez względu na to, czy związane z nimi rozrachunki zostały uregulowane w tym właśnie okresie. Zasada ta wynika z artykułu 6 ustęp 1 ustawy o rachunkowości. Jest ona ści-

8 M. Michalak, *Definicje, zadania i funkcje rachunkowości*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2009, s. 26.

9 M. Michalak, *Informacje generowane przez rachunkowość i ich użytkownicy*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2009, s. 29.

10 Ibidem.

11 D. Dobija, *Pomiar i sprawozdawczość kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa*, WSPiZ im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 85.

12 M. Foremna-Pilarska, E. Radawiecka, *Rachunkowość na tle rozwiązań międzynarodowych*, Difin, Warszawa 2007, s. 57.

śle powiązana z zasadą współmierności, którą nazywa się też zasadą doboru przyczynowego¹³. Służy ona doprowadzeniu przychodów i kosztów do porównywalności, co pozwala na prawidłowy pomiar wyniku finansowego¹⁴. „Zasada periodyzacji oznacza ujmowanie działalności jednostek gospodarczych w wyznaczonych okresach, tworzy ramy czasowe, w których mają być realizowane zasady memoriałowa i wiernego obrazu”¹⁵. Zasada rzetelnego i wiernego obrazu, określana często jako zasada wyższości treści ekonomicznej nad przepisem prawa¹⁶, dotyczy odzwierciedlenia zgodnie z prawdą sytuacji finansowej i majątkowej jednostki, jej rentowności oraz wyniku finansowego. Zgodnie z zasadą istotności w sprawozdaniach finansowych podmiotu należy wykazać wszystkie pozycje mające istotne znaczenie dla oceny kondycji finansowej jednostki oraz zdarzeń gospodarczych istotnych do podejmowania decyzji¹⁷. Według tej zasady w sprawozdaniu finansowym można pominąć informacje nieistotne dla obrazu jednostki gospodarczej.

Sprawozdanie finansowe w fazach wzrostu i stabilizacji przedsiębiorstwa

Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa w warunkach jego wzrostu i stabilizacji, sporządzane zgodnie z zasadami rachunkowości, powinno składać się z kilku części.

Za główny element sprawozdania finansowego bywa uznawany bilans, który jest zestawieniem wszystkich aktywów przedsiębiorstwa ze źródłami ich finansowania, czyli pasywami¹⁸. E. Walińska uznaje, że bilans to „obraz sytuacji finansowej jednostki na dany dzień, fotografia stanu jej majątku i stanu jej kapitałów”¹⁹.

13 J. Pawłowski, *Metody oceny efektywności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004, s. 48.

14 M. Foremna-Pilarska, E. Radawiecka, op. cit., s. 58.

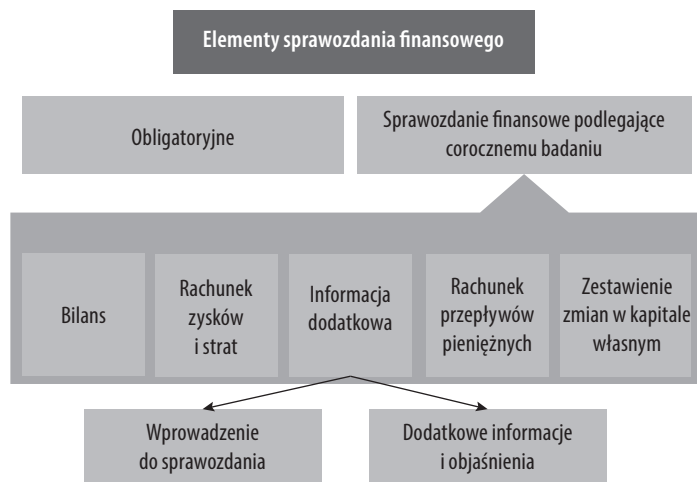
15 B. Micherda, *Współczesna rachunkowość w kreowaniu wiarygodnego obrazu działalności jednostki gospodarczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2004, s. 33–34.

16 A.N. Duraj, *Kształtowanie rezerw w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004, s. 66.

17 Ibidem, s. 68.

18 M. Walczak, *Sprawozdawczość i analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, SWSPiZ, Łódź 2001, s. 26.

19 E. Walińska, *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej w kontekście zmian współczesnej rachunkowości*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 28, za S. Lipiński, *Buchal-*

Rysunek 1. Elementy sprawozdania finansowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie artykułu 45 ustęp 2 i 3 ustawy o rachunkowości.

Biorąc pod uwagę, iż „celem sprawozdawczości finansowej jest m.in. przedstawienie wyniku finansowego jednostki”²⁰, rachunek zysków i strat jest „drugim, obok bilansu najważniejszym składnikiem sprawozdania finansowego”²¹. Jest to element sprawozdania finansowego informujący o dokonaniach podmiotu w danym okresie sprawozdawczym oraz porównujący przychody i koszty²². Wynik finansowy (osiągnięty zysk lub poniesiona strata) wykazywany jest w bilansie w kapitałach własnych²³.

Obligatoryjnym uzupełnieniem bilansu i rachunku zysków i strat jest informacja dodatkowa. Uzupełnia ona dane zawarte w podstawowych elementach sprawozdania finansowego i zwiększa ich użyteczność dla zewnętrznych użytkowników informacji finansowej²⁴. Część pierwsza informacji dodatkowej zawiera opis przyjętej przez jednostkę polityki rachunkowości. Część dru-

teria pojedyncza. Dla rzemieślników i drobnych kupców, Wydawnictwo M. Areta, Warszawa 1919, s. 8.

20 D. Belok, *Konstrukcja i analiza rachunku zysków i strat*, [w:] H. Buk (red.), *Sprawozdawczość i analiza finansowa przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adameckiego w Katowicach, Katowice 2005, s. 41.

21 W. Gabrusewicz, *Sprawozdawczość i analiza finansowa przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości, Poznań 2009, s. 116.

22 M. Wiatr, *Rachunek przepływów pieniężnych jako źródło informacji o zmianie sytuacji finansowej jednostki*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowość. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2009, s. 1227.

23 Ibidem.

24 P. Kopczyński, *Analiza sprawozdań finansowych*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowość. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2009, s. 1318.

ga to głównie objaśnienia i dane dotyczące pozycji innych elementów sprawozdania finansowego oraz dane potrzebne do zrozumienia i uszczegółowienia informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym²⁵.

Informacje zawarte w powyższych elementach sprawozdania finansowego uzupełnia rachunek przepływów pieniężnych, w którym – w odróżnieniu od innych elementów sprawozdania finansowego – informacje o działalności jednostki prezentowane są w ujęciu kasowym. Ukazuje on sytuację finansową jednostki przez pryzmat środków pieniężnych, czyli wpływów i wydatków w danym roku obrotowym²⁶.

Ze względu na potrzeby informacyjne sprawozdanie finansowe rozszerzono o zestawienie zmian w kapitale własnym. „Z punktu widzenia bilansu jest ono wyjaśnieniem zmiany stanu pozycji Kapitał własny, natomiast z punktu widzenia rachunku zysków i strat jest uzupełnieniem przychodów i kosztów bieżącego okresu o przychody i koszty kapitałowe”²⁷.

Część jednostek ma obowiązek uszczegółowić lub rozszerzyć informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym w dodatkowych raportach. Przykładem takiego raportu jest sprawozdanie z działalności jednostki, inaczej zwane sprawozdaniem zarządu. Powinno ono „obejmować istotne informacje o stanie majątkowym i sytuacji finansowej, w tym ocenę uzyskiwanych efektów oraz wskazanie czynników ryzyka i opis zagrożeń”²⁸, „dlatego należy ujawnić w nim nie tylko dane historyczne, ale również informacje dotyczące przyszłości”²⁹.

Obowiązki sprawozdawcze w warunkach upadłości

Moment ogłoszenia upadłości obliguje jednostkę do wykonania pewnych czynności na gruncie prawidłowej prezentacji posiadanych składników majątku i źródeł ich finansowania. Powoduje istotne zmiany w rachunkowości jednostki, ponieważ zostają odrzucone dwie nadrzędne zasady rachunkowości, tj. zasada kontynuacji działalności i zasada ciągłości. Rachunkowość takich

25 E. Walińska, *Pozostałe składniki jednostkowego sprawozdania finansowego*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowość. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2009, s. 1246.

26 W. Gabrusewicz, op. cit., s. 148.

27 P. Kopczyński, op. cit., s. 1340.

28 Artykuł 49 Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.).

29 E. Walińska, *Pozostałe składniki jednostkowego sprawozdania finansowego*, op. cit., s. 1271.

jednostek jest prowadzona zgodnie z ustawą o rachunkowości, z uwzględnieniem przepisów prawa upadłościowego i kodeksu spółek handlowych.

Ogłoszenie upadłości oznacza, że na gruncie sprawozdawczości należy zamknąć jeden okres – przed ogłoszeniem upadłości – i na ten dzień sporządzić sprawozdanie finansowe, które powinno być różne od dotychczasowych, w których była zachowana zasada kontynuacji jednostki. Aktywa i pasywa są wyceniane w bilansie przy założeniu przerwania zdolności do kontynuacji działalności zgodnie z artykułem 29 ustawy o rachunkowości, czyli po cenach sprzedaży netto możliwych do uzyskania, ale nie wyższych niż cena nabycia lub koszty wytworzenia. Zobowiązania należy prezentować jako natychmiast wymagalne.

Sporządzając sprawozdanie w warunkach braku kontynuacji działalności, należy również utworzyć rezerwy na przewidziane koszty, przyszłe zobowiązania oraz zmienić ujęcie kapitałów własnych. Szacunek wielkości rezerw dokonywany jest przez syndyka. Kwota rezerwy musi wystarczyć na pokrycie odpraw dla zwalnianych pracowników, kosztów wynagrodzenia syndyka, nadzorca sądowego, zarządcy, kuratorów i rzeczoznawców, jeżeli zostali powołani, a także na odszkodowania dla kontrahentów, opłaty notarialne oraz sądowe. Artykuł 29 ustawy o rachunkowości nakazuje odniesienie tych rezerw na kapitał z aktualizacji wyceny.

Aby jednak sporządzone sprawozdanie finansowe było rzetelne, należy przygotować spis inwentarza, wyjaśnić i rozliczyć ujawnione w toku inwentaryzacji różnice między stanem rzeczywistym a tym, co wykazane jest w księgach rachunkowych. Należy to zrobić, aby ustalić rzeczywisty stan majątku upadłego, z którego można będzie zaspokoić wierzycieli.

Kluczowe różnice w sprawozdaniach finansowych sporządzonych przy założeniu i braku założenia kontynuacji działalności – analiza przypadku

Zakłady Mechanizmów Precyzyjnych Mera-Poltik Sp. z o.o. z siedzibą w Łodzi zostały postawione w stan upadłości z dniem 15 maja 2007 roku. Sprawozdanie finansowe likwidowanej jednostki składa się z trzech elementów, tj. bilansu, rachunku zysków i strat oraz informacji dodatkowej. Ograniczenie zakresu sprawozdania finansowego do trzech elementów pozbawia użytkowników sprawozdania istotnych informacji, na przykład o przepływach pieniężnych, przyczynach zmian kapitałów własnych. Konstrukcja bilansu i rachunku zysków i strat jednostek przy założeniu kontynuacji działalno-

ści oraz przy braku kontynuacji działalności nie różni się niczym. Podstawowe różnice pojawiają się dopiero przy porównaniu wartości tych sprawozdań. Porównując sprawozdanie badanej jednostki za 2006 rok, które zostało sporządzone zgodnie z zasadą kontynuacji działalności, ze sprawozdaniem tej samej jednostki za 2007 rok, sporządzonym w warunkach braku założenia kontynuacji działalności, można zauważyć, że odrzucona została zasada periodyzacji. Rok obrotowy w 2006 roku rozpoczął się 1 stycznia, zakończył się 31 grudnia. Natomiast w 2007 roku rok obrotowy rozpoczął się 15 maja, zakończył zaś 31 grudnia. W aktywach trwałych można zauważyć znaczącą różnicę dotyczącą wartości środków trwałych, wynikającą zapewne z odrzucenia zasady ciągłości działania ze względu na zmianę sposobu wyceny aktywów. Wartość urządzeń technicznych, maszyn, środków transportu i innych środków trwałych w 2007 roku zmniejszyła się nawet dwukrotnie w stosunku do ich wartości z roku poprzedniego. Przez wycenę tych aktywów zmieniła się wartość kapitału z aktualizacji wyceny, w 2006 roku wynosił on niespełna 900 tys. zł, a w 2007 był równy zeru. Zmiana wartości aktywów i kapitału aktualizacyjnego nie musi wynikać z wyceny w wartości nie wyższej niż cena nabycia lub koszt wytworzenia. Może to być również powodem sprzedaży niektórych środków trwałych, co wynika bezpośrednio z rachunku zysków i strat. Ciekawym zjawiskiem jest znaczny spadek ilości towarów, materiałów, zapasów, produktów gotowych, nieznaczny wzrost wartości produkcji w toku oraz dość duże zwiększenie wysokości zaliczek na dostawy. Tak więc spółka Mera-Poltik, mimo braku założenia kontynuacji działalności, pobiera zaliczki na dalsze dostawy i zwiększa nieznacznie produkcję. Wynikiem tych wszystkich zmian jest spadek sumy bilansowej o ponad 1,5 mln zł.

W operacjach wynikowych można zauważyć, że przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów są mniejsze w 2007 roku niż w latach poprzednich, koszty także są porównywalnie małe, co daje lepszy wynik ze sprzedaży od wyniku w 2006 roku. Spółka zmniejszyła również koszty sprzedaży oraz koszty zarządu. Nadal jednak obniżenie kosztów jest niewystarczające, aby spółka wykazywała zysk ze sprzedaży. Zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych jest mniejszy w 2007 roku, co wskazuje na to, że przedsiębiorstwo zaczęło wyprzedawać swój majątek jeszcze przed ogłoszeniem upadłości. Przychody te były ponad dziesięć razy większe w 2006 roku niż w 2007. Koszty finansowe w 2007 roku są, w porównaniu do poprzedniego roku, bardzo małe, ponieważ w 2006 roku nastąpiło zmniejszenie wartości inwestycji, koszty z tytułu odsetek zmniejszyły się o ponad 900 tys. zł, a inne koszty finansowe są prawie trzykrotnie mniejsze. Badanie informacji dodatkowej i jej zakresu wynikającego z ustawy o rachunkowości pozwoliło stwier-

dzić, że powinna ona zawierać również informację o założeniu bądź odrzuceniu kontynuacji działalności. Nie zawiera ona jednak informacji istotnych do oceny fazy cyklu życia. Oznacza to, że na podstawie sprawozdania finansowego można ocenić jedynie, czy jednostka funkcjonuje w warunkach upadłości. Analiza sprawozdania zarządu, które nie jest elementem sprawozdania finansowego, lecz obligatoryjnym raportem towarzyszącym sprawozdaniu finansowemu, z dużym prawdopodobieństwem pozwala ocenić fazę cyklu życia przedsiębiorstwa.

Podsumowanie

W wyniku przeprowadzonych badań można stwierdzić, że budowa bilansu oraz rachunku zysków i strat nie zmienia się przy odrzuceniu założenia kontynuacji działalności oraz w kolejnych fazach cyklu życia podmiotu. Różnice pojawiają się w wartościach poszczególnych pozycji bilansu oraz rachunku wyników. Wynikają one przede wszystkim ze zmiany sposobu wyceny aktywów, sprzedaży środków trwałych oraz z tworzenia potrzebnych rezerw na koszty wynikające z postępowania upadłościowego. Nie są to jednak zmiany, na podstawie których można byłoby ocenić, że przedsiębiorstwo nie zakłada kontynuacji działalności. Inne pozycje sprawozdania zmieniają się dlatego, że jednostka częściowo kontynuuje swoją działalność i stara się obniżyć wszelkie koszty. Kluczowa informacja o założeniu kontynuacji działalności znajduje się w informacji dodatkowej. Oznacza to, że przystępując do oceny fazy cyklu życia podmiotu na podstawie sprawozdania finansowego, należy w pierwszej kolejności zapoznać się z tym elementem sprawozdania. Przez analizę samego sprawozdania finansowego nie można ocenić aktualnej fazy cyklu życia podmiotu. Na ocenę taką bardzo często pozwala sprawozdanie zarządu, które jest również bardzo istotnym źródłem informacji o działalności podmiotu gospodarczego i jednocześnie jedynym źródłem informacji zewnętrznej jednostki gospodarczej o aktualnej fazie cyklu życia przedsiębiorstwa.

Bibliografia

- Belok D., *Konstrukcja i analiza rachunku zysków i strat*, [w:] H. Buk (red.), *Sprawozdawczość i analiza finansowa przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adameckiego w Katowicach, Katowice 2005.
- Czerny J., *Rachunkowość przedsiębiorstw w szczególnych sytuacjach*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości w Poznaniu, Poznań 2006.

- Dobja D., *Pomiar i sprawozdawczość kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa*, WSPiZ im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004.
- Duraj A.N., *Kształtowanie rezerw w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004.
- Foremna-Pilarska M., Radawiecka E., *Rachunkowość na tle rozwiązań międzynarodowych*, Difin, Warszawa 2007.
- Gabrusewicz W., *Sprawozdawczość i analiza finansowa przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości, Poznań 2009.
- Kopczyński P., *Analiza sprawozdań finansowych*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2009.
- Lipiński S., *Buchalteria pojedyncza. Dla rzemieślników i drobnych kupców*, Wydawnictwo M. Areta, Warszawa 1919.
- Michalak M., *Definicje, zadania i funkcje rachunkowości*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2009.
- Michalak M., *Informacje generowane przez rachunkowość i ich użytkownicy*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2009.
- Micherda B., *Współczesna rachunkowość w kreowaniu wiarygodnego obrazu działalności jednostki gospodarczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2004.
- Obój K., Palikot J., *Mysł o nowoczesnym biznesie*, Słowo/Obraz Terytoria, Gdańsk 2003.
- Pawłowski J., *Metody oceny efektywności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004.
- Slatter S., Lovett D., *Restrukturyzacja firmy. Zarządzanie przedsiębiorstwem w sytuacjach kryzysowych*, WIG-Press, Warszawa 2001.
- Sudoł S., *Przedsiębiorstwo. Teoria i praktyka zarządzania*, PWE, Warszawa 2011.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.).
- Walczak M., *Sprawozdawczość i analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, WSPiZ, Łódź 2001.
- Walińska E., *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej w kontekście zmian współczesnej rachunkowości*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- Walińska E., *Pozostałe składniki jednostkowego sprawozdania finansowego*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2009.
- Wiatr M., *Rachunek przepływów pieniężnych jako źródło informacji o zmianie sytuacji finansowej jednostki*, [w:] E. Walińska (red.), *Meritum Rachunkowości. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2009.
- Wawrzyniak B., *Szkola zarządzania*, PWE, Warszawa 1987.

Rozdział 12

Znaczenie sprawozdania finansowego w zarządzaniu przedsiębiorstwem

Ewa Bartnicka¹

Wprowadzenie

Zdaniem T. Buczkowskiego przedsiębiorstwo można określić jako zorganizowany przez przedsiębiorcę zespół pracy i środków materialnych związanych popytem i kosztami z innymi zespołami tego typu. Działa on dla zaspokojenia cudzych potrzeb, z uwzględnieniem dobrowolnego ryzyka². Często jako główny cel działalności przedsiębiorstwa przyjmuje się maksymalizację wartości dla właścicieli, czyli pomnażanie ich bogactwa. Na ten cel składa się szereg celów cząstkowych. Wzajemne powiązania celów, ich złożoność i współzależność tworzą system celów przedsiębiorstwa. Jednym z nadrzędnych celów jest maksymalizacja zysku bilansowego³. Informacje o stopniu jego realizacji można odnaleźć w jednym z elementów sprawozdania finansowego, jakim jest bilans. Celem opracowania jest wskazanie na informacyjną rolę elementów sprawozdania finansowego, czyli pokazanie, jak bardzo ważne jest sporządzenie bilansu, rachunku zysków i strat oraz informacji dodatkowej w każdej jednostce. Zastosowane metody badawcze to metoda dedukcji, a następnie indukcji. Badaniu podlegała literatura tematu, począwszy od szeroko rozumianego przedsiębiorstwa, a następnie rachunkowości jako systemu informacyjnego, którego ostatecznym produktem są sprawozdania finansowe. Ostatecznie zbadano jakość informacyjną poszczególnych elementów sprawozdań finansowych, wskazując najważniejszy z nich.

¹ Studentka studiów drugiego stopnia, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

² T. Buczkowski, S. Marek, *Teoretyczne i praktyczne podstawy funkcjonowania przedsiębiorstw*, [w:] S. Marek (red.), *Elementy nauki o przedsiębiorstwie*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1999, s. 38.

³ A. Buczkowska, *Cele przedsiębiorstwa, a pomiar jego dokonań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki Finansowe. Ubezpieczenia” 2012, nr 45, s. 15.

Rachunkowość jako system informacyjny

Według S. Skrzywana rachunkowość jest szczególnym rodzajem jednostkowej ewidencji gospodarczej, która stanowi system ciągłego w czasie ujmowania, grupowania, prezentowania i interpretowania wyrażanych w pieniądzu i bilansujących się ogólnych i szczególnych danych liczbowych o działalności gospodarczej i sytuacji majątkowej jednostki gospodarczej⁴. „Od zawsze towarzyszyła działalności gospodarczej” i w klasycznej definicji S. Skrzywana była uznawana jako system ewidencyjny⁵ składający się ze sprawozdawczości, księgowości i rachunku kosztów. Według późniejszych definicji uznawano ją za system składający się z księgowości, kalkulacji, statystyki i planowania⁶. Bywała też określana jako sumienie odzwierciedlające działalność jednostki⁷, którego celem jest przedstawienie stanu majątkowego przedsiębiorstwa, aby ściślej przedstawić stan majątku i źródeł jego finansowania⁸ oraz zdarzeń wpływających na ich zmianę⁹. Oznacza to, że jej rolą było informowanie właścicieli – w każdym czasie – o stanie ich należności i zobowiązań, stanie zapasów i osiągniętych zyskach lub stratach w poszczególnych działach przedsiębiorstwa¹⁰. Podkreśla się jednak, że podstawą rachunkowości jest bilans, a bez bilansu rachunkowość¹¹ byłaby jedynie „notowaniem zdarzeń gospodarczych

4 S. Skrzywan (red.), *Mała encyklopedia rachunkowości*, PWE, Warszawa 1964, s. 687.

5 Na przykład H. Charkowski, używając pojęcia „buchalterja”, określa ją jako „systematyczne zapisywanie wszystkich czynności, czyli transakcji handlowych do odpowiednich ksiąg w przyjętej formie, nazwanej pozycją buchalteryjną” – H. Charkowski, *Wykład popularny Buchalterji pojedynczej i podwójnej*, Nakład Kursów Buchalteryjnych H. Charkowskiego, Warszawa 1926, s. 8.

6 T. Karbowski, *Zarys księgowości kupieckiej*, Nakładem Kursów Handlowych w Chorzowie, Chorzów 1945, s. 13.

7 P. Załuski, *Rachunkowość Kasy Stefczyka*, Wydawnictwo Związku Rewizyjnego Polskich Spółdzielni Rolniczych w Warszawie, Warszawa 1925, s. 9.

8 W oryginale autor używa określenia „stan majątku czynnego i biernego”, które w ówczesnych czasach było traktowane jako dzisiejsze aktywa (majątek czynny) i pasywa (majątek bierny).

9 N. Przyborowski, *Przewodnik do buchalterji w sklepach kótek rolniczych i interesach drobiazgowych*, wydano nakładem autora, Lwów 1912, s. 5–7 oraz B. Lipiński, T. Kotowicz, *Księgowość a podatki*, Zakłady Wydawniczo-Drukarskie Praca, Warszawa 1930, s. 4.

10 F. Sikorski, *Popularny wykład księgowości metodą inwentarzową*, Nakładem kursów handlowych F. Sikorskiego, Dąbrowa Górnicza 1933, s. 5.

11 W oryginale autor używa pojęcia „księgowość”, która w ówczesnych czasach była traktowana jako synonim rachunkowości i buchalterii. Szerzej zob. S. Jędrzejewski, *Księgowy wczoraj i dziś – potrzeba zdefiniowania w warunkach deregulacji zawodu*, „Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego” 2014, nr XV, s. 215–223. Zdaniem K. Czerwińskiego po raz pierwszy księgowość od rachunkowości została rozgraniczona w podręczniku W. Wyszewskiego

przedsiębiorstwa [...] i podobnie jak klisza niewywołana i nieodbita nie daje obrazu zdjęcia, tak rachunkowość bez bilansu nie daje obrazu gospodarki”¹². Rachunkowość od dawna była traktowana jako nauka oparta na prostych zasadach, pozwalająca orientować się w stosunkach danego przedsiębiorstwa, ale wymagająca też dokładności, ścisłości i porządku¹³, lub jako nauka o metodach badania i kontrolowania gospodarki przedsiębiorstwa¹⁴. Fakt, iż za jej rolę uznaje się „chronologiczne i systematyczne wykazanie majątku i zobowiązań, obrotów i wyników gospodarczych”¹⁵, podkreśla jej rolę informacyjną. Tę samą rolę podkreśla również A. Jarzębowski, traktując rachunkowość jako element ewidencji gospodarczej¹⁶, który „powinien być na tyle elastyczny, żeby bez załamania ogólnego planu, mógł objąć wszelkie operacje, które działalność przedsiębiorstwa może nasunąć”¹⁷.

Sprawozdania finansowe jako końcowy efekt systemu rachunkowości

Sprawozdanie finansowe jest produktem systemu informacyjnego rachunkowości, a według B. Micherdy¹⁸ stanowi integralną część rachunkowości. Bywa też określana jako produkt finalny rachunkowości finansowej, który stanowi sposób przedstawiania otoczeniu informacji o działaniach jednostki¹⁹. Są one najistotniejszym i najczęściej wykorzystywanym raportem finansowym podmiotu, generowanym przez system informacyjny rachunkowości²⁰. Są głównym źródłem informacji dla zarządu oraz odbiorców ze-

i T. Kotowicza w 1931 roku – K. Czerwiński, *Rachunkowość przemysłowa*, Nakładem Związku Księgowych w Polsce, Warszawa 1932/1931, s. 2.

12 T. Sentek, *Główne zasady księgowości*, Szczecin 1948, s. 9.

13 S. Lipiński, *Zasady buchalterii*, Nakładem byłych wychowawców Szkoły Handlowej im. Leopolda Kronenberga, Warszawa 1914, s. III.

14 J. Galle, *Zarys księgowości kupieckiej*, Książnica – Atlas, Lwów–Warszawa 1938, s. 5.

15 T. Lulek, *Zasady rachunkowości kupieckiej*, część IV, wydanie 2, Drukarnia „Powściągliwość i Praca”, Kraków, b.r., s. 3.

16 A. Jarzębowski, *Organizacja zmechanizowanej rachunkowości*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1970, s. 10.

17 B. Jabłkowski, *Zarys księgowości wielkich przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych*, Drukarnia L. Wolnickiego, Warszawa 1927, s. 1.

18 B. Micherda, *Współczesna rachunkowość w kreowaniu wiarygodnego obrazu działalności jednostki gospodarczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2004, s. 121.

19 S. Skrzywan, *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE, Warszawa 1968, s. 74.

20 E. Walińska, *Wartość bilansowa przedsiębiorstwa a alokacja podatku dochodowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004, s. 51.

wewnętrznych. „Sprawozdania finansowe charakteryzujące się dużym stopniem zagregowania, ujmują na 3–4 stronach działalność podmiotu za określony okres”²¹. Stanowią zestawienie informacji liczbowych pochodzących z systemu informacyjnego rachunkowości i odnoszą się do działalności, wyników i sytuacji finansowej jednostki gospodarczej²². Sprawozdanie finansowe prezentuje niezbędne do kierowania jednostką gospodarczą zestawy danych liczbowych dotyczących przebiegu i rezultatów finansowych jej działalności²³. Jego głównym celem jest „dostarczenie informacji o sytuacji finansowej, wynikach działalności oraz zmianach sytuacji finansowej jednostki, które będą użyteczne dla szerokiego kręgu użytkowników przy podejmowaniu decyzji gospodarczych”²⁴. Sprawozdawczość jednostek obejmuje ogół sporządzanych sprawozdań, które mają najczęściej postać zestawień liczbowych. Ze względu na charakter zawartych danych, a także źródło, wyróżnia się sprawozdania rzeczowe i finansowe. Pierwsze zawierają głównie dane wyrażone w jednostkach naturalnych, z tym że mogą wystąpić także dane wartościowe, a ich istotnym wyróżnikiem jest źródło pochodzenia danych. Ich dostawcą jest przede wszystkim ewidencja operatywna i statystyka. Sprawozdania finansowe są sporządzane w ujęciu wartościowym na podstawie informacji pochodzących z rachunkowości. Dzięki odpowiedniemu uporządkowaniu i zgrupowaniu informacji sprawozdania finansowe umożliwiają ocenę sytuacji majątkowej i finansowej jednostki oraz osiągniętych przez nią rezultatów z działalności gospodarczej²⁵. „Pomimo krytycznych uwag na temat obecnego modelu sprawozdawczości finansowej, należy zauważyć, że są one bardzo praktycznym narzędziem pozwalającym na uporządkowanie informacji finansowych oraz na szybką analizę danych jednostki gospodarczej”²⁶. Sprawozdanie finansowe nie jest jednolite dla wszystkich jednostek. Co do zasady jednostki mniejsze zobowiązane są prezentować węższy zakres informacyjny, a jednostki większe szerszy. Jednostki małe i mikro, oprócz zwolnienia ze sporządzania części elementów sprawozdania finansowego, w obowiązkowych elementach sprawozdania finansowego prezentują znacznie węższy za-

21 E. Walińska, *Rachunkowość finansowa w świetle podatku dochodowego*, FRR, Warszawa 1997, s. 21.

22 G.K. Świdarska, *Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji*, [w:] *Sprawozdanie finansowe według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości*, Difin, Warszawa 2009, s. 1–20.

23 S. Skrzywan (red.), *Mała encyklopedia rachunkowości*, op. cit., s. 731.

24 I. Olchowicz, A. Tłaczała, *Rachunkowość finansowa w przykładach według ustawy o rachunkowości i MSR*, Difin, Warszawa 2005, s. 18.

25 Artykuł 45 Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2016 r., poz. 1047).

26 G.K. Świdarska, op. cit., s. 48.

kres informacji niż jednostki średnie. Fundamentalne zasady sprawozdań finansowych określone są w Ramach konceptualnych. Ich głównym punktem jest określenie celu sprawozdań finansowych. Cel ten natomiast może być osiągnięty, gdy spełnione zostaną dwa zasadnicze założenia – memoriałowe i kontynuacji działalności²⁷. Ramy konceptualne określają kategorie, które wykorzystuje rachunkowość w celu pomiaru rzeczywistej sytuacji jednostki²⁸. Celem sprawozdań finansowych jest dostarczenie informacji finansowych oraz określenie zmian wyniku finansowego jednostki sprawozdawczej dla szerokiego kręgu odbiorców²⁹.

Elementy sprawozdania finansowego

Dwa podstawowe elementy sprawozdania finansowego, czyli rachunek zysków i strat oraz bilans, ukazują podwójne spojrzenie w rachunkowość oraz podwójny wymiar zarządzania, a mianowicie zarządzania płynnością i rentownością³⁰. Informacja dodatkowa pozwala uszczegółowić zakres informacyjny pozostałych elementów sprawozdania finansowego. Elementy te zobowiązane są sporządzać jednostki, wobec których ma zastosowanie ustawa o rachunkowości. Jednostki podlegające badaniu przez biegłego rewidenta³¹ zobligowane są dodatkowo sporządzać rachunek przepływów pieniężnych i zestawienie zmian w kapitałach (funduszach) własnych. Jednostki mają również obowiązek sporządzać inne elementy dołączone do sprawozdania finansowego, który wynika z innych ustaw, jednak elementy te nie stanowią elementów sprawozdania finansowego i należy traktować je jedynie jako elementy dodatkowe, sporządzane obok sprawozdania finansowego.

27 Ibidem, s. 49.

28 A. Szychta, *Współczesne kierunki rozwoju rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 40, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 1997, s. 204.

29 E. Walińska, *Podstawowe założenia rozwiązań przyjętych w MSSF*, [w:] E. Walińska (red.), *Polska praktyka rachunkowości w kontekście harmonizacji międzynarodowej sprawozdawczości finansowej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008, s. 43.

30 E. Walińska, A. Wencel, A. Jurewicz, J. Gad, *Sprawozdanie finansowe według MSSF*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 23.

31 Jednostki podlegające badaniu przez biegłego rewidenta zostały określone w art. 64 ustęp 1 ustawy o rachunkowości i są to między innymi: banki, zakłady ubezpieczeń oraz zakłady reasekuracji, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, jednostki działające na podstawie przepisów o obrocie papierami wartościowymi, a także przepisów o funduszach inwestycyjnych i inne.

Kluczowym elementem sprawozdania finansowego jest bilans, którego celem jest dostarczenie informacji dotyczących sytuacji finansowej jednostki³². Zgodnie z definicją *Słownika języka polskiego* PWN bilans to sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa za pewien okres, wzajemny stosunek zużycia czegoś w procesie produkcji do wytworzonego produktu³³. Jest on uważany za „historycznie najstarszy i chyba wciąż najważniejszy składnik sprawozdania finansowego”³⁴, jako składnik o największej pojemności informacyjnej, która jest uzależniona od sposobu ukształtowania i wyznaczania wartości poszczególnych pozycji bilansowych³⁵. Dostarcza informacji różnym osobom w zależności od ich potrzeb, wśród nich wyróżnia się: kierowników przedsiębiorstw, bankierów, akcjonariuszy³⁶. Sporządza się go na początek (bilans otwarcia) i na koniec (bilans zamknięcia) okresu sprawozdawczego. Zawiera informacje o stanie majątkowym i sytuacji finansowej jednostki sporządzającej go³⁷. Współczesny bilans jest dwustronnym zestawieniem środków gospodarczych przedsiębiorstwa, opartym na danych księgowych wyrażonych w pieniądzu. Wyraża on równowagę i świadczy o doskonałości rachunkowości³⁸. Według W. Gabrusewicza i Z. Kołaczyka „bilans to usystematyzowane dwustronne zestawienie wyrażonych w mierniku pieniężnym składników aktywów i pasywów, sporządzone na ściśle określony dzień”³⁹. W. Skalski definiuje bilans jako „oparte na zasadach prawidłowej księgowości kontowe przeciwstawienie wartości wszelkich składników majątkowych, to jest aktywów będących w danej chwili w posiadaniu przedsiębiorstwa, wkładom kapitałowym własnym i obcym jako źródłom majątkowym, to jest pasywom”⁴⁰. Bilans pełnił i nadal pełni bardzo ważną rolę w rachunkowości, jednak na przestrzeni lat zmieniło się jego postrzeganie. Na początku był traktowany jako pod-

32 E. Walińska, *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej w kontekście zmian współczesnej sprawozdawczości*, Wydawnictwo Oficyna, Warszawa 2009, s. 37.

33 <http://sjp.pwn.pl/sjp/bilans;2552127.html> [dostęp: 15.06.2016].

34 D. Wędzki, *Analiza finansowa sprawozdania finansowego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 51.

35 J. Samelak, *Determinanty sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw oraz kierunki jej dalszego rozwoju*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2004, s. 137.

36 L. Razowski, *Poradnik księgowego*, Związek Księgowych w Polsce, Warszawa 1929, s. 5.

37 H. Soczówka, *Bilans jako statyczny rachunek majątku i kapitału*, [w:] B. Micherda (red.), *Podstawy rachunkowości. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 88.

38 E. Walińska, A. Wencel, A. Jurewicz, J. Gad, op. cit., s. 23.

39 W. Gabrusewicz, Z. Kołaczyk, *Bilans. Wartość poznawcza i analityczna*, Difin, Warszawa 2005, s. 25.

40 W. Skalski, *Ocena działalności przedsiębiorstw na podstawie zamknięć rachunkowych*, Drukarnia Techniczna Spółka akcyjna Czackiego, Poznań 1947, s. 10.

stawowe narzędzie księgowości, następnie jako przedmiot wyceny, później jako zasadniczy element sprawozdania finansowego⁴¹. Bilans traktowany był i jest jako zestawienie stanu majątkowego jednostki gospodarczej oparte na metodzie bilansowej⁴². W rachunkowości stanowi on przejaw dualizmu całego systemu, ponieważ prezentuje zdublowany obraz sytuacji finansowej jednostki, a z drugiej strony przedstawia dualny wymiar majątku⁴³. Jak podkreśla M. Kawa, „dzięki dualnemu – przedmiotowemu (aktywa) i podmiotowemu (pasywa) przekrojowi majątku, bilans przedstawia podwójny wymiar majątku: wartości brutto, zdeterminowanej przez faktyczny stan kontrolowanych przez jednostkę zasobów gospodarczych, oraz wartości netto, określonej przez rezydualną część aktywów pozostałą po odliczeniu w pierwszej kolejności zobowiązań wobec wierzycieli”⁴⁴. Bilans jako jeden ze składników sprawozdań przedsiębiorstwa może być prezentowany w różnym układzie, według różnych zasad podawania danych liczbowych i z różną częstotliwością⁴⁵. Może przybierać formę jednostronną i dwustronną. Forma jednostronna prezentuje aktywa na przemian z pasywami. Druga forma prezentacji bilansu nazywana jest dwustronną – aktywa są w niej wykazywane oddzielnie od źródeł finansowania. Bilans jest sporządzany według poszczególnych zasad, do których można zaliczyć zupełność bilansu, rzetelność, sprawdzalność, ciągłość bilansu, przejrzystość, szczegółowość⁴⁶.

Następnym elementem sprawozdania finansowego jest rachunek zysków i strat, zawierający wyniki finansowe za pewien okres. Jest elementem sprawozdania finansowego przedstawiającym dokonania z działalności finansowej, operacyjnej i inwestycyjnej. Informacje o dokonaniach finansowych odnoszą się do zyskowności⁴⁷. Stanowi on zatem zestawienie zysków i przychodów wypracowanych w danym czasie oraz współmiernie do niego zestawione straty i koszty. Zbudowany jest z dwóch części: tradycyjnego rachunku wyników, który składa się z przychodów, zysków oraz kosztów i strat będących efektem zdarzeń oraz zmian w kapitale własnym, niezwiązanych z właścicielami, oraz

41 E. Walińska, *Bilans...*, op. cit., s. 25–26.

42 S. Skrzywan (red.), *Mała encyklopedia rachunkowości*, op. cit., s. 81.

43 E. Walińska, *Bilans...*, op. cit., s. 23.

44 M. Kawa, *Ewolucja pojęcia majątku jednostek gospodarczych*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 11(67), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2002, s. 85.

45 S. Skrzywan, Z. Fedak, *Rachunkowość przedsiębiorstwa przemysłowego*, PWE, Warszawa 1973, s. 268.

46 Według E. Walińska, *Bilans...*, op. cit., s. 43.

47 A. Jarugowa, E. Walińska, *Roczne sprawozdania finansowe – ujęcie księgowe a podatkowe*, ODDK, Gdańsk 1997, s. 15.

ich skutków podatkowych⁴⁸. Według E. Burzym rachunek wyników zawiera niezbędne dane, które informują o wykazanym w bilansie wyniku finansowym oraz o źródłach jego pochodzenia. Stanowi zatem uzupełnienie bilansu. Rachunek ten może być zestawiony zarówno w układzie netto, jak i brutto. Układ netto wykazuje osiągnięte wyniki operacyjne, obejmuje niewielką liczbę pozycji, jego przydatność w dziedzinie zarządzania jest niewielka. Układ brutto ma dużo większe znaczenie niż układ netto – wykazywane są w nim rozdzielnie koszty i przychody oraz elementy korygujące wynik finansowy⁴⁹. Do celów rachunku zysków i strat można zaliczyć przekazanie użytkownikom informacji o wynikach działalności jednostki. Rachunek ten podzielony jest na trzy części⁵⁰. Może on być sporządzany w dwóch podstawowych wersjach, a mianowicie w wersji kalkulacyjnej i porównawczej⁵¹.

Kolejnym elementem sprawozdania finansowego jest informacja dodatkowa, zawierająca informacje wyjaśniające zasady i politykę rachunkowości, którą dana jednostka stosuje. Dzięki takiej informacji możliwa jest prawidłowa interpretacja danych zawartych w bilansie, rachunku zysków i strat, rachunku przepływów pieniężnych oraz zmian w kapitale własnym⁵². Według E. Walińskiej informacja dodatkowa jest „omówieniem stosowanych metod wyceny aktywów i pasywów oraz przychodów i kosztów w zakresie, w jakim ustawa pozostawia jednostce prawo wyboru”⁵³. Informacja dodatkowa składa się między innymi z: wprowadzenia do sprawozdania finansowego, objaśnień dotyczących pozycji znajdujących się w pozostałych elementach sprawozdania finansowego, propozycji pokrycia straty lub podziału zysku, informacji, które dotyczą organów jednostki i pracowników oraz pozostałych informacji, które są niezbędne do prawidłowego zrozumienia sprawozdania finansowego⁵⁴.

Podsumowanie

Analiza literatury przedmiotu i potrzeb odbiorców informacji płynących ze sprawozdania finansowego potwierdza, że bilans jest kluczowym elemen-

48 E. Walińska, A. Wencel, A. Jurewicz, J. Gad, op. cit., s. 239.

49 E. Burzym, *Rachunkowość przedsiębiorstw i instytucji*, PWE, Warszawa 1980, s. 415.

50 E. Śnieżek, *Wprowadzenie do rachunkowości*, Wydawnictwo Nieoczywiste, Kraków 2016, s. 248.

51 S. Sojak, J. Stankiewicz, *Podstawy rachunkowości*, TNOiK, Toruń 2002, s. 594.

52 E. Śnieżek, op. cit., s. 368.

53 A. Jarugowa, E. Walińska, op. cit., s. 198.

54 S. Sojak, J. Stankiewicz, op. cit., s. 607.

tem sprawozdania finansowego. Jest on również najstarszym historycznie elementem sprawozdania finansowego, a jego pierwowzorem były inwentarze, czyli zestawienia składników majątku i źródeł ich finansowania w porządku chronologicznym, sporządzane z różną szczegółowością. W późniejszym okresie zostały one zastąpione bilansem, którego elementem był rachunek zysków i strat. Znaczenie wartości informacyjnej bilansu i rozwój rachunkowości mogłyby sugerować, że jego wartość informacyjna w kolejnych latach będzie wzrastać.

Bibliografia

- Buczowska A., *Cele przedsiębiorstwa, a pomiar jego dokonań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki Finansowe. Ubezpieczenia” 2012, nr 45.
- Buczowski T., Marek S., *Teoretyczne i praktyczne podstawy funkcjonowania przedsiębiorstw*, [w:] S. Marek (red.), *Elementy nauki o przedsiębiorstwie*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1999.
- Burzym E., *Rachunkowość przedsiębiorstw i instytucji*, PWE, Warszawa 1980.
- Chankowski H., *Wykład popularny Buchalterji pojedynczej i podwójnej*, Nakład Kursów Buchalteryjnych H. Chankowskiego, Warszawa 1926.
- Czerwiński K., *Rachunkowość przemysłowa*, Nakładem Związku Księgowych w Polsce, Warszawa 1932/1931.
- Gabruszewicz W., Kołaczyk Z., *Bilans. Wartość poznawcza i analityczna*, Difin, Warszawa 2005.
- Galle J., *Zarys księgowości kupieckiej*, Książnica – Atlas, Lwów–Warszawa 1938.
<http://sjp.pwn.pl/sjp/bilans;2552127.html> [dostęp: 15.06.2016].
- Jabłkowski B., *Zarys księgowości wielkich przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych*, Drukarnia L. Wolnickiego, Warszawa 1927.
- Jarugowa A., Walińska E., *Roczne sprawozdania finansowe – ujęcie księgowe a podatkowe*, ODDK, Gdańsk 1997.
- Jarzebowski A., *Organizacja zmechanizowanej rachunkowości*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1970.
- Jędrzejewski S., *Księgowy wczoraj i dziś – potrzeba zdefiniowania w warunkach deregulacji zawodu*, „Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego” 2014, nr XV.
- Karbowiak T., *Zarys księgowości kupieckiej*, Nakładem Kursów Handlowych w Chorzowie, Chorzów 1945.
- Kawa M., *Ewolucja pojęcia majątku jednostek gospodarczych*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 11(67), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2002.
- Lipiński S., *Zasady buchalterji*, Nakładem byłych wychowawców Szkoły Handlowej im. Leopolda Kronenberga, Warszawa 1914.
- Lipiński B., Kotowicz T., *Księgowość a podatki*, Zakłady Wydawniczo-Drukarskie Praca, Warszawa 1930.
- Lulek T., *Zasady rachunkowości kupieckiej*, część IV, wydanie 2, Drukarnia „Powściągliwość i Praca”, Kraków, b.r.
- Micherda B., *Współczesna rachunkowość w kreowaniu wiarygodnego obrazu działalności jednostki gospodarczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2004.

- Olchowicz I., Tłaczała A., *Rachunkowość finansowa w przykładach według ustawy o rachunkowości i MSR*, Difin, Warszawa 2005.
- Przyborowski N., *Przewodnik do buchalteryi w sklepach kótek rolniczych i interesach drobiazgowych*, wydano nakładem autora, Lwów 1912.
- Razowski L., *Poradnik księgowego*, Związek Księgowych w Polsce, Warszawa 1929.
- Samelak J., *Determinanty sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw oraz kierunki jej dalszego rozwoju*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2004.
- Sentek T., *Główne zasady księgowości*, Szczecin 1948.
- Sikorski F., *Popularny wykład księgowości metodą inwentarzową*, Nakładem kursów handlowych F. Sikorskiego, Dąbrowa Górnicza 1933.
- Skalski W., *Ocena działalności przedsiębiorstw na podstawie zamknięć rachunkowych*, Drukarnia Techniczna Spółka akcyjna Czackiego, Poznań 1947.
- Skrzywan S., *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE, Warszawa 1968.
- Skrzywan S., Fedak Z., *Rachunkowość przedsiębiorstwa przemysłowego*, PWE, Warszawa 1973.
- Skrzywan S. (red.), *Mała encyklopedia rachunkowości*, PWE, Warszawa 1964.
- Soczówka H., *Bilans jako statyczny rachunek majątku i kapitału*, [w:] B. Micherda (red.), *Podstawy rachunkowości. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Sojak S., Stankiewicz J., *Podstawy rachunkowości*, TNOiK, Toruń 2002.
- Szychta A., *Współczesne kierunki rozwoju rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 40, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 1997.
- Śnieżek E., *Wprowadzenie do rachunkowości*, Wydawnictwo Nieoczywiste, Kraków 2016.
- Świdarska G.K., *Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji*, [w:] *Sprawozdanie finansowe według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości*, Difin, Warszawa 2009.
- Walińska E., *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej w kontekście zmian współczesnej sprawozdawczości*, Wydawnictwo Oficyna, Warszawa 2009.
- Walińska E., *Podstawowe założenia rozwiązań przyjętych w MSSF*, [w:] E. Walińska (red.), *Polska praktyka rachunkowości w kontekście harmonizacji międzynarodowej sprawozdawczości finansowej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Walińska E., *Rachunkowość finansowa w świetle podatku dochodowego*, FRR, Warszawa 1997.
- Walińska E., *Wartość bilansowa przedsiębiorstwa a alokacja podatku dochodowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004.
- Walińska E., Wencel A., Jurewicz A., Gad J., *Sprawozdanie finansowe według MSSF*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Wędzki D., *Analiza finansowa sprawozdania finansowego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- Załużski P., *Rachunkowość Kasy Stefczyka*, Wydawnictwo Związku Rewizyjnego Polskich Spółdzielni Rolniczych w Warszawie, Warszawa 1925.

